John J. Cadigan, M.D.

A KEY

TO THE NEW

LATIN TUTOR.

A

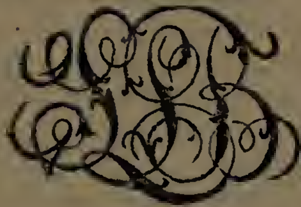
KEY

TO THE NEW

LATIN TUTOR;

OR

EXERCISES IN ETYMOLOGY, SYNTAX AND PROSODY.

BOSTON:
HILLIARD, GRAY, LITTLE AND WILKINS.

1829.

JAMES LORING, PRINTER.

.KEY.

ETYMOLOGY.

FIRST DECLENSION.

Musa, aquæ, pennæ, arcam, inopia, fundâ.
Galeæ, asciarum, aviis, balænas, belluæ, catenis.
Animæ, dearum, filiabus, equas, famulæ, libertabus.
Boreas, tiaræ, Penelope, Æneam *or* -an, Anchises *or* -a, rhetoricâ.
Brumæ, barbâ, calumniâ, vidi casam, comœdiæ, audio citharam.
Cistis, columbarum, cymbis, venatur feras, flammæ *or* -as.
Sponsa, stellis, tubarum, violæ, colit terram, viperæ, victima, natabus, dinumerare stellas.

SECOND DECLENSION.

Socer, armigeri, viro, presbyterum, Mulciber, genero.
Pueri, cultrorum, Iberis, magistros, ministri, agris.
Arbitri, austri, fabro, viros, Liber, colubris.
Acervus, cacabi, calamo, caduceum, barre, anno.
Equi, fluviorum, corvis, famulos, lupi, hamis.
Patronus, philosophis, scopulis, amo somnum, spari, sponsus.
Adytum, grano, mento, membrum, argentum, delubro.
Horatius, Androgeo *or* -ëi, Evandro, Delum *or* -on, Virgili, Atho.

THIRD DECLENSION.

Ænigma, diplomatis, poemati, thema, stemmate.
Ancilia, latronum, vol[illegible]bus, naves, vulnera, muneribus.
Clavis, ære, pectori, herois, largimur honores, vox, sceleris, genera, amnis, vecte.
Regi, nocte, bombycis, juventute, ossis, ori, amat laudem, fraus, serpentis.
Arbores, faucium, adolescente, epigrammatum *or* -ôn, bobus *or* bubus, Troadibus *or* Troasi *or* -sin, Capye *or* -y, Pari, farre, reficit navem *or* -im, vi.

Sedilia, Præneste, turre *or* -i, urbium, Troes, poematis *or* -ibus, lampades *or* -as, civitatum *or* -ium, audit Pana, Bæte *or* -i.

Pectori, rure *or* -i, lampades *or* -as, metamorphosis *or* -eos *or* -ios, Macedonum, civitates, nocte, canali, jubaris, Aprili, limacis, regi, pacis, Stygis.

Palude, vulneris, virtuti, leporis, arbos *or* -or, Charites, eoïs, orbes, Arcadis *or* -os, gigantum, Cereris, militibus, palmitis, conclavi, diademati, jure, parte.

FOURTH DECLENSION.

Aditus, cantûs, casui, cœtum, fastus, flatu.
Sumptus, fluctuum, fructibus, sensus, metus, ritibus.
Cultûs, saltibus, auditui, scio vultum, risus, questu.
Acus, domûs, anui, ficum, manus, specubus.
Manus, penuum, lacubus, porticibus, tribus, veribus *or* -ubus.
Genua, domi, arcui, domo, reviso lacus.

FIFTH DECLENSION.

Facies, speciei, perniciei, rem, dies, sanie.
Facies, rerum, diebus, species, spes, rebus.

MISCELLANEOUS EXAMPLES IN ALL THE DECLENSIONS.

Aulâ, minister, genero, cædo ramum, oceani, lychnum, doli, vibro gladium, forficis, decori, ætatûm, specie, superficies, convocavi cœtum, nutu, tabe, vati.

Odium, serto, senatus-consulto, serico, sestertio, vitulo, turdo, cavernâ, cithararum, comœdiæ, audivi campanas, matri-familias, libertabus, Anchisæ, vitâ, Phœbo.

Do opinionem, legione, deabus, tiaris, scirpus, scopulo, parietis, domi, cornu, principatuï, audio tonitru, vidi fulmen, nurus, fletûs, Capyi, Samnite.

Lintre, civitatibus, hostium, laribus, turre *or* -i, urbium, Thracum, bobus *or* bubus, poemate, reipublicæ, epigrammatum *or* -ôn, parentes, manium, vanni, genero, Anchisæ, aulæ *or* -aï, præde.

Jecit lapidem, Virgili, Georgicôn, colo, grosso, nardo, sapphiri, rogo suffragium, eremi, templo, stylo, malo, trutinâ, natabus, animabus, video Ossam *or* -an, Ætna.

Roboris, moris, virorum, furciferis, labyrintho, planus, satiræ, echinis, carnis, virginibus, Didonis *or* Didûs, vulpe, feli, Pari, Orphei *or* -eos, silicem, obices.

Senum *or* - icum, juvenis, infantibus, vigili, chlamyde, flatu, portubus *or* -ibus, facie, hæredes, pavonum, seditio, cupidine, histrionibus, requiei *or* -etis, rei, curruum, domuum *or* -orum, portubus *or* -ibus, manus.

IRREGULAR NOUNS.

Taygeti, joci *or* -a, carbasi *or* -a, cœli, deliciarum, balneæ *or* -a, Argo.

Vasa, jugerum, reipublicæ, patribusfamilias *or* -arum, Orpheu, Œdipode *or* Œdipo, Achillei *or* -lis *or* -leos, Jovi.

Pondo, mane, natu, ambages, vespere *or* -i, verberis, femini, metus, Tempe, vice, chao, opes.

Bacchanaliûm *or* -iorum, Syracusis, Hierosolymorum *or* -æ, Druides, liberi, superûm *or* -orum, thermis, exuviis, castris.

Tigris *or* -idis, plebi, lauro *or* lauru, Fidenæ, arbos *or* -or, sequestri *or* -o, peno *or* -ore *or* -u.

ADJECTIVES.

Bonus puer, eximia res, magnum regnum, lati agri, formosæ puellæ, argenti solidi, ignaro fabro, rupi altæ, capiti largo, justum dominum, arcanam sicam, sedile celsum, care amice, magna veritas, pravum donum, ministro digno, amplâ summâ, subito leto.

Ægri viri, fœminæ pulchræ, misera fata, prosperorum consulum, tetrarum formarum, ænigmatum ludicrorum, agasonibus vafris, deabus sacris, saturis sinis, gibbos tyrannos, rubras flammas, ossa aspera, miseri cervi, oves lanigeræ, misera verba, cæteris titulis, integris tragœdiis, itineribus crebris.

Ingens lapis, prudens mater, elegans templum, crudelis tyranni, viridis virgæ, feracis soli, viridi panno, veloci plantæ, recenti sceleri, fortem leonem, brevem noctem, sublime carmen, fallax prætor, hilaris dies, crudele bellum, pugnace *or* -i Anco, facili victoriâ, ingenio miti.

Acres leones, glaciales hyemes, omnia genera, levium chororum, dulcium Camœnarum, vilium ovorum, rapacibus lupis, inæqualibus procellis, grandibus donis, fugaces annos, virides colubras, inania dolia, segnes equi, veloces cervæ, atrocia responsa, fragilibus calamis, exilibus domibus, dulcibus alloquiis.

Sæva necessitas, divitum insularum, lenes susurri, invida ætas, nobili leto, belli lachrymosi, sævæ Proserpinæ, brevi tempore, lethifer autumne, vetera templa, communis naturæ, parte exiguâ, incredibilis liberalitatis, barbararum gentium, simili querelâ, magnâ voce, erroris humani, diuturnum silentium, opinionis stultæ.

Crebri sermones, celeres Mauri, lætus animus, celsis turribus, dulci sono, bellicarum laudum, antiquo regi, gravi curru, nigris oculis, inope domo, celeres venti, supplice manu, ubere regione, pari damno, docilis puer.

Unius dei, duæ comœdiæ, tria conclavia, decem militibus, ducentæ arbores, viginti noctium, quinque mensibus, undecimo puero, sexto anno, secundus rex, millesimâ legione, secundæ orationis, quinquagesimâ regulâ.

Mitioris animi, firmiore *or* -i gradu, carioris amici, jucundissima verba, gravissimi casus, pejorum sæculorum, minore *or* -i pondere, plures hyemes, majoribus acervis, proxima æstas, primarum querelarum, summâ prudentiâ, minima virtus, viro optimo, Hispania citerior, extremo labori.

Infimorum *or* imorum locorum, maturrima *or* -issima semina, mirificentissimæ *or* -cissimæ potentiæ, nequissimi hominis, ultima ætas, proximo anno, inclytissimi templi, sacerrima jura, meritissimæ vitæ, opimioris prædæ, diuturnior commoratio, flebiliori fortunæ, arcaniore *or* -i crimine, regalioris animi, propinquiori amico.

PRONOUN.

Mei, tibi, sui, me, nobis, se, sibi, te, vobis, nostrûm *or* -i, vestrûm *or* -i, sibi, sibi, tu, se, mihi.

Illi, illa, illius viri, his lachrymis, huic, ejus, ea, meus liber, mi Pari, tuâ culpâ, nostri exercitûs, vestrâ culpâ, nostrates philosophi.
Meâpte causâ, tute, hisce oculis, hujusce provinciæ, ejusmodi, ejusdem sententiæ, eâdem viâ, aliquo loco, quædam fœmina, quâcunque terrâ, quarundam urbium.

VERB.

Est, eratis, fuit, sunt, erimus, fuistis, fuerant, fuerunt *or* -êre, erunt, sis, esset, sint, fueritis, fueris, fuisset, fuisses, esto *or* sit, es *or* esto, fuisse.

FIRST CONJUGATION.

Celas, clamant, ædificabam, cogitabamus, portaverunt *or* -êre, oravistis, simulaverat, spoliaverat, parabo, probabitis.
Cœnem, speretis, honoraret, conciliaret, imperaverit, laniaverimus, nutavissem, vulneravissent, vocaveris, voraverint.
Negato, intrate *or* -atote, putare, esse tardaturus, suppeditans, juraturus.
Accusaris *or* -âre, castigamini, appellabamur, lacerabantur, orbatus sum *or* fui, profligati sunt *or* fuerunt *or* -êre, superatus erat *or* fuerat, sollicitati eramus *or* fueramus, probaberis *or* -abere, salutabuntur.
Orneris *or* êre, signemini, ministrarer, mandarentur, fraudata sit *or* fuerit, delectatus sim *or* fuerim, amatus esset *or* fuisset, mitigati essetis *or* fuissetis, mulctatus fuerit, novati fuerint.
Ligator, dissipamini, educari, esse *or* fuisse irritatus, oneratum iri, mutatus, liberari.

SECOND CONJUGATION.

Mones, careo, parebas, studebat, splenduimus, floruerunt *or* -êre, displicuerat, terruerant, silebo, monebimus.
Langueam, prohibeat, haberent, exhiberemus, exercuerit, coercueritis, habuissem, siluisset, arcuerimus, exercueritis.
Moneto, prohibento, perhibere, exhibuisse, habens, præbiturus.
Videor, tondebatur, territi estis *or* fuistis, docti erant *or* fuerant, tenebimur, jubeamini, deleremur, monitus sis *or* fueris, prohibitus esset *or* fuisset, adhibiti fueritis, esse *or* fuisse territus, habitus, docendus.

THIRD CONJUGATION.

Rapis, quatiebant, fodit, egeratis, regent, frangam, tangeremus, sciderit, legisset, dixerint, pone *or* -ito, spernunto, cecinisse, tracturus.
Arcesseris *or* -ere, mittebatur, gestus est *or* fuit, ductus eram *or* fueram, lædetur, vincaris *or* -âre, caperentur, allectus sit *or* fuerit, juncti essemus *or* fuissemus, directi fuerint, ponere *or* -itor, contemni, flexus esse *or* fuisse, relictus.

FOURTH CONJUGATION.

Feris, hauriebam, sævivit, muniveratis, vincient, amiciat, sancirent, sciverimus, mollivissetis, dormiverint, impedi *or* -ito, servivisse, vestiens.
Eruditur, nutriebaris *or* -âre, punitus est *or* fuit, irretitus eram *or*

fueram, amiciemur, fulciaris *or* -are, vinctus sit *or* fuit, custoditi essent *or* fuissent, muniti fuerint, servimini, vestitus esse *or* fuisse, poliri.

MISCELLANEOUS EXAMPLES OF ALL CONJUGATIONS.

Paraverunt *or* -êre, dedi, missus est *or* fuit, docebunt, muniuntur, sedans, connivit *or* -nixit, fugiemus, sternuisse, capiatis, ruerent, feriebas, victus erat *or* fuerat, dicamur, favistis, acuere.

Rapturus, lavi, juveramus, vetuerit, secuerimus, habiturus esse, necueramus *or* -caveramus, vituperabunt, juvaturus, languere, censens, torsisti, manseramus, manebit, cies, riserant, lugemus, indulgebit, delevisse.

Vigila, quæsiverit, carpsit, custodiant, vinxerant, vestiremus, sensissent, monemini, sperabis, plorat, pugnabant, nominabantur, mitigare, impediri, vixisse, cæsus esse *or* fuisse, cecĭdit, cecīdit, fregeramus, pingetis.

Surrexit, regent, junxissetis, tegere, tunsurus *or* tusurus, didici, divident, lædentur, vadebat, nosciturus, arguimus, civit, suademus, adoleverunt *or* -êre, videbunt, mutabunt, capient, nutrient, gustarem, juberem, clauderem, verterem, latrare, terrere, ludere, haurire.

DEPONENT, IRREGULAR AND OTHER VERBS.

Adularis *or* -âre, inficiati sunt *or* fuerunt, obtestabuntur, hortentur, periclitati sint *or* fuerint, gloriemur, polliceri, reversus est *or* fuit, tuitus *or* tutus erat *or* fuerat, dominans, auxiliaturus, complectantur, partiebatur, moliti eramus *or* fueramus, blandiuntur, populati essemus *or* fuissemus, epulabimur, criminari, mereri, reverti, sortiri.

Moriturus, ulti eramus *or* fueramus, rebuntur, miseritus *or* misertus sum *or* fui, passi fuerimus, querens, fassus est *or* fuit, confessus est *or* fuit, sequemini, obliviscantur, uterentur, experiri, irascamini, vesceremur, nactus erat *or* fuerat, oriens, nisi *or* nixi sumus *or* fuimus, ordiri, oppertus *or* opperitus, gressus, fructus *or* fruitus, mensus, sequuntor, utitor, misereatur, reminiscamini, loquendus, liqui, commenturus.

Prodesset, possis, ibam, quit, nequeunt, volent, non-vultis, malitis, ferrent, fimus, ferris *or* ferre, maluisse, nolite *or* -itote, tuleris, eant, laturus, iturus, profuissem, vultis, ferri, fieri, noluisse, ibis, adiverant *or* adiêrant, veniisti, potui, fer *or* ferto, factus, gavisus sum *or* fui, soliti eramus *or* fueramus, confidisti *or* confisus es *or* fuisti, ausi simus *or* fuerimus.

Aiunt, inquit, foret, quæso, aiens, faxint, inquiebant, aiatis, oderat, meministi, oderat, meministi, cœpturus, inquisti, ai, osurus, inquito, cœperint, meminerunt *or* -êre, ausit.

Contigerat, pugnetur, libuerat *or* libitum erat *or* fuerat, eveniet, delectaverit, decebit, pœnituit, pudeat, oporteret, licuit *or* licitum est *or* fuit, tæderet, pugnatum fuerit, licuerit *or* licitum fuerit, puduit *or* puditum est *or* fuit, delectavisset, decuisset.

SYNTAX.

Exercise 1.

Ego amo. Tu regis. Ille currit. Illa canit. Nos scribimus. Vos legitis. Illi pugnant. Illi errant. Domus ardet. Leo advolat. Fugit umbra. Altaria fumant. Lucetne sol? Urit ignis. Ruit nox. Vincit amor. Turnus ovat. Latrantne canes? Pueri manent. Vaccæ mugiunt.

Sequitur capella. Thymœtes hortatur. Invictus moritur. Minantur hostes. Vagantur ranæ. Labuntur anni. Ipse fatetur.

Altare fumat. Nos fugimus. Phyllis amat. Umbra nocet. Gloria manet. Labor vincit. Alius trahit. Cura venit. Apollo regnat. Aqua fluit. Studia delectant. Fata vocant. Mors terret. Legitne puer? Venitne upilio? Tempus fugit. Amor crescit. Auxilium venit. Sol surgit. Nubes fugiunt. Canis sequitur. Sylva stat. Sol ruit. Cervus fugit.

Exercise 2.

Canebam. Ludebas. Aquila volabat. Romani vicerunt. Pater risit. Troja cecidit. Honor jusserat. Cicero scripserat. Pendebit uva. Arbores crescent. Milites pugnabunt. Fortuna favebat. Hirundines venient. Cecinit avis. Fulgebat luna. Vermis serpserat. Asini titubabant. Dormiebantne milites? Cæsar triumphavit. Nymphæ flebant. Lupus secutus erat. Cæsar ultus est.

Flebam. Metuistis. Vinximus. Lusisti. Docuit? Monuerunt? Duxerat. Studuistis. Jusserunt. Miseram. Domus steterat. Hora venerat. Rex vincet. Vulpes fallent. Prata biberunt. Hector cecidit. Sorores flebant. Imperium steterat. Scripta refutabunt. Conditio placebit.

Exercise 3.

Dic. Duc. Fac. Audiat. Canamus. O pueri, fugite hinc. Lepores currant. Huc veni. Conquiescamus paulisper. Innocui vivite.

Emamus. Equus currat. Vale. Huc venite. Conquiescat. Desine, puer. Repetamus. Lude. Hyems veniat. Certent. Musæ canant. Oculus videat. Puella saltet.

Exercise 4.

Tempus veniat. Dies surgat. Manus laborarent. Pecus biberet. Discipuli discerent. Agricolæ ararent. Hostis pugnavisset. Domus stetisset. Turres cecidissent. Undæ surrexissent. Dux vicisset. Democritus risisset. Heraclitus flevisset. Canis cucurrerit. Arbores creverint.

Poma pendeant. Pueri discant. Avis caneret. Gallus cantavisset. Canis cucurrisset. Equus traxisset. Tempus fugerit. Cæsar triumphaverit.

Exercise 5.

Ducor. Mitteris. Fabula narratur. Tempora mutantur. Urbs capitur. Pecunia amittitur. Consumitur ferrum. Vincuntur hostes. Omnes tanguntur. Præmia dantur. Bellum paratur. Omnes credimur. Merito plectimini. Gramen carpitur.

Nuncius mittitur. Auctores leguntur. Capimur. Pararis. Vox auditur. Pueri impediuntur. Urbs munitur. Leges dantur. Equus fatigatur. Spernimini. Viatores diripiuntur. Folia sparguntur.

Exercise 6.

Bella parabantur. Cibus emebatur. Homines mittebantur. Domus ædificabatur. Epistola amissa est. Pecunia soluta est. Amici inventi sunt. Fabulæ scriptæ sunt. Pueri educati erant. Caduceator revocatus erat. Princeps invitatus erat. Tempora mutabuntur. Miles interficietur. Navis mergetur. Luna obscurabitur.

Mittebar. Emebaris. Invitabimini. Agni enumerati sunt. Leges datæ sunt. Folia sparsa sunt. Hostis victus erat. Epistola scripta erat. Laudaberis. Revocabor. Urbs diripietur. Homines culpabuntur.

Exercise 7.

Reges honorentur. Ornare tu. Turris condatur. Sylvæ habitentur. Cervus captetur. Gloria obtineatur. Puniantur fures.

Rex ametur. Portæ claudantur. Membra colligantur. Nauta servetur.

Exercise 8.

Doceatur. Credamini. Vita servaretur. Fabula narraretur. Pons rescissus sit. Fœdera rupta sint. Clamor auditus esset. Flores collecti essent. Oppidum incensum fuerit. Boves ostensi fuerint.

Puniamur. Capiamini. Verberones deprehenderentur. Cervus captaretur. Libri missi sint. Naves mersæ sint. Servati essetis. Miles vulneratus esset. Pecunia soluta fuerit. Præmia data fuerint.

Exercise 9.

Crudeli bello. Malæ mentis. Fortunatis pueris. O luctantes venti. Dulces aquæ. Veris lacrymis. Hortorum amœnorum. Varios colores. Fugit invida ætas. Venit glacialis hyems. Dira parantur bella. Pluvius arcus describitur. Veterani milites pugnaverunt. Læta vic-

toria venit. Sanctum funus procedit. Veteres Romani vicerunt. Mei oculi falluntur. Bonus puer discit. Mali pueri ludunt. Celer equus vincit. Tardi equi vincuntur. Timidi lepores fugiunt. Veloces canes sequuntur. Formosæ fœminæ amantur. Fessi viatores sedebunt. Nostri præceptores veniunt. Ignavi pueri cædentur. Mei libri lacerati sunt. Tui fratres laudabantur. Meus equus fatigatur. Primus homo creabatur. Boni auctores leguntur. Mali auctores negligentur. Superbi homines cadunt. Modesti homines provehentur. Altæ turres cadunt. Humiles casæ stant. Brevis est via. Ver erat æternum. Dulce est paternum solum. Mors est certa, tempus incertum. Mora non tuta est. Humana consilia cadunt. Jucundi acti labores. Præteritum tempus nunquam revertitur.

Mei agni. Hortus amœnus. Exitiosum bellum. Formoso gregi. Ingens pinus agitatur. Curva senecta veniet. Vetus sylva stabat. Atra nox venit. Veloces cervi fugiunt. Læta victoria. Mite pomum cadit. Fortes Romani pugnaverunt. Victa Carthago cecidit.

Prima luce. Patres conscripti. Bonis avibus. Malis avibus. Proprio Marte. Gregarius miles. Honesta oratio. Res secundæ. Res adversæ. Ætas integra. Exacta ætate. Ætas prætexta. Læsa majestas. Lapsæ res. Æs signatum. Æs grave. Miles emeritus. Ignota capita.

Exercise 10.

Scipio delevit Carthaginem. Laudat ramosa cornua. Violavimus Iliacos agros. Venabor apros. Virtus largitur tranquillitatem. Sedulæ apes arcent ignavos fucos. Penelope absentem mœrebat Ulyssem. Nos patriam fugimus. Longos promiserat annos. Romulus Romam condidit. Mercator reficit quassas naves. Majores vestri universam Italiam vicerunt. Linquimus dulcia arva. Dinumerare stellas, aut metiri mundi magnitudinem. Populus Romanus antecedeba fortitudine cunctas gentes. Ut causam et defensionem susciperem. Strictum rotat acer Lucagus ensem. Tum pius Æneas hastam jacit. Vita bene acta senectutem efficit jucundam. Beneficia parant amicos. Gratia gratiam parit. Doctrina vitam suavem efficit. Dido condidit Carthaginem. Audaces fortuna juvat. Autumnus fruges effundit. Labor omnia vincit. Diligentiam tuam omnes admirantur. Cum dicit, nosce teipsum, hoc dicit, animum tuum nosce. Romani omnes gentes vicerunt. Omnia fert ætas. Terra parit flores. Quinque tenent cœlum zonæ. Honos alit artes. Secundas res splendidiores facit amicitia; adversas leviores. Nulla carmina canam. Duram servit servitutem. Tertiam ætatem hominum vixit Nestor. Longam videtur ire viam.

Rex eduxerat copias. Videmus totam urbem. Anchora tenet navem. Sincera fides jungit veros amicos. Misit nullas literas. Habesne filium? Cyrus fundavit Persicum imperium. Neptunus percussit terram. Numa gessit nullum bellum. Alexander fundavit Græcum imperium. Continenter gerunt bellum. Cura sequitur pecuniam.

Oculi conciliant amorem. Humusne fundit varios flores? Barbarus habebit hæc culta arva?

Comiter me tractavit. Legem tulit. Uxorem ducere. Linum incidimus. Prælium committere. Pœnas pendere. Insidias parare. Nectere dolos. Operam ludere. Hastam abjicere. Pollicem vertere. Premere pollicem.

Exercise 11.

Homines sunt mortales. Mors est certa. Semper tu eris pauper. Liberi sunt cari. Inertia est vitium. Ira furor brevis est. Consuetudinis magna vis est. Experientia est optimus magister. Amicus verus thesaurus est magnus. Nullus locus nobis dulcior est patria. Varro existimabatur doctus vir, sed Aristides vocabatur justus. Tu es amicus, tu patronus, tu parens mihi. Poema est loquens pictura; pictura est mutum poema. Virtus est pretiosa gemma. Impudentia est dedecus, modestia est ornamentum. Cicero habebatur disertus. Pompeius vocabatur magnus. Magni principes existimantur felicissimi, pauperes existimantur miserrimi. Milites dormiunt securi. Tu fies poeta. Virtus est optima nobilitas. Exercitatio optimus est magister. Fides religionis fundamentum habetur. Hic, Cæsar, ames dici pater et princeps. Titus amor ac deliciæ generis humani appellatus est.

Anima est immortalis. Certamen est magnum. Vita est brevis, atque ars longa. Avaritia est vitium. Sunt plures gradus societatis. Vis consuetudinis est magna. Recordatio benefactorum est jucundissima. Nihil est nisi pontus et aer. Delector dici bonus et prudens vir. In causa facili cuivis licet esse diserto.

Nullus est. Bono animo es. Color est verus. Frugi es. Sine exorator sim. Cui rei utilis est.

Exercise 12.

Non possum intelligere. Turtur cessabit gemere. Gestit narrare pericula. Velit esse diem totam in voluptate. Cur timet flavum Tiberim tangere? Themistocles somnum capere non posset. Hic mecum poteris requiescere. Lupus assuevit semper rapere atque abire. Omnia pecunia effici non possunt. Aut prodesse volunt, aut delectare poetæ. Phocion fuit perpetuo pauper, cum ditissimus esse posset. Sic parvis componere magna solebam. Nonne fuit satius tristes Amaryllidis iras pati? O tantum libeat tibi mecum humiles habitare casas et figere cervos.

Speramus amari. Non possum dormire. Omnes volunt vivere beate. Disce vivere, disce mori. Virtus non potest emori. Coges me mori. Cervus cœpit fugere. Canis cœpit bibere. Noli vereri.

Certior fieri volo. Fac ita esse. Non potest fieri. Alicui rei esse vult.

Exercise 13.

Scis me amare verum. Terentius dicit obsequium parere amicos. Noli oblivisci te esse Cæsarem. Poetæ fingunt Briareum habuisse centum brachia et quinquaginta capita. Virgilius dicit laborem vincere omnia. Scimus solem esse lucem mundi. Gaudeo illum exercere temperantiam. Scimus Marium et Syllam civile bellum gessisse. Publius Scipio dicere solebat nunquam se minus otiosum esse quam cum otiosus, nec minus solum, quam cum solus esset. Audivimus Epaminondam esse modestum, prudentem, peritum belli, clementem, patientemque. Scisne Isocratem vendidisse unam orationem viginti talentis? Te rediturum esse gaudeo. Te rediisse gaudeo. Miror tuum fratrem non scribere, non possum credere eum valere. Artaxerxes, rex Persicus, legatos in Græciam mittit, per quos jubet omnes ab armis discedere: legati querebantur se negligi, et ægre ferebant se juberi ab urbe discedere.

Sepulchrum Cyri aperiri Alexander jussit; auro argentoque repletum esse crediderat. Amor jussit me scribere. Auctores dicunt Helenam esse causam belli Trojani. Credo regem amare pacem. Audivi necessitatem esse matrem artium. Scimus solem et lunam præbere lucem. Credunt se negligi. Horatius dicit iram furorem brevem esse.

Exercise 14.

Deus qui dat vitam. Tu arbor quæ tendis ramos. Cœlum quod omnia tegit. Nos milites qui pugnavimus. Vos tres Gratiæ quæ saltatis. Lucida sidera quæ fulgent. Hora, quæ præteriit, non redire potest. Ego sum Miltiades, qui Persas vici. Vitia quæ celari non possunt. Xerxes qui victus est a Themistocle. Scit is, qui est in consilio, C. Marcellus. Flumen est Arar quod in Rhodanum influit. Adsunt homines ex tota provincia nobilissimi, qui præsentes vos orant, atque obsecrant, judices. Omnes Romani senatores convenient, qui promiserunt? Illi robur et æs triplex Circa pectus erat, qui fragilem truci Commisit pelago ratem, Primus. Deus, qui noscit corda et cogitationes, puniet scelestos, qui ejus præcepta violant, et remunerabit bonos. Testis est Hispania, quæ sæpissime plurimos hostes ab hoc superatos, prostratosque conspexit.

Exercise 15.

Luna quam vidimus. Rosæ, quas spargit ver. Legati, quos Annibal misit. Colligite pecus quod pascitis. Affer flores quos amat apis. Leget literas, quas ego accepi. Cæsar his de causis, quas commemoravi, Rhenum transire decrevit. Scit is, quem adesse video, Cn. Lentulus Marcellinus. Deinde, sunt testes viri clarissimi nostræ civitatis, quos omnes a me nominari non est necesse. Ecce illum ipsum quem quærebam. Is quem proxime nominavi. Avaritia pecuniæ studium habet, quam nemo sapiens concupivit. Urbs, quam Romulus condidit, vocabatur Roma, et erat celeberrima: est bonus puer, quem gloria excitat, et laus delectat.

EXERCISE 16.

Ii, quorum laus emori non potest. Felices sunt, qnorum corda pura sunt. Dives est, cujus animus tranquillus est. Viri, quorum virtutem laudamus. Nonnulli quorum auctoritas apud plebem plurimum valeat. Legati ab iis venerunt, quorum oratio grata fuit. Ex quo animi magnitudo existit. Ex quo intelligitur, quod verum, simplex, sincerumque sit. Ex ea parte, in qua sapientiam et prudentiam ponimus. Est Deus, cujus numen adoramus, cui paremus, et a quo conservamur. Commoda, quibus utimur, lux qua fruimur, spiritus quem ducimus, dantur et impertiuntur nobis a Deo. Omnium autem rerum ex quibus aliquid acquiritur, nihil est agricultura melius, nihil dulcius, de qua multum diximus.

Cæsar qui vicit Pompeium. Auræ quæ movent arbores. Sol qui lucet. Rex qui amat cives. Cato, qui fuit sapiens, amavit patriam. Mare, quod fluit, refluet. Id quod videtur esse utile. Omnia quæ sint ad vivendum necessaria. Modestia quæ est ornatus vitæ. Canis Cerberus, qui tria capita habet. Canes Actæonis, qui dilaceraverunt dominum suum. Limosus juncus qui obducat pascua. Agni qui errant in montibus. Qui legitis flores et humi nascentia fraga, Frigidus, o pueri, fugite hinc, latet anguis in herba.

Montes quos vidimus. Vinum quod promunt. Dulcia arva quæ linquimus. Brutus quem matronæ Romanæ luxerunt. Quassæ naves quas reficit mercator. Italiam, quam majores vestri vicerunt, video. Accipe opes quas habeo. Sagittæ, quas emittunt, lethales sunt. Crœsus cujus opes et divitiæ insignes erant. Flumina quæ liquimus, Est Deus quem colimus, cui nullus est similis. Incipe, parve puer. cui non risere parentes.

Sunt qui affirmant. Est mihi quod male habet. Est quod gaudeas. Expecto quid velis. Non quod sciam. Qua insistam via? Nemo est qui nesciat. Nihil est quod timeas. Quibus negotii nihil est.

EXERCISE 17.

Furor et ira præcipitant animum. Ebur et aurum renident. Romulus et Remus fuerunt fratres. Alexander et Julius Cæsar erant prætantissimi duces. Ignis et aqua sunt necessaria. Divitiæ et honor et potentia sunt incerta. Omnis enim res, virtus, fama, decus, divitiis parent. Sapientem neque paupertas, neque mors, neque vincula terrent. Nec pulcher Ganges, atque auro turbidus Hermus laudibus Italiæ certent. Lupus et agnus, siti compulsi, ad rivum eundem venerant. Vacca et capella, et patiens ovis injuriæ, socii fuere cum leone in saltibus. Formica et musca contendebant acriter, quæ pluris esset. Menelaus et Paris armati pugnaverunt propter Helenam et divitias.

Marius et Sylla gesserunt civile bellum. Ego et meus frater legimus. Tu, Petrus, et ego scribemus. Arcus et calami sunt bona. Arcus et calami quæ fregisti. Pyramus et Thisbe contiguas tenuere domos. Jamque mare et tellus nullum discrimen habebant. Interea, volucres, Pyroeis et Eous et Æthon, Solis equi, quartusque Phlegon hinnitibus auras Flammiferis implent, pedibusque repagula pulsant.

Exercise 18.

Pars spoliant aras. Pars missile ferrum corripiunt, cæcique ruunt. Nec supplex turba timebant judicis ora sui. Unus ex eo numero qui ad cædem parantur. Pars conscendunt in equos et moderantur habenas. Pars epulis onerant mensas, et plena reponunt pocula. Plebs habitant diversa locis. Nam tanta multitudo lapides ac tela conjiciebant.

Rustica turba vetant. Pars celebrant forum. Pars fundamina ponunt. Pars quærunt aditum. Uterque deluduntur dolis. Magna pars fuerunt vulnerati aut occisi.

Exercise 19.

Fugere cum patria nostra oppugnatur est turpe. Compescere linguam non minima est virtus. Videre solem est jucundum. Animum vincere, iracundiam cohibere, victoriam temperare, præclarum est. Heu! quam difficile est crimen non prodere vultu. In scientia excellere pulchrum est; sed nescire turpe.

Quærere veram gloriam est laudabile; sed sectari inanem gloriam est turpe. Non idem loqui est, ac dicere. Aliud est Latine, aliud grammatice loqui. Emori fortiter est nobilius quam vivere turpiter. Facile est opprimere innocentem.

Exercise 20.*

Ariovistus legatos ad Cæsarem mittit. Rosæ fulgent inter lilia. Pauci veniunt ad senectutem. Thymœtes duci intra muros hortatur. Est ingens gelidum lucus prope amnem. Sævæ memorem Junonis ob iram. Apud Deum non est acceptio personarum. Pietatem adversus Deum exerce, erga homines benevolentiam. Cœlum supra nubes extenditur. Vir bonus virtutem per se amat. Terra circum solem volvitur. Multa tibi ante aras cadet hostia. Hi omnes lingua, institutis, legibus inter se differunt. Helvetii legatos ad eum mittunt nobilissimos civitatis. Divitiacum ad se vocari jubet. Quum et propter vulnera militum, et propter sepulturam occisorum, nostri, triduum morati, eos sequi non potuissent. Commodissimum visum est C. Valerium Procillum, et propter fidem et propter linguæ Gallicæ scientiam ad eum mittere.

Tu apud me cœnabis. Cis paucos dies. Extra periculum. Ad unum omnes interficiuntur. Plurimum apud eum possunt. Si apud forum est, conveniam. Circiter meridiem. Sit piger ad pœnam princeps, ad præmia velox. Xerxes, ante navale prælium quo victus est a Themistocle, miserat quatuor millia armatorum Delphos, ad diripiendum templum Apollinis, quasi gereret bellum non tantum cum Græcis, sed etiam cum Diis immortalibus.

Apud nos. Ad lunam. Circa lucis ortum. Habetur apud Virgilium? Ad triarios ventum est. Est inter Cereris arcana.

* This exercise was in the Tutor, by mistake, numbered 21: the subsequent exercises were consequently numbered wrong.

Exercise 21.

Magno cum murmure. Fronte sub adversa. Navem in conspectu nullam prospicit. Romanos suo de nomine dicet. Et quo sub cœlo tandem, quibus orbis in oris, Jactemur, doceas. Una pars initium capit a flumine Rhodano. Infelix Phaeton de solis curru decidit. Regulus in Africa victus est. De me pauca dicam. In secundis time, in adversis spera. Cantabit vacuus coram latrone viator. Beatus esse sine virtute nemo potest. Ut ager sine cultura, sic sine doctrina animus est. At venit paratus cum subscriptoribus exercitatis et disertis. Fraxinus in sylvis pulcherrima, pinus in hortis, Populus in fluviis, abies in montibus altis.

Cognosce ex me. Omnis spes in Deo est. Teneras defendo a frigore myrtos. Verecundia bonum in adolescente signum est. Majoresque cadunt altis de montibus umbræ. Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ. Æternum servans sub pectore vulnus.

A nobis stat. Parvo sub lare. Stetit in senatu. Jacuit in senatu. Hoc pro me est. Proximus a postremo.

Exercise 22.

Clam præceptore. Clam patrem. Subter testudine. Subter mœnia. Facile in morbos incidunt adolescentes. Sub vesperum Cæsar portas claudi, militesque ex oppido exire jussit. Capua, Campaniæ urbs, prona semper in luxuriam fuit. Post mortem Jasonis, Medius filius ejus, in honorem matris, Medeam urbem condidit. Copias suas Cæsar in proximum collem subducit. Helvetii, cum omnibus suis carris secuti, impedimenta in unum locum contulerunt. Id conspicati Helvetii, qui in montem sese receperunt, rursus instare et prœlium redintegrare cœperunt. Quam multa sub undas scuta virûm, galeasque et fortia corpora volves, Tybri pater!

Clam vos. Clam iis. Sub occasum solis. Fronde super viridi. Sub adventum. Sub nocte silenti. Sub cœnam. Darius moribundus dixit se agere gratias Alexandro, pro humanitate et liberalitate ejus in suos. Postquam Alexander progressus esset in Syriam, Tyrii auream coronam magni ponderis ei miserunt.

Exercise 23.

Diutius quum nostrorum impetum sustinere non possent, alteri se in montem receperunt; alteri ad impedimenta et carros suos se contulerunt. Ipse in Italiam magnis itineribus contendit: duasque ibi legiones conscribit: et tres, quæ circum Aquileiam hiemabant, ex hibernis educit; et, qua proximum iter in ulteriorem Galliam per Alpes erat, cum his quinque legionibus ire contendit. Habetis consulem ex plurimis periculis et insidiis, atque ex media morte, non ad vitam suam, sed ad salutem vestram reservatum. Cares, qui tum Lemnum incolebant, etsi præter opinionem res ceciderat, tamen resistere ausi non sunt, atque ex insula demigraverunt.

RECAPITULATORY EXERCISE.

Strictum rotat acer Lucagus ensem. Majores vestri universam Italiam vicerunt. Horum omnium fortissimi sunt Belgæ. Phocion fuit perpetuo pauper, cum ditissimus esse posset. Tu es amicus, tu patronus, tu parens mihi. Hic ames dici pater atque princeps, Cæsar. Cur timet flavum Tiberim tangere? O tantum libeat tibi mecum humiles habitare casas et figere cervos. Publius Scipio dicere solebat: Nunquam se minus otiosum esse, quam cum otiosus: nec minus solum, quam cum solus esset. Commoda quibus utimur, lux qua fruimur, spiritus quem ducimus, dantur et impertiuntur nobis a Deo. Menelaus et Paris armati pugnaverunt propter Helenam et divitias. Pars epulis onerant mensas et plena reponunt Pocula. In scientia excellere pulchrum est, sed nescire turpe. Amantium iræ amoris integratio est. Multa tibi ante aras cadet hostia. Infelix Phaeton de solis curru decidit. Cantabit vacuus coram latrone viator. Post mortem Jasonis, Medius filius ejus, in honorem matris, Medeam urbem condidit. Diutius quum nostrorum impetum sustinere non possent, alteri se in montem receperunt; alteri ad impedimenta et carros suos se contulerunt.

Exercise 24.

Condidit urbem Romam. Aquitania a Garumna flumine ad Pyrenæos montes pertinet. Mæcenas atavis edite regibus. Mons Cevenna altissima nive iter impediebat. Et non parum agrorum urbis Romæ territorio adjunxit. Apud Herodotum, patrem historiæ, sunt innumerabiles fabulæ. Per C. Valerium Procillum, principem Galliæ provinciæ, familiarem suum, cum eo colloquitur. Hostes protinus ex eo loco ad flumen Axonam contenderunt, quod esse post nostra castra demonstratum est. Cæsar, quod memoria tenebat L. Cassium consulem occisum, exercitumque ejus ab Helvetiis pulsum et sub jugum missum, concedendum non putabat.

Gabios civitatem subegit. Hi ab urbe quarto milliario trans Anienem fluvium consederant. Mox exercitus quoque eum, qui civitatem Ardeam cum ipso rege oppugnabat, reliquit. Quintius Marcius dux Romanorum, qui Coriolos ceperat, Volscorum civitatem, expulsus ex urbe, ad ipsos Volscos contendit iratus, et auxilia contra Romanos accepit. Romanos sæpe vicit. Galli ad Dionysium, Siciliæ tyrannum, legatos auxilium amicitiamque petentes miserunt.

Canes vestigatores. Violavit manes Deos.

Audacissimum hominum Catilinam ante oculos habetis. Sapientissimus atque eximius vir, L. Cotta. Fabio viro optimo, et homine doctissimo familiariter utor. A quo repudiatus, ad sodalem tuum, virum optimum, M. Marcellum demigravisti. Verumtamen L. Apuleium esse video proximum subscriptorem, hominem non ætate, sed usu forensi, atque exercitatione, tyronem.

Exercise 25.

Semiramis erat Nini uxor. Somnus imago mortis est. Helena causa fuit belli Trojani. Rex Lydorum Crœsus erat. Orestis et Py-

ladis amicitia immortalem apud posteros famam adepta est. Minuti semper et infirmi est animi exiguique voluptas ultio. Mors omnium malorum sensum adimit. Jucunda est memoria præteritorum malorum. Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas, Regumque turres. Nec spes libertatis erat, nec cura peculii. Nec mala vicini pecoris contagia lædent. Et jam summa procul villarum culmina fumant. Ultima Cumæi venit jam carminis ætas: Magnus ab integro sæclorum nascitur ordo. Ductores Danaûm Instar montis equum divina Palladis arte ædificant. Pars stupet innuptæ donum exitiale Minervæ, Et molem mirantur equi. Discordia ordinum est pestis hujus urbis. Tanta vel mobilitas militum, vel fortunæ varietas erat, ut vicissim reges, nunc exules, nunc reges viderentur. Et soli circumjacentis tanta fertilitas est, ut propriis opibus expleatur; fontium ac sylvarum ea copia est, ut et aquarum abundantia irrigetur, nec venationum voluptatibus careat.

Sol est lux mundi. Juno Jovis conjux erat. Neptunus est numen aquarum. Philosophia est mater omnium bonarum artium. Dei providentia mundus administratur. Venio nunc ad M. Catonem, quod est firmamentum ac robur totius accusationis.

Exempli causa. Res fisci est. Homo incerti laris. Omnium scenarum homo. Hæres primæ ceræ. Elegans formarum spectator. Ludicra ars armorum. Tenuis census homines. Homo horarum omnium. Sibyllæ folium est. Capitis periculum adire.

Exercise 26.

Laocoon, ductus Neptuno sorte sacerdos, Solennes taurum ingentem mactabat ad aras. At puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulo Additur. Dum quæ fortuna sit urbi miratur. Pars intra septa domorum Prima favis ponunt fundamina. Atque Ixionei cantu rota constitit orbis. Hic jam tercentum totos regnabitur annos Gente sub Hectorea.

Præmia laudi. Urbi pater est, urbique maritus. Perrupit Acheronta Herculeus labor. Cur olivum sanguine viperino cautius vitat? Nam tibi, Tymbre, caput Evandrius abstulit ensis.

Exercise 27.

Quid consilii capies? Nec quicquam terrenæ fæcis. Multum cœli post terga relictum. Est multum mali in exemplo. Plus quinquaginta hominum ceciderant. Decrevit quondam Senatus, ut L. Opimius videret, ne quid respublica detrimenti caperet. Quum tantum repentini periculi, præter opinionem, accidisset. Ex quo judicari posset quantum haberet in se boni constantia.

Id temporis. Tantum cibi et potus. Est multum boni in amicitia, multum mali in discordia. Qui habet paululum pecuniæ, habet etiam paululum fidei. Quicquid habuerim judicii. Ecquid habes negotii? Serves animæ dimidium meæ.

Exercise 28.

Nunc, quales Diomedis equi; nunc, quantus Achilles! Moras tantis licet addere rebus. Nulli fas Italo tantam subjungere gentem.

Crudelis ubique Luctus, ubique pavor et plurima mortis imago. Quas ego te terras, et quanta per æquora vectum Accipio! quantis jactatum, nate, periclis!

Et quæ tanta fuit Romam tibi causa videndi? Tantus amor laudum, tantæ est victoria curæ. Heu! quanta nobis instat pernicies! Ut illud erat molestum, sic hoc est jucundum. Tanta vis probitatis est, ut etiam in hoste diligamus. Nate, quis indomitas tantus dolor excitat iras?

Exercise 29.

Memores rerum humanarum. Conscius audacis facti. Animalia lucis timida. Medicinæ peculiariter curiosus. Cautus nimium timidusque procellæ. Est natura hominum novitatis avida. Animus, futuri anxius, calamitosus est. Tempus edax rerum. Sanctius his animal, mentisque capacius altæ Deerat adhuc. Nescia mens hominum fati, sortisque futuræ. Juris, literarum et antiquitatum, peritus. Laudis avidissimi semper fuimus. Testatur moritura Deos et conscia fati Sidera. Beneficiorum maxima sunt ea quæ a parentibus accipimus. Multæ istarum arborum mea manu sunt satæ. Pompei meorum prime sodalium. Octoginta Macedonum interfecerunt. Omnium rerum est nocentissima calumnia. Multa in sylvis avium se millia condunt. Nulla belluarum prudentior est elephanto. Nemo nostrûm est sine culpa. Pone ante oculos unumquemque horum regum.

Doctissimus Romanorum. Nulla sororum. Ætatis suæ doctissimus. Omnium fluminum maximus. Ignarus fraudis. Timidus Deorum. Conscia mens recti. Reus avaritiæ. Patiens frigoris. Doctus grammaticæ. Una musarum. Multæ arborum. Elegantissimus omnium philosophorum. Nemo mortalium omnibus horis sapit. Ægle Naiadum pulcherrima. Cicero nimis avidus gloriæ erat. Non es prodigus auri. Vive memor senectutis et mortis. Quod eum cupidum rerum novarum cognoverat. Auri avidissima gens erat. Omnes oderunt eos, qui sunt immemores beneficii. Leo est animalium fortissimus. Impatiens expersque viri, nemorum avia lustrat. Di tibi, si qua pios respectant numina, si quid Usquam justitiæ est, et mens sibi conscia recti, Præmia digna ferant. Homo, qui est particeps rationis et orationis, est præstantior quam feræ, quæ sunt expertes rationis et orationis. Terra ferax Cereris multoque feracior uvæ. Rex ignorabat uter eorum esset Orestes. Primus regum Romanorum fuit Romulus. Unus natorum Priami.

Quidam ex illis. Ex duobus filiis major. Ipse ante alios pulcherrimus omnes. Crœsus inter reges opulentissimus. Cadit et Ripheus, justissimus unus Qui fuit in Teucris et servantissimus æqui. Apud Helvetios longe nobilissimus et ditissimus fuit Orgetorix.

Suevorum gens est longe maxima et bellicosissima Germanorum omnium. Ii centum pagos habere dicuntur: ex quibus quotannis singula millia armatorum, bellandi causa, suis ex finibus educunt.

Exercise 30.

Vir summa prudentia, *or* Vir summæ prudentiæ. Homines inimico animo. Monstrum nulla virtute. Vir consilii magni. Puer proba indole. Rosa jucundi odoris. Lentulum, eximia spe, summæ virtutis, adolescentem fac erudias. Quidve dolens regina Deûm, tot volvere casus Insignem pietate virum Impulerit? Parvula (nam exemplo est) magni formica laboris Ore trahit quodcunque potest, atque addit acervo, Quem struit, haud ignara ac non incauta futuri.

Servus Panopionis fuit homo admirabilis fidei. Miltiades erat dux regia dignitate inter incolas Chersonesi. Cimon Atheniensis fuit vir summa liberalitate: multos locupletavit; et complures pauperes mortuos suo sumptu extulit. Fuit dux incredibili virtute, magnus bello, neque minor in pace. Ingenui vultus puer, ingenuique pudoris. Sunt mihi bis septem præstanti corpore nymphæ.

Exercise 31

Nobis opus est magistratibus. Huic ipsi est opus patrono. Nunc causa ipsa opus est, aut, siquid potest, meliore et callidiore. Mysis, nunc opus est tua mihi ad hanc rem exprompta malitia atque astutia. Quid opus est mihi tua amicitia? Nunc animis opus, Æneа, nunc pectore firmo. Non armis mihi Vulcani, non mille carinis Est opus in Teucros. Arma acri facienda viro: nunc viribus usus, Nunc manibus rapidis, omni nunc arte magistra. Ita facto est opus. Priusquam incipias, consulto, et ubi consulueris, mature facto opus est. Quod parato opus est, para. Opus sunt milites. Multa nobis opus sunt. Quæcunque ad oppugnationem opus sunt. Id ei opus est, quo Hannibal atque alii imperatores in periculis et præliis usi sunt, quod præsentis animi consilium dicitur.

Nobis est opus monitore. Ei opus est pecunia. Et sermone opus est modo tristi, sæpe jocoso. Est brevitate opus. Quid opus est verbis? Dicebat multa sibi opus esse. Det ille veniam facile cui venia opus est. Iracundia non opus est ad puniendum. Quid opus est pluribus?

Argentum opus est. Parate quæ epulis opus sint. Id ei opus est, quo fruitur. Non id tibi quod mihi opus est, dum tua sorte contentus vivis.

Properato opus est. Qui semper appetit amplius, confitetur sibi quæsito opus esse. Hoc opus facto est.

Exercise 32.

Quod tibi utilissimum erit consilii capies. Romanis solenne viris opus, utile famæ, Vitæque et membris. Eritque id cognomen tibi. Quis amicior quam frater fratri? Oculisque tuens immitibus, Ah! quam Es similis patri! dixit. Sanguine et igne micant oculi, riget horrida cervix, Et setæ densis similes hastilibus horrent. Luminis exigui fuerat prope templum recessus, speluncæ similis, nativo pumice tectus. Difficile est magno dolori paria verba reperire. Grataque fœminis Imbelli cithara carmina divides. O decus Phœbi, et dapibus

supremi Grata testudo Jovis! Verna ministeriis ad nutus aptus heriles, Litterulis Græcis imbutus, idoneus arti Cuilibet. Si nequeas esse optimus, saltem da operam ut optimo sis proximus. Nil mortalibus arduum est. Cœlum ipsum petimus stultitia; neque Per nostrum patimur scelus Iracunda Jovem ponere fulmina. Arbor ibi niveis uberrima pomis Ardua morus erat, gelido contermina fonti. Carina Quam ventus, ventoque rapit contrarius æstus, Vim geminam sentit, paretque incerta duobus. Quippe Deûm genitor In deforme viros animal mutavit: ut idem Dissimiles homini possent, similesque videri.

Vivo carus amicis. Ptolemæus tam ridiculus Romanis, quam cruentus civibus fuit. Videt igne micantes sideribus similes oculos. Urticæ proxima sæpe rosa est. Fortuna nunc mihi, nunc alii benigna est. Ter frustra comprensa manus effugit imago, Par levibus ventis, volucrique simillima somno. Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat æquor. Mater ad auditas stupuit, ceu saxea, voces: Attonitæque diu similis fuit. Demaratus amicior patriæ fuit post fugam, quam regi post beneficia. Mors communis est omni ætati. Propria est nobis mentis agitatio. Tuo nunquam est par fama labori.

Domini similis es. Si quid hujus simile evenerit. Ille fuit dissimillimus reliquorum ducum. Inquisitio veri est propria hominis. Pars putat similes meorum mille die versus deduci posse. Hunc Epasnactus Arvernus, amicissimus populi Romani sine dubitatione ulla vinctum ad Cæsarem duxit.

Sed primo magis ambitio quam avaritia animos hominum exercebat: quod tamen vitium propius virtuti erat. Hoc in Græcorum proverbio est: Amicorum esse omnia communia. Qua re fiebat, ut omnium oculos, quotiescunque in publicum prodisset, ad se converteret, neque ei par quisquam in civitate poneretur. Hoc miseræ plebi stabat commune sepulchrum.

Exercise 33.

Natus et aptus ad turpes libidines. Homo ad nullam rem utilis. Ut ad cursum equus, ad arandum bos, ad indagandum canis, sic homo ad intelligendum et agendum, natus est. Natus in amplissima civitate, summo genere, omnium ætatis suæ multo formosissimus; ad omnes res aptus, consiliique plenus. Dion autem præter nobilem propinquitatem, generosamque majorum famam, multa alia a natura habuit bona: in his, ingenium docile, come, aptum ad artes optimas. Successit ahenea proles, Sævior ingeniis, et ad horrida promptior arma; Nec scelerata tamen. De duro est ultima ferro. Quare quoniam id, quod primum, atque hujus imperii, disciplinæque majorum proprium est, facere non audeo; faciam id quod est ad severitatem lenius et ad communem salutem utilius.

Homines proniores sunt ad voluptatem quam ad virtutem. Homo ortus est ad colendum Deum. Homo natus est ad laborem et idoneus ad amicitiam. Attentiores sumus ad rem, quam sat est. Natura pro-

pensi sumus ad liberalitatem. Conturbatus animus non est aptus ad exequendum munus suum.

Exercise 34.

Ille suis esset nulli miserabilis actis. Quanquam non ista precanda, Sed facienda mihi. Petis irrita, dixit, et urbi Haud facienda meæ. Cereris sunt omnia munus. Illa canenda mihi est. Utinam modo dicere possem Carmina digna Deæ! Vel si miserandus et hosti, (Hostis enim tibi sum) diris cruciatibus ægram Invisamque animam, natamque laboribus aufer. Interea, quodcunque fuit populabile flammæ, Mulciber abstulerat; nec cognoscenda remansit Herculis effigies. Diogenes interrogatus qua ætate ducenda sit uxor; "Juvenibus," inquit, "nondum; senibus nunquam." Non modo comparanda nobis sapientia, verum etiam ad hominum utilitatem promovendam exercenda.

Injuriæ patienter tolerandæ sunt nobis. Bella matribus detestata. Non est mors metuenda bonis. Semel omnibus calcanda est via lethi. Tu frigus amabile Fessis vomere tauris Præbes, et pecori vago. O mihi post nullos Juli memorande sodales! Mihi non unus homo improbus opprimendus sit, id quod Siculi petiverunt: sed omnino omnis improbitas, id quod populus Romanus jam diu flagitat, extinguenda atque delenda sit.

Exercise 35.

Duas fossas XV pedes latas, eadem altitudine perduxit. Millia passuum decem novem murum, in altitudinem pedum sexdecim, fossamque perducit. Castra in altitudinem pedum XII vallo, fossaque duodeviginti pedum, munire jubet. Muri Babylonis erant ducentis pedibus alti, et quinquagenis lati.

Turris alta centum pedes. Arbor lata tres digitos. Liber crassus tres pollices *or* tribus pollicibus. Instar quatuor digitorum est. Areas latas pedum denûm, longas pedum quinquagenûm facito. Columna sexaginta pedes alta. Fons latus pedibus tribus, altus triginta. Hic hortus est centum pedibus longus, et sexaginta latus. Turres denis pedibus, quam murus altiores sunt. Sesquipede est quam tu longior. Singula latera pedum lata tricenûm, alta quinquagenûm.

Exercise 36.

Et circum Iliades crinem de more solutæ. Sic regia tecta subibat, Horridus, Herculeoque humeros innexus amictu. Dardanius caput ecce puer detectus honestum, Qualis gemma micat, fulvum quæ dividit aurum. Jamque adeo Rutulum thoraca indutus, ahenis Horrebat squamis, surasque incluserat auro, Tempora nudus adhuc; laterique accinxerat ensem. Tandem venias precamur, nube candentes humeros amictus, Augur Apollo.

Madidis Notus evolat alis, Terribilem picea tectus caligine vultum. Cererisque sacerdos Ampycus, albenti velatus tempora vitta. Lelex, raris jam sparsus tempora canis. Ille caput flavum lauro Parnasside vinctus. Cœrulus et vultum ferrugine Lucifer atra Sparsus erat. Senecta alba comas est veneranda.

Exercise 37.

Ipsæ lacte domum referent distenta capellæ Ubera. Tuis hic omnia plena Muneribus; tibi pampineo gravidus autumno Floret ager. Hunc olim cœlo, spoliis Orientis onustum, Accipies. Primus equum phaleris insignem victor habeto: alter Amazoniam pharetram, plenamque sagittis Threiciis. Turnusque feratur Per medios insignis equis, tumidusque secundo Marte ruat. Forum Appî Differtum nautis, cauponibus atque malignis. Non missura cutem nisi plena cruoris hirudo. Patefecit Purpureas Aurora fores, et plena rosarum atria. Mentis inops, longaque venis confecta senecta.

Hic unam frumento onustam abduxit navem. Solitudo, et vita sine amicis, insidiarum et metus plena est. Dives agris, dives positis in fœnore nummis. Itaque cum sumus necessariis negotiis, curisque vacui, tum avemus aliquid videre, audire, addiscere. Orbati reipublicæ muneribus ad hoc nos studium potissimum contulissemus. Muli gravati sarcinis ibant duo: Unus ferebat fiscos cum pecunia, Alter tumentes multo saccos hordeo. Nam si, ut in fabulis est, Neptunus, quod Theseo promiserat, non fecisset, Theseus filio Hyppolyto non esset orbatus.

Exercise 38.

Magno dolore victus. Venantûm subito vocibus conterritus. Et me dignus erat. Mei captus amore. Sunt quidem non re, sed nomine homines. Immemor est demum, nec frugum munere dignus. Triumphus clarior quam gratior. Virtute qui præditi sunt soli sunt divites. Qui suis contentus est, is vere ditissimus est. Multi sæpe majorum, bonorum spe allecti, præsentia perdiderunt. Quid est autem nequius aut turpius effœminato virò? Oratio debet esse ornatior sententiis quam verbis. Loquor de viro sapientiore, quam tu es. Nihil est fœdius servitute: ad decus et libertatem nati sumus. Turpe nec viro dignum videtur gemere, ejulare, lamentari, frangi, debilitari, dolere. Timotheus belli laude non inferior fuit quam pater. Melior tutiorque est certa pax quam sperata victoria. Alius acutiorem se quam ornatiorem esse vult. Temperie blandarum captus aquarum, Mollia de tenero velamina corpore ponit. Caius Lælius, cum ei quidam malo genere natus diceret indignum esse suis majoribus: "At Hercule," inquit, "tu tuis haud indignus." Tum stamina docto Pollice solicitat; quorum dulcedine captus Pana jubet Tmolus citharæ submittere cannas. Quæsîsse ab eo dicitur, quare id faceret? aut quid Aristides commisisset cur tanta pœna dignus duceretur? Sancta ad vos anima atque istius inscia culpæ Descendam magnorum haud unquam indignus avorum.

Captus amore, sed dignus laude. Non ego sum dignus salutis. Militia est operis altera digna tui. Parvo contenta natura. Ea qui secutus sit, laude potius et honore, quam pœna et supplicio dignus. Cæsar in animum induxerat laborare, vigilare; negotiis amicorum intentus, sua negligere; nihil denegare, quod dono dignum esset. Ipse Lentulum in carcerem deducit. Est in carcere locus, quod *Tullianum* appellatur, ubi paululum ascenderis ad lævam, circiter XII pedes humi depressus: eum muniunt undique parietes, atque insuper camera lapideis fornicibus vincta: sed incultu, tenebris, odore fœda, atque terribilis ejus facies. In eum locum postquam demissus Lentulus, vindices rerum capitalium, quibus præceptum erat, laqueo gulam

fregere. Hosti acerrimo prodita senati auctoritas, proditum imperium vestrum ; domi militiæque respublica venalis fuit. At nostri, repentino metu perculsi, sibi quisque pro moribus consulunt ; alii fugere, alii arma capere. Novus nemo tam clarus, neque tam egregius factis erat, quin is indignus illo honore, et quasi pollutus haberetur. Candidior nivei folio, Galatea, ligustri, Floridior pratis ; longa procerior alno ; Splendidior vitro ; tenero lascivior hœdo ; Lævior assiduo detritis æquore conchis ; Solibus hibernis, æstiva gratior umbra ; Nobilior pomis ; platano conspectior alta ; Lucidior glacie ; matura dulcior uva ; Mollior et cygni plumis, et lacte coacto ; Et, si non fugias, riguo formosior horto.

Exercise 39.

Quantoque animalia cedunt Cuncta tibi, tanto minor est tua gloria nostra. Imminet his aer, qui, quanto est pondere terræ Pondus aquæ levius, tanto est onerosior igni. Ita, quanto longius ab oppido discedebatur, tanto tardiores ad insequendum erant Numidæ. Quanto vos attentius ea agetis, tanto illis animus infirmior erit. Quo quid difficilius est, hoc præclarius. Multo operosius est se ipsum, quam hostem superare. At nobis est domi inopia, foris æs alienum ; mala res, spes multo asperior. Ea tempestate mihi imperium populi Romani multo maxime miserabile visum est. Cæterum ante hos te, Jugurtha, qui ætate et sapientia prior es, ne aliter quid eveniat, providere decet.

Quanto diutius Simonides considerabat naturam Dei, tanto illi obscurior res videbatur. Quanto plura paravisti, tanto plura cupis. Ille omne id tempus literis sermonique Persarum dedit : quibus adeo eruditus est, ut multo commodius dicitur apud regem verba fecisse, quam hi poterant, qui in Perside erant nati. Tanto pessimus omnium poeta, Quanto tu optimus omnium patronus. Quo plus habent, eo plus cupiunt. Hæc conditio tanto amarior illis, quanto serior fuit. Bellum Macedonicum tanto clarius Punico fuit, quanto gloria Macedones Pœnos antecesserunt. Major gloria Scipionis erat ; et quo major, eo propior invidiæ. Quintii recentior, ut qui eo anno triumphâsset. Major sum, quam cui possit Fortuna nocere ; Multaque ut eripiat, multo mihi plura relinquet. Venit vilissima rerum Hic aqua ; sed panis longe pulcherrimus.

Exercise 40.

Uror amore mei : flammas moveoque feroque. Subsequitur cæcus amor sui, Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem. Non omnis moriar ; multaque pars mei Vitabit Libitinam. Hoc unum te rogo, ut et propter tuum in me amorem, et observantiam meam tui, me in Hirtii locum substituas.

Quamdiu etiam furor iste tuus nos eludet ? Fortunate senex, ergo tua rura manebunt. Vestra vero quæ dicitur vita, mors est. Propter eximias tuas virtutes multos amicos numeras. Hic meus amicus illi genere est proximus. Illi suum officium non colunt. Argentum ipse mihi adnumerat sua manu. Sua cuique sunt pulcherrima carmina. Venio a fratre tuo, is se tibi commendat. Supplicium invidia suum est. Hunc sui finem crediderat. Hunc sui cives e civitate ejecerunt.

Nemo nostrum est sine culpa. Ne cui sit vestrûm mirum.

Lucilius erat melior utroque nostrûm. Erat pessimus vestrûm omnium, quia illexit in fraudem. Minus habeo virium quam vestrûm utervis.

Exercise 41.

Dixi mea unius opera rempublicam esse salvam. Meum solius peccatum corrigi non potest. Vestris paucorum respondet laudibus. Ut mea defunctæ molliter ossa cubent. Post judicium tuum viri eruditissimi. Tuum hominis simplicis pectus vidimus. Et flêsti, et nostros vidisti flentis ocellos. Ubi video hæc, cœpi cogitare,—"hem! tot mea solius solliciti sunt causa, ut me unum expleant?" Mea nemo Scripta legat, vulgo recitare timentis, ob hanc rem, Quod sunt, quos genus hoc minime juvat, utpote plures Culpari dignos.

Avaritia pejor est inopia; huic multa desunt, illi omnia. Quocunque aspicias, nihil est nisi pontus et aer: Nubibus hic tumidus, fluctibus ille minax. Eque sagittifera prompsit duo tela pharetra Diversorum operum. Fugat hoc, facit illud amorem.

Sic Deus et virgo est: hic spe celer, illa timore. Ut canis in vacuo leporem cum Gallicus arvo Vidit; et hic prædam pedibus petit, ille salutem.

Alterum nobis cum Diis, alterum cum belluis commune est. Altera pars vivit; rudis est pars altera tellus. Protinus alter amat; fugit altera nomen amantis. Te abundare oportet præceptis, institutisque philosophiæ, propter summam et doctoris auctoritatem et urbis; quorum alter te scientia augere potest, altera exemplis. Qui tradit se voluptati, non est dignus nomine hominis. Qui effugere errorem volet, adhibebit ad res considerandas tempus et diligentiam. Quod naturæ satis est, homini non est. Sunt, qui neque sibi neque aliis prosunt.

Odi sapientem qui sibi ipse sapiens non est. Non egeo medicina, me ipse consolor. Maximam sibi ipse peperit laudem. Hæc scripsi; non ut de me ipse dicerem. Propter eum, quem sibi ipse opinionis errore fixerat, principatum. Qui se ipse norit, aliquid sentiet se habere divinum. Non tulit Alcides animis; seque ipse per ignem Præcipiti jecit saltu.

Mei desiderium, si non æquo animo, at forti feras. Amor tui ducit me in errorem. Est nulla pars mei doloris expers. Uterque nostrûm suam conditionem miserrimam putat. Vestrûm utervis me incusat probri? Major vestrûm laude dignus est.

Pater tuus curavit, ut dives haberetur. Qui Bavium non odit, amet tua carmina, Mævi. Si nescis, meus ille caper fuit. Jovis omnia plena: Ille colit terras, illi mea carmina curæ. Fama perlata est, quæ tua me causa magis quam mea affecit. Spoliis se quisque recentibus armat. Sua mens infecerat illam. Grammaticos sui officii commonemus. Domum suam istum non fere quisquam vocabat. Quondamque suis erravit in agris. Canes suos circa se habebat. An cuiquam est usus homini se ut cruciet? Meo solius auxilio veniam obtinuistis. Tuo ipsius studio fies doctus. Suum solius nomen manet, æternumque manebit. Voluntati vestræ omnium pareo. Res ab nostra omnium memoria remotæ. Vestra duorum venia introeo.

Filius Veneris duo tela prompsit, hoc in nympha Peneide fixit; at illo Phœbum læsit. Pater meus et frater mortui sunt; hic decessit juvenis,

ille senex. Sunt duo duces, quorum alter prodidit, vendidit alter exercitum: alter eorum vivit, alter est emortuus.

Hominem habemus ipsum. Ego eo ipso tempore trans mare fui. Hoc cum populus Romanus meminerit, me ipsum non meminisse turpissimum est. Verus amicus nihil plus se ipsum, quam amicum diligit. Idem ego ille, qui te in germani fratris dilexi loco.

Sibi ipse nocuit. Hoc ipse mihi exprobro. Cato se ipse occidit. Me ipse non noram. Nihil per se ipsi sine Sylla virtute et constantia animi efficere potuerunt. Sapiens, qui neque sibi ipse nec aliis prodest, irrita pollet sapientia. Se Fannius ipse peremit.

Exercise 42.

Ergo sollicitæ tu causa pecunia vitæ es. Gaudia principium sunt nostri sæpe doloris. Longa mora est nobis omnis, quæ gaudia differt Ante meum tempus cogor et esse senex. Omnibus in rebus omnium gentium consensio lex naturæ putanda est.

Honor est præmium virtutis. Adulator nullus amicus erit. Ibi nulla fides est, ubi nullus amor. Levis est dolor, qui capere consilium potest. Is magnus est orator, si non maximus. Quid restat, nisi ut porro miser fiam? Omnium malorum stultitia est mater. Oblivio est comes ebrietatis. Stulte, quid est somnus, gelidæ nisi mortis imago? Numa Pompilius rex creatus est, qui bellum nullum quidem gessit, sed non minus civitati quam Romulus profuit.

Exercise 43.

Hæc domus est patris mei; sed istud pomarium est vicini. Fortis vero et constantis est, non perturbari in rebus asperis. Est viri magnanimi, rebus agitatis, punire sontes, multitudinem conservare. Est igitur adolescentis majores natu vereri, exque his deligere optimos et probatissimos, quorum consilio atque auctoritate nitatur. Peregrini autem et incolæ est, nihil præter suum negotium agere, nihil de alieno inquirere, minimeque in aliena esse republica curiosum. Cujusvis hominis est errare; nullius nisi insipientis, in errore perseverare. Natis in usum lætitiæ scyphis Pugnare Thracum est. Miserere laborum Tantorum; miserere animi non digna ferentis. Miserere domus labentis, et istam, Oro, si quis adhuc precibus locus, exue mentem. Nam hic Clinia quoque suarum rerum satagit. Natique patrisque, Alma, precor, miserere: potes namque omnia. At vos, o Superi, et Divorum tu maxime rector Jupiter, Arcadii, quæso, miserescite regis, Et patrias audite preces. Xantippe, Socratis uxor, irarum et molestiarum per dies perque noctes satagebat. Allobroges, in spem maximam adducti, Umbrenum orare, uti sui misereretur. An quisquam nostri misereri potest, qui aliquando vobis hostis fuit? Ad ea rex satis placide verba facit: sese pacem cupere, sed Jugurthæ fortunarum misereri.

Non est mentiri meum. Tuum est id procurare. Tuum est loqui sine mora. De se ipsum dicere senile est. Et agere et pati fortia Romanum est. Si memoria forte defecerit, tuum est ut suggeras. Non nostrum inter vos tantas componere lites.

Hic hortus est patris. Regum est parcere subjectis. Est oratoris apte, distincte ornateque dicere. Magni animi est injurias despicere. Miserere fratris. Miserere civium tuorum. Satagit rerum suarum. Irarum et molestiarum muliebrium satagebat. O crudelis Alexi, nihil mea carmina curas; Nil nostri miserere. Miseri te si qua parentis Tangere cura potest; Dauni miserere senectæ. Respice res bello varias: miserere parentis Longævi, quem nunc mœstum patria Ardea longe Dividit.

Exercise 44.

Sceleris condemnat generum suum. Aliquot matronas probri accusârunt. Gracchus ejusdem criminis absolvitur. Senatus nec liberavit ejus culpæ regem, neque arguit. Hoc crimine in concione ab inimicis compellabatur. Uxor tua, Galle, notatur immodicæ fœdo crimine avaritiæ. Me omnium quæ insimulâstis purgavi. Dixit summæ se iniquitatis condemnari debere, nisi eorum vitam sua salute habeat cariorem. Sed quoniam nos tanti viri res admonuit; idoneum visum est, de natura cultuque ejus paucis dicere. Populus acer, suspicax, mobilis, adversarius, invidus etiam potentiæ, domum revocat: accusantur proditionis. Hoc judicio damnatur Timotheus, lisque ejus æstimatur centum talentis. Postquam domum reditum est, collegæ ejus hoc crimine accusabantur; quibus ille permisit, ut omnem causam in se transferrent.

Absolutus est furti. A scelere liberati sumus. Judex absolvit injuriarum eum. Crimine Pario est accusatus. Morbus deberet monere te mortis. Epaminondas a Thebanis morte mulctatus est. Hic qui deseruerant, capitis absentes damnantur: in his Eumenes. Admonere alium egestatis, alium cupiditatis suæ, complures periculi aut ignominiæ, multos victoriæ Sullanæ. Sed eos hoc moneo, desinant furere, et proscriptiones et dictaturas cogitare. Cupio, P. C. me esse clementem: cupio in tantis reipublicæ periculis non dissolutum videri: sed jam me ipsum inertiæ nequitiæque condemno. Damnavit hominem fraudis. Lupus arguebat vulpem furti crimine. Ego eum certis propriisque criminibus accusabo. Neque nos unquam, dum ille in urbe hostis fuisset, tantis periculis rempublicam, tanta pace, tanto otio, tanto silentio liberâssemus.

Exercise 45.

Nec nemorum patitur meminisse nec herbæ. Hujus meriti in me recordor. Recordor tua consilia. Polydorum obtruncat, et auro Vi potitur. Capere Italiam, sceptrisque potiri. Teucri potiuntur corpore et armis. Oblivisci nihil soles nisi injurias. Oblitus decorisque sui, sociorumque salutis. Ut verba parentis, Et vocem Anchisæ magni vultumque recordor! Quippe obliti omnes conjugum liberorumque, et longinquæ a domo militiæ, Persicum aurum, et totius Orientis opes, jam quasi suam prædam ducebant: nec belli periculorumque, sed divitiarum meminerant. Nec me meminisse pigebit Elissæ, Dum memor ipse mei, dum spiritus hos reget artus.

Mortis non reminiscuntur. Obliviscar illius noctis. Ipse jubet mortis te meminisse Deus. Vir bonus omnium injuriarum oblivisceretur. Veteris contumeliæ oblivisci vellet. Cohortatus Æduos, ut controver-

siarum ac dissensionum obliviscerentur. Sin bello persequi perseveraret, reminisceretur et veteris incommodi populi Romani, et pristinæ virtutis Helvetiorum. Dion totius ejus partis Siciliæ potitus est. Romani signorum et armorum potiti sunt.

Multa admonemur. Prout cujusque libido est. Mihi solet venire in mentem illius temporis. Nunc agitas tute sat tuarum rerum.

Exercise 46.

Tribuere plurimum senectuti debemus. Tu ne cede malis; sed contra audentior ito. Voluptatibus simul et virtuti nemo servire potest. At hoc demiror, qui tam facile potueris persuadere illi. Tempori cedere sapientis est habitum. Suumque ei præsidium pollicetur. Nec sibi nec alteri prosunt. Ita isti faveo sententiæ. Bellum parare, simul et ærario parcere. Cæterum, juventus pleraque sed maxime nobilium, Catilinæ incœptis favebat. Eripe mihi hunc dolorem, aut minue saltem. Multi, ex suis finibus egressi, se suaque omnia alienissimis crediderunt. Altera frumentis quoniam favet, altera Baccho. Rura mihi, et rigui placeant in vallibus amnes. Flumina amem sylvasque inglorius. Quam metui, ne quid Libyæ tibi regna nocerent! Ego autem neminem nomino, quare irasci mihi nemo poterit, nisi qui ante de se voluerit confiteri. L. Otho, vir fortis, meus necessarius, equestri ordini restituit non solum dignitatem, sed etiam voluptatem. Videndum est, ne obsit benignitas iis ipsis, quibus benigne videbitur fieri. Sed ei cariora semper omnia, quam decus atque pudicitia fuit. Pecuniæ an famæ minus parceret, haud facile discerneres. Classem septuaginta navium Athenienses eidem Miltiadi deddierunt, ut insulas, quæ barbaros adjuverant, bello persequeretur. Namque imperator fuit summus mari et terra: et tanta erat commendatio oris atque orationis, ut nemo ei dicendo posset resistere. Nam cum intelligerent se plurimum prodesse reipublicæ, ex ea ejecisse, plusque iræ suæ, quam utilitati publicæ paruisse. Arcem oppidi, quæ Cadmea nominatur, occupavit impulsu perpaucorum Thebanorum, qui, adversariæ factioni quo facilius resisterent, Laconum rebus studebant. At tu, nauta, vagæ ne parce malignus arenæ Ossibus et capiti inhumato, Particulam dare. Dulce et decorum est pro patria mori. Mors et fugacem persequitur virum; Nec parcit imbellis juventæ Poplitibus, timidoque tergo. Dummodo risum Excutiat sibi, non hic cuiquam parcet amico; Et quodcunque semel chartis illeverit, omnes Gestiet a furno redeuntes scire lacuque Et pueros et anus. Sed revertenti ab Scythia, Triballi Philippo occurrunt: negant se transitum daturos, ni portionem accipiant prædæ. Hinc jurgium, et mox prælium; in quo ita in femore vulneratus est Philippus, ut per corpus ejus equus interficeretur. Haud equidem ullius civis et commilitonis fortunæ aut conditioni invideo, nec premendo alium me extulisse velim. Extemplo ab ea turba, quæ in Comitio erat, clamor flebilis est sublatus, manusque ad curiam tendebant orantes, ut sibi liberos, fratres cognatos redderent. Vos redimam? cum erumpere castris oportet, cunctamini ac manetis: cum manere, castra tutari armis necesse est; et castra et arma et vos ipsos traditis hosti. Ego non magis istos redimendos, Patres Conscripti, censeo, quam illos dedendos Hannibali, qui per medios hostes e castris eruperunt, ac per summam virtutem se patriæ restituerunt.

Nobis placeant ante omnia sylvæ. Pinguis et ingratæ premeretur caseus urbi. Nocent et frugibus umbræ. Sæpe conferimus parva magnis. Hic mihi responsum primus dedit ille petenti. Non hæc, o Palla, dederas promissa parenti, Cautius ut sævo velles te credere Marti. Mihi minime displicebat. Ultra nobis quam oportebat indulsimus. Fortunæ magis tribuo, quam sapientiæ tuæ. Maxime omnium nobilium Græcis literis studuit. Bonis nocet quisque pepercerit malis. Ignosce aliis multa, nihil tibi. Mors recte comparatur somno. Confide virtuti, sed diffide vitio. Cave ne nimium tibi confidas. Non ignara mali, miseris succurrere disco. Ille patris magni parere parabat Imperio. Deus providentia sua consulit rebus humanis. Hoc prohibete nefas: scelerique resistite tanto. Irascitur illi, quæ sibi prælata est. Fortuna multis dat nimis, satis nulli. Non parebo dolori meo, non iracundiæ serviam. Consulite vobis, prospicite patriæ. Mentis quasi luminibus officit altitudo fortunæ. Cedamus Phœbo, et moniti meliora sequamur. Sic ait: et cuncti dicto paremus ovantes. Videndum est igitur, ut ea liberalitate utamur, quæ prosit amicis, noceat nemini. Sapientes imperant cupiditatibus suis, quibus cæteri serviunt. Requisivit, num cadenti sibi scutum ademisset hostis.

Exercise 47.

Glacies ne frigida lædat Molle pecus. His ego me ipse regam solersque elementis. Jubeo te bene sperare. Auxiliisque, in omnibus bellis, industrie socios juverunt. Sive te rupes et acuta letho Saxa delectant; age, te procellæ Crede veloci. Me non magis liber ipse delectabit, quam tua admiratio delectavit. Ipse viro primus manicas atque arcta levari Vincula jubet Priamus. Ptolemæus secundum prælium facit, spoliâssetque regno Antiochum, si fortunam virtute juvisset.

Sol qui temperat omnia luce. Conscendunt in equos, Tyrioque rubentia fuco Terga premunt; auroque graves moderantur habenas. Sæpe, ut moderetur amori Præcipiunt; surdæque adhibent solatia menti. Puer ante Deo dilectus ab illo, Qui citharam nervis, et nervis temperat arcus. Æmulari alicui et æmulari aliquem non est idem. Metuo te ut inimicum, metuo tibi ut amico. Contingere portum, et funem contingere, mihi contingit. Possum prospicere futura, sed non possum prospicere tibi.

Delecto me libris. Offende neminem re, vultu, verbo. Nam quendam offendi ibi militem. Non omnes arbusta juvant, humilesque myricæ. Multum adeo rastris glebas, qui frangit inertes, Juvat arva. Non nimis me delectaverunt literæ illius. Agathocles, regis lateri junctus, civitatem regebat. Quum Clitus memoriam Philippi tueretur, laudaretque ejus res gestas, adeo regem offendit, ut telo a satellite rapto eundem in convivio trucidaverit. Rex arva Latinus et urbes Jam senior longa placidas in pace regebat. Linquere tum portus jubeo, et considere transtris. Tum littore funem Diripere, excussosque jubet laxare rudentes. Sol qui temperat orbem. Accipe currus; Accipe, quos frænis alte moderere, dracones.

Exercise 48.

Ego meis majoribus virtute præluxi. Rebus præsentibus adjungit atque annectit futuras. Ne præferas te aliis propter abundantiam fortunæ. Huc pauci vestris adnavimus oris. Æneas Flectere iter sociis, terræque advertere proras Imperat; et lætus fluvio succedit opaco. Mene igitur socium summis adjungere rebus Nise fugis? Sit satis, Æneide, telis impune Numanum Oppetiisse tuis: primam hanc tibi magnus Apollo Concedit laudem, et paribus non invidet armis. Ludo autem et joco uti illo quidem licet; sed sicut somno et quietibus cæteris, tum cum gravibus seriisque rebus satisfecerimus. Sed pertinet ad omnem officii quæstionem, semper in promptu habere, quantum natura hominis pecudibus, reliquisque belluis antecedat. Sed reges Lacedæmoniorum, ne contra fortunam pugnando, majora detrimenta civitati infligerent, reducere exercitum voluerunt; nî intervenisset Tyrtæus, qui composita carmina exercitui pro concione recitavit; in quibus hortamenta virtutis, damnorum solatia, belli consilia conscripserat.

Te semper anteit sæva necessitas. Multi antecesserunt nos ad mortem. Altior illis Ipsa Dea est, colloque tenus supereminet omnes. Dimitti igitur se ad regnum petendum æquum esse, quod, sicuti jure gentium majori fratri cesserit, ita nunc sibi, qui pupillum ætate antecedat, deberi. Qua de causa Helvetii quoque reliquos Gallos virtute præcedunt, quod fere quotidianis præliis cum Germanis contendunt. Nec hoc illi dignitatem regni ademit, sed admirationem auxit; quod mulier non fœminas modo virtute, sed etiam viros anteiret.

Conferte hanc pacem cum illo bello. Comparate nunc, Quirites, cum illorum superbia me hominem novum. Hæc altera victoria, quæ cum Marathonio possit comparari tropæo. Fuit enim talis dux, ut non solum ætatis suæ cum primis compararetur, sed ne de majoribus natu quidem quisquam anteponeretur. Neque me cum iis conferri decet, P. C. qui jam decesserunt, omnique odio carent, et invidia; sed cum iis, qui mecum una in republica versati sunt.

Ne addicas animum voluptati. Mars præsidet armis. Creati decem prætores, qui exercitui præessent. Non minimum terroris incussit illis. Huic homini non minor vanitas inerat, quam audacia. Curius, ubi intelligit quantum periculum consuli impendeat, per Fulviam Ciceroni enunciat. Neque satis Bruto, qui classi præerat; neque tribunis militum centurionibusque, quibus singulæ naves erant attributæ, constabat, quid agerent, aut quam rationem pugnæ insisterent. Posteaquam in vulgus militum elatum est, qua arrogantia in colloquio Ariovistus usus, omni Gallia Romanis interdixisset; impetumque in nostros, ejus equites fecissent; eaque res colloquium diremisset; multo major alacritas, studiumque pugnandi majus exercitui injectum est. Cæsar primo et propter multitudinem hostium et propter eximiam opinionem virtutis, prælio supersedere statuit. Externæ dominationi sponte succedunt. Capiti sororis diadema imponit, reginamque eam appellat. Tantaque cædes Gallorum fuit, ut Antigono pacem opinio hujus victoriæ non a Gallis tantum, verum etiam a finitimorum feritate præstiterit. Itaque magnus ille defensor et amicus ejus, tibi Hortensius suffragatur, me oppugnat: aperte ab Judicibus petit, ut tu

mihi anteponare: et ait hoc se honeste sine ulla invidia, ac sine ulla offensione contendere. Nemo enim alteri imperium volens concedit.

Naves habent Veneti plurimas, quibus in Britanniam navigare consueverunt; et scientia atque usu nauticarum rerum cæteros antecedunt. Nostri neque ordines servare, neque firmiter insistere, neque signa subsequi poterant. Ad postremum insidias sibi ab eo paratas confingit; ad cujus rei probationem immittit indices, testes subornat, et facinus quod objicit, admittit.

Sic parvis componere magna solebam. Comparo Virgilium cum Homero. Si ad eum comparatur, nihil est. Rem cum re comparate. Confer longissimam ætatem hominum cum æternitate, et brevissima reperietur. Quid est in vita quod cum amicitia comparari possit? Nemo Romanorum erat comparandus Catoni ob virtutem.

Exercise 49.

Est mihi disparibus septem compacta cicutis Fistula. Sunt mihi bis septem præstanti corpore nymphæ. En Priamus! Sunt hic etiam sua præmia laudi. Sunt mihi Semidei; sunt rustica Numina, Nymphæ, Faunique, Satyrique, et monticolæ Sylvani. Si tibi suppetit copia ad largiendum, sis beneficus in egenos. Suppetit tibi pecunia, sis igitur contentus sorte tua. Non, mihi si linguæ centum sint, oraque centum, Ferrea vox, omnes scelerum comprendere formas, Omnia pœnarum percurrere nomina possim!

Sunt et mihi carmina. Est homini similitudo quædam cum Deo. Sed Macedonibus assidua certamina cum Thracibus et Illyriis fuere, quorum armis veluti quotidiano exercitio indurati, gloria bellicæ laudis finitimos terrebant. An quicquam nobis tali sit munere majus? O, quam te memorem, virgo! namque haud tibi vultus Mortalis, nec vox hominem sonat. Huic conjux Sichæus erat ditissimus agri Phœnicum. Est et mihi fortis in unum Hoc manus: est et amor. Dabit hic in vulnera vires.

Exercise 50.

Hoc aliis quoque bono fuit. Quicquid usui esse potest, corrumpit. Non erit auxilio nobis Ætolus et Arpi. Vitis ut arboribus decori est, ut vitibus uvæ, Ut gregibus tauri, segetes ut pinguibus arvis; Tu decus omne tuis. Iis otium, divitiæ optandæ aliis, oneri miseriæque fuere. Neque solum cives, sed cujusquemodi genus hominum, quod modo usui bello foret. Præterea imperavit frumentum, et alia, quæ bello usui forent, comportare. Sed multi mortales, dediti ventri atque somno, indocti, incultique, vitam sicuti peregrinantes transiere: quibus profecto, contra naturam, corpus voluptati, anima oneri fuit. Cæteri omnes, strenui, boni, nobiles atque ignobiles, vulgus fuimus, sine gratia, sine auctoritate, his obnoxii, quibus, si respublica valeret, formidini essemus. Hipponem, Hadrumetum, Leptim, aliasque urbes in ora maritima condidere. Hæque brevi multum auctæ, pars originibus suis præsidio, aliæ decori fuere.

Cibus illis adversum famem, atque sitim, non libidini neque luxuriæ erat. Pecus omne, quod superioribus diebus prædæ fuerat, equitibus

auxiliariis, agendum attribuit. Ad vos confugi, P. C. quibus, quod mihi miserrimum est, cogor prius oneri quam usui esse. Postquam Rutilium consedisse jam et animo vacuum, simulque ex Jugurthæ prælio clamorem augeri accepit, veritus ne legatus, cognita re, laborantibus suis auxilio foret, aciem; quam diffidens virtuti militum arcte statuerat, quo hostium itineri officeret, latius porrigit; eoque modo ad Rutilii castra procedit. Tu nunc tibi Id laudi ducis, quod tum fecisti inopia. Ita Vaccenses biduum modo ex perfidia lætati, civitas magna et opulens, pœnæ cuncta aut prædæ fuit. Imperatori nobilitas, quæ antea decori fuerat, invidiæ esse. Majores eorum omnia, quæ licebat, illis reliquere, divitias, imagines, memoriam sui præclaram; virtutem non reliquere; neque poterant; ea sola neque datur dono, neque accipitur. Nam et ex parente meo, et ex aliis sanctis viris ita accepi, munditias mulieribus, viris laborem convenire, omnibusque bonis oportere plus gloriæ, quam divitiarum esse; arma, non supellectilem, decori esse. Ita injustissime luxuria, et ignavia, pessimæ artes, illis, qui coluere eas, nihil officiunt, reipublicæ innoxiæ cladi sunt. Exploratis omnibus, quæ mox usui fore ducebat, eadem regreditur, non temere, uti ascenderat, sed tentans omnia, et circumspiciens. Itaque Marium propere adit; acta edocet; hortatur, ab ea parte, qua ipse ascenderat castellum tentet; pollicetur sese itineris periculique ducem. Ad hoc, alii si deliquere, vetus nobilitas, majorum facta fortia, cognatorum et affinium opes, multæ clientelæ, omnia hæc præsidio adsunt; mihi spes omnes in memet sitæ.

Mortem sibi consciscere. Se subterduxit mihi. Tibi ridiculo fui. Omnino sibi nequaquam par. Publico præconi, *vel* hastæ subjici. Quid tibi dolet? succede ædibus.

Exercise 51.

Os homini sublime dedit, cœlumque tueri Jussit. Linquenda tellus, et domus et placens Uxor; neque harum, quas colis, arborum Te, præter invisas cupressos, Ulla brevem dominum sequetur. Angustam, amici, pauperiem pati Robustus acri militia puer Condiscat; et Parthos feroces Vexet eques metuendus hasta.

Qui beatam vitam vivere vult, eum virtute præditum esse oportet. Tu usque a puero servitutem servivisti. Fratrem Pollux alterna morte redemit, Itque reditque viam toties.

Posce Deos animum fortem et carentem terrore mortis. Morborum quoque te causas, et signa docebo. Nunc age, Dardaniam prolem quæ deinde sequatur Gloria, qui maneant Itala de gente nepotes, Expediam dictis, et te tua fata docebo. Ea ne me celet, consuefeci filium; nam qui mentiri, aut fallere insuêrit patrem, aut Audebit, tanto magis audebit cæteros. Celant nos de hac re, ne de suo adventu nos doceant. Nec audet Appellare virum virgo, manibusque modestos Celâsset vultus.

Duram servit servitutem. Currunt eundem cursum vitæ. Sitit humanum sanguinem. Olet unguenta.

Roga patrem veniam. Multa hominem fames docet. Rogo te hoc beneficium. Dedocebo te istos mores. Rogo te nummos. Te leges, præceptaque fortia belli erudiit. Veniam oremus ab ipso. Non celo te de hac re. Peto a te veniam. Sapiens docebit filios justitiam, frugalitatem, temperantiam, atque fortitudinem.

Exercise 52.

Hectorea fataliter hasta cadis. Citima terris luna luce lucet aliena. Fuga salutem petere contenderunt. Multitudinem crebris excursionibus locupletavit. Nunquam ille me opprimet consilio: nunquam ullo artificio pervertet. Credo, Cato, te isto animo, atque ea opinione venisse: sed tu imprudentia laberis. Illic vero occursat ocius gladio, cominusque rem gerit Varenus. Crates projicere, fundis, sagittis, lapidibus nostros de vallo deturbare. Quanto plures deleti sunt homines hominum impetu, id est, bellis, aut seditionibus, quam omni reliqua calamitate. Quanti est æstimanda virtus, quæ nec eripi, nec surripi potest unquam: neque naufragio, neque incendio amittitur: nec tempestatum, nec temporum, perturbatione mutatur? Neque minus in ea re, prudentia quam felicitate adjutus est: nam cum virtute militum devicisset hostium exercitus, summa æquitate res constituit, atque ipse ibidem manere decrevit. Rempublicam, Quirites, vitamque omnium vestrûm, bona, fortunas, conjuges, liberosque vestros, atque hoc domicilium clarissimi imperii, fortunatissimam pulcherrimamque urbem, hodierno die, Deorum immortalium summo erga vos amore, laboribus, consiliis periculisque meis, ex flamma atque ferro, ac pene ex faucibus fati ereptam et vobis conservatam ac restitutam videtis.

Percussit eum gladio. Neptunus tridente suo terram percussit. Maxime admiramur eum, qui pecunia non movetur. Agricola incurvo terram dimovit aratro. Multi morbi curantur abstinentia et quiete. Quis me prehendit pallio? Omnis cognitio est obstructa difficultatibus. Homines hominum causa generati sunt. Sed in Asiam hinc abii propter pauperiem, atque ibi Simul rem et gloriam armis belli reperi. Inter quos magna fuit contentio, utrum mœnibus se defenderent, an obviam irent hostibus, acieque decernerent. Pari felicitate cæteras insulas, quæ Cyclades nominantur, sub Atheniensium redegit potestatem. Deus colitur non corporibus opimis taurorum contrucidatis, non auro, non argento; sed voluntate pia et recta. Fertilis assiduo si non renovetur aratro, Nil nisi cum spinis gramen habebit ager. Frangitur ipsa suis Roma superba bonis. Nec facile est æqua commoda mente pati. O fortes, pejoraque passi Mecum sæpe viri, nunc vino pellite curas: Cras ingens iterabimus æquor. Solvitur acris hyems grata vice veris et Favonî; Nec prata canis albicant pruinis. Bene est, cui Deus obtulit Parca quod satis est manu. Te nihil attinet Tentare multa cæde bidentium, Parvos coronantem marino Rore Deos fragilique myrto. Immunis aram si tetigit manus, Non sumptuosa blandior hostia Mollibit aversos Penates Farre pio et saliente mica. Tu pias lætis animas reponis Sedibus, virgaque levem coerces Aurea turbam

Exercise 53.

Cum canibus timidi venient ad pocula damæ. Feror exul in altum Cum sociis. Educ tecum etiam omnes tuos; si minus, quamplurimos. Sin autem servire meæ laudi et gloriæ mavis, egredere cum importuna sceleratorum manu. Ille e concilio multis cum millibus ibat Ad tumulum, magna medius comitante caterva. Columnæ omnes factæ erant e marmore et altaria ex argento. Clypeus unus ex auro totus, imago ex ære, signum ex marmore, et vas e gemmis. Primus Idumæas referam tibi, Mantua, palmas; Et viridi in campo templum de marmore ponam Propter aquam, tardis ingens ubi flexibus errat Mincius. Magno ubique pretio virtus æstimatur; sed spem pretio non emam. Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros, Exanimumque auro corpus vendebat Achilles. Posteaquam nullo pretio libertatem videt hic venalem, incensis quæ ædificare cœperant, copias in Bœotiam transfert. Alii Græciam, alii Macedoniam, omnia ferro proterentes, petivère: tantusque terror Gallici nominis erat, ut etiam reges non lacessiti, ultro pacem ingenti pecunia mercarentur. Causa cognita, capitis absolutus, pecunia multatus est: eaque lis quinquaginta talentis æstimata est, quantus in classem sumptus factus erat. Hanc pecuniam quod solvere in præsentia non poterat, in vincula publica conjectus est, ibique diem obiit supremum.

Parvo fames constat, magno fastidium. Haud illi stabunt Æneia parvo Hospitia. Turno tempus erit, magno cum optaverit emptum Intactum Pallanta, et cum spolia ista diemque Oderit. Jamdudum sumite pœnas. Hoc Ithacus velit, et magno mercentur Atridæ. Frumentum suum quam plurimo venditurus, nam id permagno æstimat.

Emit homo cupidus tanti, quanti Pythius voluit. Non pluris vendo quam cæteris, fortasse etiam minoris. Res nulla minoris constabit patri quam filius. Nam, quo universa respublica pluris est quam consulatus aut prætura, eo majore cura illam administrari, quam hæc peti debere. Authepsa illa quam tanto pretio nuper mercatus est. Quum pretio minore redimendi captivos copia fieret.

Epicurus voluptatem magni æstimavit; sed nulla possessio pluris æstimanda est quam virtus. Mortuus erat Hephæstio, quem unum Alexander, quod facile intelligi posset, plurimi fecerat. Non impulit me, hæc nunc omnino ut crederem, atque haud scio an, quæ dixit, sint vera omnia: Sed parvi pendo. Invidere omnes mihi, Mordere clanculum; ego flocci pendere; Illi invidere misere: verum unus tamen, Impense, elephantis quem Indicis præfecerat. At enim spem omnem eripis; tu fortasse, quid me fiat, parvi curas, dum illi consulis. Sed non passi sunt ii, qui circa erant; quod videbant, Eumene recepto, omnes præ illo parvi futuros; ipse autem Antigonus adeo erat incensus, ut nisi magna spe maximarum rerum leniri non posset.

Majores vestri cum Antiocho, cum Philippo, cum Ætolis, cum Pœnis bella gesserunt. Ut ad portam Esquilinam, Macedonicam lauream conculcaverim; ipse cum hominibus quindecim male vestitis ad portam Cœlimontanam sitiens pervenerim; quo in loco mihi libertus præclaro imperatori domum ex hac die biduo ante conduxisset. Illud quoque erit nobis curæ, ut Cratippus una cum eo sit: ut cum matre una plus esset. Ibi tum filius Cum illis, qui amârant Chrysidem, una aderat

frequens. Reliquit hic cum matre uxorem; illique exopto ut reliquam vitam exigat cum viro qui sit fortunatior. Simulacrum ex ære. Naves totæ factæ ex robore. Pallas Erichthonium clauserat Actæo texta de vimine cista. Omnes columnæ factæ erant e marmore, et pocula ex auro gemmis distincta. Demosthenes docuit talento. Multorum sanguine ac vulneribus ea Pœnis victoria stetit. Scrupulum valet sestertiis vicenis. Videamus ejus hominis bona qua ratione venierint. Locavit domum suam centum aureis. Vendere patriam suam auro vult. Vita non est emenda omni pretio. Emi libros magno pretio. Plurimus auro venit honos.

Forte parvo te æstimas. Hæc piscina non nihilo æstimanda est. Bellua est major dimidio. Vendidi domum vili, quam emeram nimio. Majores natu reverere, non constabit tibi magno.

Quanti mercatus es hunc equum? certe pluris quam vellem. Habetur pluris hic quam alius. Multo pluris est nunc ager quam tunc fuit. Nulla vis auri et argenti pluris, quam virtus æstimanda est. Pluris est oculatus testis unus, quam auriti decem. Noli spectare quanti homo sit.

Non hujus te facio. Parvi pendit patris consilium, et non facit matris lacrymas flocci. Merito te semper maximi feci, Chreme. Quis hic est, qui Deos tam parvi pendit? Pericula mortis atque exilii parvi esse ducenda. Me hodie remoratus est, tum autem qui illum flocci fecerim. Sapiens facit voluptatem minimi, et æstimat nullam possessionem pluris quam virtutem.

Exercise 54.

Omnes sunt divites, dicunt Stoici, qui cœlo et terra frui possunt Amicitiis non est utendum ut floribus, tamdiu gratis quamdiu recentibus. Carere debet omni vitio, qui paratus est in alterum dicere. Magno me metu liberabis, dummodo inter me atque te murus intersit. Egredere ex urbe, Catilina, libera rempublicam metu: in exilium, si hanc vocem expectas, proficiscere. Sceleris vero crimine, furoris, parricidii liceat Cn. Pompeio mortuo, liceat multis aliis carere. Vel imperatore vel milite me utimini. Neque animus neque corpus a vobis aberit. Majores nostri neque consilii neque audaciæ unquam eguere: neque superbia obstabat, quo minus instituta aliena, si modo proba erant, imitarentur. Frigoribus parto agricolæ plerumque fruuntur, Mutuaque inter se læti convivia curant. Quid puer Ascanius? Superatne, et vescitur aura? Ecqua tamen puero est amissæ cura parentis? Multa tamen puero est amissæ cura parentis? Multa modis simulacra videt volitantia miris, Et varias audit voces, fruiturque Deorum Colloquio. Congressi jungunt dextras, mediisque residunt Ædibus, et licito tandem sermone fruuntur. Cum victoria Thebanorum esset, Epaminondas, dum non ducis tantum, verum etiam fortissimi militis officio fungitur, graviter vulneratur. Ille, si voto fungi vellet, statuam sibi mitti jubet; non modo ut ponatur, verum etiam ut inviolata maneat, pollicetur. Lacte et melle vescuntur. Lanæ iis usus ac vestium ignotus: et quanquam continuis frigoribus urantur, pellibus tamen ferinis aut murinis utuntur. Itaque tribuis tu quidem tuis ita multa, ut mihi beatio-

res illi esse videantur interdum, qui tua liberalitate fruuntur, quam tu ipse, qui illis tam multa concedis.

Implevit mero pateram. Communicabo te semper mensa mea. Utitur fraude et abutitur libris. Haud equidem tali me dignor honore. Consilio non egeo. Vacare culpa magnum est solatium. Auribus frequentius quam lingua utere. Non enim mores patrios solum, sed etiam cultum vestitumque mutavit. Apparatu regio utebatur, veste Medica: satellites Medi et Ægyptii sequebantur. Is, quod in re militari florere Epaminondam videbat, hortari solebat Thebanos, ut pacem bello anteferrent, ne illius imperatoris opera desideraretur. Huic ille, "Fallis," inquit, "verbo cives tuos, quod hos a bello avocas: otii enim nomine servitutem concilias: nam paratur pax bello. Itaque qui ea diutina volunt frui, bello exercitati esse debent. Quare, si principes Græciæ esse vultis, castris est vobis utendum, non palæstra." Agesilaus non destitit quibuscunque rebus posset, patriam juvare. Nam cum præcipue Lacedæmonii indigerent pecunia, ille omnibus, qui a rege defecerant, præsidio fuit; a quibus magna donatus pecunia, patriam sublevavit. Uti tamen eadem deditionis conditione uteretur, a Crasso impetravit. Cum iis præmium communicat, hortaturque eos, ut se liberos, et imperio natos meminerint. Hisce omnibus, Catilina, cum summa reip. salute, et cum tua peste ac pernicie, cumque eorum exitio, qui se tecum omni scelere, parricidioque junxerunt, proficiscere ad impium bellum ac nefarium. Domus est imis in vallibus antri Abdita, sole carens, non ulli pervia vento, Tristis, et ignavi plenissima frigoris; et quæ Igne vacet semper, caligine semper abundet.

Exercise 55.

Inimici mei mea mihi, non meipsum ademerunt. Quamobrem discede, atque hunc mihi timorem eripe. A Cæsare litteras accepi consolatorias, datas prid. Kal. Mai. Hispali. Hac oratione habita, concilium dimisit. Cæsar portas claudi, militesque ex oppido exire jussit, ne quam noctu oppidani a militibus injuriam acciperent. Reliquasque civitates sollicitant, ut in ea libertate, quam a majoribus acceperant, permanere, quam Romanorum servitutem perferre, mallent. Germani, post tergum clamore audito, quum suos interfici viderent, armis abjectis, signisque militaribus relictis, se ex castris ejecerunt. Quum ad confluentem Mosæ et Rheni pervenissent, fuga desperata, magno numero interfecto, reliqui se in flumen precipitaverunt, atque ibi timore, lassitudine, et vi fluminis oppressi, perierunt. Viri quantas pecunias ab uxoribus, ditis nomine, accipiunt, tantas ex suis bonis, æstimatione facta, cum dotibus communicant; hujus omnis pecuniæ conjunctim ratio habetur, fructusque servantur. Theutomatus rex Nitiobrigum subito in tabernaculo oppressus, ut meridie conquieverat, superiore corporis parte nudata, vulnerato equo, vix se ex manibus prædantium militum eriperet. Dolebat animo, tremebat artus, animi se angebat, et ægrotabat animo magis quam corpore.

Salutem a bonis potuit auferre. Q. Titurius Sabinus cum his copiis, quas a Cæsare acceperat, in fines Unellorum pervenit. Detrahere alteri, et alienum a justitia et contra naturam est. Vaginaque eripit ensem. Postremo, in acie præstare interfici, quam non veterem belli

gloriam, libertatemque, quam a majoribus acceperint, recuperare Cæsar, equitatu præmisso, subsequitur omnibus copiis. His rebus gestis, omni Gallia pacata, tanta hujus belli ad barbaros opinio perlata est, ut ab nationibus, quæ trans Rhenum incolerent, mitterentur legati ad Cæsarem, quæ se obsides daturas, imperata facturas pollicerentur. Jamque dies rerum medias contraxerat umbras; Et sol ex æquo meta distabat utraque. Pyrame, clamavit, quis te mihi casus ademit? Inque freti formam terras convertit; opesque Abstulit agricolis. Accepi ab Aristocrito tres epistolas, quas ego lacrymis prope delevi. Absurde facis, qui angas te animi.

Vaco culpa. Vacat philosophiæ. Non vacat mihi. Exuit eum bonis. Urbem designare aratro, *Or*, mœnia designare sulco. Imprimere muris hostile aratrum. Fungi tot periculis et fungi fato. Solvi religione sacramenti. Opera abuti, non injuria. Paucis te volo, et dabo paucis. Excedere ex ephebis. Ausculta paucis, jure irascor. Lites sequi et liquido jurare. Compressis manibus sedere, et congelare otio. Duplici spe uti, et conjectura consequi.

RECAPITULATORY EXERCISE.

Audacissimum hominum Catilinam ante oculos habetis. Et jam summa procul villarum culmina fumant. Orestis et Pyladis amicitia immortalem apud posteros famam adepta est. Beneficiorum maxima sunt ea quæ a parentibus accipiamus. Nulla belluarum prudentior est elephanto. Nemo nostrûm est sine culpa. Cadit et Ripheus justissimus unus Qui fuit in Teucris et servantissimus æqui. Apud Helvetios longe nobilissimus et ditissimus fuit Orgetorix. O decus Phœbi, et dapibus supremi Grata testudo Jovis! Pars putat similes meorum mille die versus deduci posse. Diogenes interrogatus qua ætate ducenda sit uxor; juvenibus, inquit, nondum, senibus nunquam. Fossam pedum viginti directis lateribus duxit. Ipsæ lacte domum referent distenta capellæ Ubera. Patefecit Purpureas Aurora fores et plena rosarum Atria. Et circum Iliades crinem de more solutæ. Quid est autem nequius aut turpius effœminato viro? Caius Lælius quum ei quidam malo genere natus diceret indignum esse suis majoribus, "At Hercule," inquit, "tu tuis haud indignus." Hosti acerrimo prodita senati auctoritas, proditum imperium vestrum; domi militiæque respnblica venalis fuit. Multo operosius est se ipsum, quam hostem superare. Quo quis indoctior, eo impudentior. Quanto diutius Simonides considerabat naturam Dei, tanto illi obscurior res videbatur. Hæc conditio tanto amarior illis, quanto serior fuit. Argentum ipse mihi adnumerat sua manu. Sua cuique sunt pulcherrima carmina. Tuum hominis simplicis pectus vidimus. Eque sagittifera prompsit duo tela pharetra Diversorum operum: Fugat hoc, facit illud amorem. Maximam sibi ipse peperit laudem. Odi sapientem qui sibi ipse sapiens non est. Omnibus in rebus omnium gentium consensio lex naturæ putanda est. Militum est suo duci parere. Est viri magnanimi, rebus agitatis, punire sontes, multitudinem conservare. Natique patrisque, Alma, precor, miserere: potes namque omnia. Et agere et pati fortia Romanum est. Sceleris condemnat generum suum. Hoc crimine in concione ab inimicis compellabatur. Polydorum obtruncat, et auro Vi potitur. Oblivisci nihil soles nisi injurias. Quippe obliti omnes conjugum, liberorumque et longinquæ a domo militiæ,

Persicum aurum, et totius Orientis opes, jam quasi suam prædam ducebant; nec belli periculorumque, sed divitiarum meminerant. Voluptatibus simul et virtuti nemo servire potest. Cæterum, juventus pleraque sed maxime nobilium, Catilinæ incœptis favebat. Haud equidem ullius civis et commilitonis fortunæ aut conditionis invideo, nec premendo alium, me extulisse velim. Sæpe, ut moderetur amori Præcipiunt, surdæque adhibent solatia menti. Æneas Flectere iter sociis, terræque advertere proras Imperat; et lætus fluvio succedit opaco. Conferte hanc pacem cum illo bello. Sunt nobis mitia poma. Est mihi disparibus septem compacta cicutis Fistula. Exitio est avidis mare nautis. Iis otium, divitiæ optandæ aliis, oneri miseriæque fuere. Multa hominem fames docet. Te literas doceam? Quanto plures deleti sunt homines hominum impetu, id est, bellis aut seditionibus, quam omni reliqua calamitate. Nunquam ille me opprimet consilio: nunquam ullo artificio pervertet. Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros, Exanimumque auro corpus vendebat Achilles. Emit homo cupidus tanti, quanti Pythius voluit. Mortuus erat Hephæstio, quem unum Alexander, quod facile intelligi posset, plurimi fecerat. Omnes sunt divites, dicunt Stoici, qui cœlo et terra frui possunt. Egredere ex urbe, Catilina, libera rempublicam metu: in exilium, si hanc vocem expectas, proficiscere. Auribus frequentius quam lingua utere. Eripuit me morti. Hac oratione habita, consilium dimisit. Cæsar portas claudi, militesque ex oppido exire jussit, ne quam noctu oppidani a militibus injuriam acciperent. His rebus gestis, omni Gallia pacata, tanta hujus belli ad barbaros opinio perlata est, ut ab nationibus, quæ trans Rhenum incolerent, mitterentur legati ad Cæsarem, quæ se obsides daturas, imperata facturas pollicerentur.

Exercise 56.

Educatus est in domo Periclis, eruditus a Socrate. Huic, honoris ergo, corona a populo data est. Perdiccas apud flumen Nilum interficitur a Seleuco et Antigono. (Ut præclare scriptum est a Platone) non nobis solum nati sumus. Mortuorum corpora cremare potius quam terra obruere a rege jubebantur. Accusatus hoc crimine, judicumque absolutus sententiis, Orchomeniis missus subsidio, occisus est a Thebanis apud Haliartum. Ineunte adolescentia, amatus est a multis; in eis a Socrate, de quo mentionem facit Plato in Symposio. Fissus erat tenui rima, quam duxerat olim, Cum fieret, paries domui communis utrique. Id vitium nulli per sæcula longa notatum. Infert se septus nebula mirabile dictu, Per medios, miscetque viris, neque cernitur ulli. Demosthenes, Atheniensis orator, pulsus patria, ob crimen accepti ab Harpalo auri, Megaris exulabat. Missa ab Atheniensibus obviam nave ab exilio revocatur. Quid de me fiet? Malo compilari quam venire; aut omnium sermonibus vapulare.

Scriberis Vario fortis, et hostium Victor, Mœonii carminis alite. Manet sub Jove frigido Venator, teneræ conjugis immemor: Seu visa est catulis cerva fidelibus, Seu rupit teretes Marsus aper plagas.

A cane non magno sæpe tenetur aper. Laudatur ab his, culpatur ab illis. Hæc esse ab his præcepta nesciunt. Nec audior nec videor ulli. Neque enim ita generati a natura sumus, ut ad ludum, et jocum facti esse videamur; sed ad severitatem potius, et ad quædam

studia graviora, atque majora. Igitur Phocenses, quum agris, liberis conjugibusque privarentur, desperatis rebus, Philomelo quodam duce, velut Deo irascentes, templum ipsum Apollinis Delphis occupavere. Domus licebat magno pretio. Indignum, ait, bella non perfici, sed redimi; hostem pretio, non armis summoveri. His vocibus regem Tissapherni alienatum hortatur, ut in locum ejus, navalis belli ducem eligat Conona Atheniensem, qui, amissa bello patria, Cypri exulabat. Quanquam est scelestus, non committet hodie unquam, iterum ut vapulet. A Murgantinis, apud quos exulabat, odio Syracusanorum, primo prætor, mox dux creatur.

Exercise 57.

Quis fallere posset amantem? Fortuna opes auferre, non animum, potest. Nec vero terræ ferre omnes omnia possunt. Æquam memento rebus in arduis Servare mentem. Occidit una domus: sed non domus una perire Digna fuit. Me miserum! ne prona cadas, indignave lædi Crura secent sentes. Cupiens alto dare vulnera collo, ensem fregit. Et jam tempus equûm spumantia solvere colla. Est virtus placitis abstinuisse bonis. Omnia prætereunt præter amare Deum. Sed, si tantus amor casus cognoscere nostros, Et breviter Trojæ supremum audire laborem, Incipiam. Tum sic affari, et curas his demere dictis. Tyrrhenusque tubæ mugire per æthera clangor. Turnus paulatim excedere pugna, Et fluvium petere, ac partem quæ cingitur amni: Acrius hoc Teucri clamore incumbere magno, Et glomerare manum. Tum spectaculum horribile in campis patentibus: sequi, fugere; occidi, capi; equi, atque viri afflicti: ac multi, vulneribus acceptis, neque fugere posse, neque quietem pati; niti modo, ac statim concidere: postremo omnia, qua visum erat, constrata telis, armis, cadaveribus et inter ea humus infecta sanguine.

Cupio discere. Jam fragiles poteram a terra contingere ramos. Et, si quid cessare potes, requiesce sub umbra. Se subducere colles Incipiunt, mollique jugum demittere clivo, Usque ad aquam. Ludere virginibus Tyriis comitata solebat. Ignotis errare locis, ignota videre Flumina gaudebat. Aut prodesse volunt, aut delectare poetæ. Nos numeri sumus, et fruges consumere nati. Et vos servire magis, quam imperare parati estis. Præter plorare; præter loqui. Ambo florentes ætatibus, Arcades ambo: Et cantare pares, et respondere parati. Nos pavidi trepidare metu, crinemque flagrantem Excutere, et sanctos restinguere fontibus ignes. Discessu mugire boves, atque omne querelis Impleri nemus, et colles clamore relinqui.

Exercise 58.

Frustra per autumnos nocentem Corporibus metuemus austrum. Cunctis nam lecti navibus ibant Orantes veniam. Et nunc cedo equidem, pugnasque exosa relinquo. Ille perosus opes, silvas et rura colebat. Germani Romanis perosi sunt. Tectaque non silvas celebrant, lucemque perosæ nocte volant. Offensaque mei genus omne perosa virorum Montibus errabat, studiis operata Dianæ. Si non pertæsum thalami tædæque fuisset, huic uni forsan potui succumbere culpæ. Dædalus interea Creten longumque perosus Exilium, tactusque soli natalis amore, Clausus erat pelago. Pinea sylva mihi multos di-

lecta per annos, Lucus in arce fuit summa, quo sacra ferebant, Nigranti picea, trabibusque obscurus acernis. Quotidie meditare resistendum esse iracundiæ. Efferor studio patres vestros videndi. Nec mihi jam patriam antiquam spes ulla videndi, Nec dulces natos, exoptatumque parentem. Non ego Myrmidonum sedes Dolopumve superbas Aspiciam, aut Graiis servitum matribus ibo. Is aut domum tuam oppugnatum venerat, aut insidias senatui fecerat.

Dira lues ira populis Junonis iniquæ Incidit exosæ dictas a pellice terras. Stagna colit, patulosque lacus; ignemque perosus, Quæ colat, elegit contraria flumina flammis. Bella matribus detestata. Demetrius, privatam, etsi opulentam, vitam pertæsus, tacitus in regnum fugam meditatur. Nam brevi post tempore, Agathoclem filium suum, quem in successionem regni ordinaverat, per quem multa bella prospere gesserat, non solum patrium, verum etiam humanum ultra morem, perosus, ministra Arsinöe noverca, veneno interfecit.

Exercise 59.

Ab iis est diligentius declinandum. Cæteris non modo nihil ignoscendum, sed etiam acriter est resistendum. Nec vero audiendi, qui graviter irascendum inimicis putabunt, idque magnanimi et fortis viri esse censebunt. Cavendum est etiam, ne major pœna quam culpa sit: et ne iisdem de causis alii plectantur, alii ne appellentur quidem. Efficiendum autem est, ut appetitus rationi obediant, eamque neque præcurrant, nec propter pigritiam, aut ignaviam deserant: sintque tranquilli, atque omni perturbatione animi careant.

Qua de causa homines, bellandi cupidi, magno dolore afficiebantur. Sed aliud tempus est petendi, aliud persequendi. Habet eos accusatores, non qui odio inimicitiarum ad accusandum, sed qui studio accusandi ad inimicitias descenderent. Servius hic nobiscum hanc urbanam militiam respondendi, scribendi, cavendi, plenam solicitudinis ac stomachi, secutus est. Hoc eo facilius magnam partem æstatis faciebant; quod nostræ naves tempestatibus detinebantur; summaque erat vasto atque aperto mari, magnis æstibus, raris ac prope nullis portubus, difficultas navigandi.

Natura dedit ranis crura apta natando. Hoc est commune ediscendo et scribendo, quod bona valetudo plurimum utrique conferat. Carendo magis intellexi, quam fruendo. Maritimos prædones consectando, mare tutum reddidit. Ego vapulando, ille verberando, usque ambo defessi sumus. Es homo facetus, ad persuadendum concinnus, perfectus, politus e schola. Breve tempus ætatis satis est longum ad bene vivendum. Pisidas, cum iis quos secum habebat, ad resistendum Aspis comparat. Se gerendo minime est mirandum, si et vita ejus fuit secura et mors acerba. Cœpere, senatum criminando, plebem exagitare; dein largiendo atque pollicendo magis incendere. Ita numero priores, si a persequendo hostes deterrere nequiverant, disjectos ab tergo aut lateribus circumveniebant.

Qui modus tibi fuit frumenti æstimandi? Unus crit consul, et is non in administrando bello, sed in sufficiendo collega occupatus. Dicenda, demonstranda, explicanda sunt omnia; causa non solum exponenda, sed etiam graviter, copioseque agenda est. Periculum est enim ne immodestia militum nostrorum occasio detur Lysandro nostri opprimendi exercitus. Cæsari omnia uno tempore erant agenda: vexillum proponendum, quod erat insigne, quum ad arma concurri oporteret: signum tuba dandum, ab opere revocandi milites: qui paullo longius, aggeris petendi causa, processerant, accersendi: acies instruenda: milites cohortandi: signum dandum. Atque item in alteram partem cohortandi causa profectus, pugnantibus occurrit. Temporis tanta fuit exiguitas, hostiumque tam paratus ad dimicandum animus, ut, non modo ad insignia accommodanda, sed etiam ad galeas induendas, scutisque tegmenta detrahenda, tempus defuerit. Quam quisque in partem ab opere casu devenit, quæque prima signa conspexit; ad hæc constitit: ne, in quærendis suis, pugnandi tempus dimitteret.

Refutaremus istam maledicendi licentiam. Defendendi hæc causa, non gloriandi loquor. De impetu animi loquor, de cupiditate vincendi, de ardore mentis ad gloriam. Sed nihil comparandi causa loquar. Miloni manendi nulla facultas, exeundi non causa solum, sed etiam necessitas fuit. Facultas agrorum suis latronibus condonandi.

Ignavi a discendo cito deterrentur. Alitur vitium vivitque tegendo. Semen utile est serendo. Non fuit consilium socordia atque desidia bonum otium conterere, neque vero, agrum colendo, aut venando, servilibus officiis intentum, ætatem agere. Hominis mens discendo alitur et cogitando.

Linguæ moderandum est mihi. Vivendum est mihi recte. Promptus ad audiendum. Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano. Quam multas nobis imagines, non solum ad intuendum, verum etiam ad imitandum, fortissimorum virorum expressas, scriptores et Græci et Latini reliquerunt? Hic vincendum aut moriendum, milites, est. Antigonus autem Eumenem, mortuum, propinquis ejus sepeliendum tradidit. Militibus autem simul et de navibus desiliendum, et in fluctibus consistendum, et cum hostibus erat pugnandum.

Ad classes ædificandas exercitusque comparandos, quantum pecuniæ quæque civitas daret, Aristides delectus est, qui constitueret. Hisque dat negotium, ut ad Dionem eant inermes, sic ut conveniendi ejus gratia viderentur venire. Multi principes civitatis Roma, non tam sui conservandi, quam tuorum consiliorum reprimendorum causa, profugerunt. Diem delegerunt ad inimicos opprimendos, civitatemque liberandam, eum, quo maximi magistratus simul consueverunt epulari. Et quod non longius hostes aberant quam quo telum adjici posset; prœlii committendi signum dedit. Summa imperii bellique administrandi, communi consilio, permissa est Cassivellauno. Et, in appellandis cohortandisque militibus, imperatoris; et in pugna, militis officia præstabat. Quamobrem labor in hoc defendendo præcipue meus est: studium vero conservandi hominis, commune mihi vobiscum esse debebit. Hic ad evertenda fundamenta reipublicæ Gallos arcessivit, servitia concitavit, Catilinam evocavit, attribuit nos truci-

dandos Cethego, cæteros cives interficiendos Gabinio, urbem inflammandam Cassio, totam Italiam vastandam diripiendamque Catilinæ.

Exercise 60.

Nam Nectanebum adjutum profectus, regnum ei constituit. Legatos ad Cæsarem mittunt, rogatum auxilium. Totius fere Galliæ legati, principes civitatum, ad Cæsarem gratulatum, convenerunt. Quare si tibi videtur, des ei filiam tuam nuptum. Quærit quibus locis sit Aspis; cognoscit haud longe abesse, profectumque eum venatum. Tityre, dum redeo, brevis est via, pasce capellas: Et potum pastas age, Tityre; et, inter agendum, Occursare capro, cornu ferit ille, caveto. "Perfacile factu esse," illis probat, "conata perficere; propterea quod ipse suæ civitatis imperium obtenturus esset." Sine impedimentis Cæsar legiones transportaverat; optimum factu esse duxerunt, rebellione facta, frumento, commeatuque nostros prohibere, et rem in hiemem producere. Sed civitas, incredibile memoratu est, adepta libertate, quantum brevi creverit; tanta cupido gloriæ incesserat. Sed ea cuncta Romanis, ex tenebris et editioribus locis facilia visu, magnoque hortamento erant.

Abiit piscatum. Spectatum venerunt. Abiit deambulatum. Vos ultum injurias hortor. Id intuens Chabrias, cum in re nulla Agesilao cederet, sua sponte eos adjutum profectus, Ægyptiæ classi præfuit, pedestibus copiis Agesilaus. Areten Dionis uxorem alii nuptum dedit. Bonos omnes perditum eunt. Coctum ego, non vapulatum conductus sum. Cur te is perditum? Ad hunc Olympias, mater quæ fuerat Alexandri, cum literas et nuncios misisset in Asiam, consultum utrum repetitum veniret Macedoniam, (nam tum in Epiro habitabat) et eas res occuparet: huic ille primum suasit, ne se moveret, et expectaret, quoad Alexandri filius regnum adipisceretur.

Quod optimum factu videbitur, facies. Res horrenda relatu. Difficillima tractatu est constitutio. Per id tempus fere Cæsaris exercitui res accidit incredibilis auditu. Scitu opus est. Hoc fas est dictu. Nefas est dictu. Talia vociferans, gemitu tectum omne replebat: Cum subitum dictuque oritur mirabile monstrum! Monstrum horrendum, ingens: cui, quot sunt corpore plumæ, Tot vigiles oculi subter, mirabile dictu, Tot linguæ, totidem ora sonant, tot subrigit aures. Quin ipsa arrectis, visu miserabile, in hastis Præfigunt capita, et multo clamore sequuntur, Euryali et Nisi.

Exercise 61.

Recepti in provinciam non sumus; quid, si essetis? Cæsarine eam traditiuri fuissetis, an contra Cæsarem retenturi? Quæro, quid facturi fuissetis? quanquam quid facturi fueritis non dubitem, cum videam, quid feceritis. Jam hoc considerate, cujusmodi accusatores in tanto judicio simus habituri: cum et ipse Allienus ex ea facultate, si quam habet, aliquantum detracturus sit et Cæcilius tum denique se aliquid futurum putet, si Allienus minus vehemens fuerit, et sibi primas in

dicendo partes consesserit. Quartum quem sis habiturus, non video; quibus ego non sum tantum honorem habiturus, ut ad ea quæ dixerint, certo loco, aut singulatim unicuique respondeam. Quæris a me, quid ego Catilinam metuam? Nihil: et curavi ne quis metueret: sed copias illius, quas hic video, dico esse metuendas: nec tam timendus est nunc exercitus L. Catilinæ, quam isti, qui illum exercitum deseruisse dicuntur.

Quid ad hæc dici potest? non enim quæro quid tu dicturus sis. Inde Rhodum Alexander, Ægyptum, Ciliciamque sine certamine recipit. Ad Jovem deinde Hammonem pergit, consulturus et de eventu futurorum et de origine sua. Et quisquam dubitabit quid virtute perfecturus sit, qui tantum auctoritate perfecerit? Aut quam facile imperio atque exercitu socios et vectigalia conservaturus sit, qui ipso nomine ac rumore defenderit? Aliis miserandus, aliis ridendus videtur. Non solum minuenda non sunt auxilia quæ habemus, sed etiam nova, si fieri possit, comparanda.

Exercise 62.

Certos homines dimisit, ut classem arcesserent. Certos homines dimisit, qui classem arcesserent. Certos homines dimisit ad classem arcessendam. Certos homines dimisit classem arcessendi causa, *or* gratia. Certos homines dimisit classis arcessendæ causa. Certos homines dimisit classem arcessituros. Huc veni te ex difficultatibus erepturus. Tum ex conilio patrum Romulus legatos circa vicinas gentes misit, qui societatem connubiumque novo populo peterent. Copias suas Cæsar in proximum collem subducit; equitatumque, qui sustineret hostium impetum, misit. Is, quod in his locis inopia frumenti erat; præfectos tribunosque militum complures in finitimas civitates, frumenti petendi causa dimisit. Darius rex Persarum turpi ab Scythia fuga summotus, ne ubique deformis militiæ damnis haberetur, mittit cum parte copiarum Megabyzum ad subigendam Thraciam, cæteraque ejus tractus regna; quibus erat accessura Macedonia. Cæsar, necessariis rebus imperatis; ad cohortandos milites, quam in partem fors obtulit, decucurrit: et ad legionem decimam devenit. Milites non Longiore oratione est cohortatus, quam uti suæ pristinæ virtutis memoriam retinerent; neu perturbarentur animo; hostiumque impetum fortiter sustinerent.

Rabirium Postumum in Siciliam ad secundum commeatum accersendum mittit. In templum confugit, Deos auxilium imploraturus, atque oraculum consulturus. Ad flumen abluturus sanguinem invit. Magna manu castra oppugnatum venerunt. Reperti sunt duo equites Romani qui te ista cura liberarent, et sese illa ipsa nocte paulo ante lucem me in meo lectulo interfecturos pollicerentur. Hæc ego omnia, vix dum etiam cœtu vestro dimisso, comperi: domum meam majoribus præsidiis munivi, atque firmavi; exclusi eos, quos tu mane ad me salutatum miseras, cum illi ipsi venissent, quos ego jam multis viris ad me venturos, id temporis esse prædixeram. Cum Romanis nunciatum

esset, in Italiam Philippum copias trajecturum, Lævinum prætorem cum instructis navibus ad prohibendum transitum miserunt. Hippias nuper ad tuendum saltum ab rege missus erat. Cuncti ad me publice sæpe venerunt, ut suarum fortunarum omnium causam, defensionemque susciperem.

Exercise 63.

Eodem die legati ab hostibus missi ad Cæsarem de pace venerunt. Postero die, procul a castris hostes in collibus constiterunt. Paucos dies ad Vesontionem, rei frumentariæ commeatusque causa, moratur. Septimo die, quum iter non intermitteret, ab exploratoribus certior factus est, Ariovisti copias a nostris, millibus passuum IV et XX abesse. Gallo, cujus amor tantum mihi crescit in horas, Quantum vere novo viridis se subjicit alnus. Tres adeo incertos cæca caligine soles Erramus pelago, totidem sine sidere noctes: Quarto terra die primum se attollere tandem Visa. Facilis descensus Averni: Noctes atque dies patet atri janua Ditis; Sed revocare gradum, superasque evadere ad auras, Hoc opus, hic labor est. Prima luce, quum summus mons a T. Labieno teneretur, ipse ab hostium castris non longius mille et quingentis passibus abesset. Ipse de quarta vigilia, eodem itinere, quo hostes ierant, ad eos contendit; equitatumque omnem ante se mittit. Hic locus æquo fere spatio ab castris utrisque aberat. Eo, ut erat dictum, ad colloquium venerunt. Legionem Cæsar, quam equis devexerat, passibus CC ab eo tumulo constituit.

Postero die castra ex eo loco movent. Eodem die ab exploratoribus certior factus, hostes sub montem consedisse, millia passuum ab ipsius castris octo. Eo die, quo consuêrat intervallo, hostes sequitur; et millia passuum tria ab eorum castris castra ponit. Eo tempore principatum obtinebat. Inducias in triginta annos impetrârunt. Nec minus Heliades fletus, et, inania morti Munera, dant lacrymas; et cæsæ pectora palmis Non auditurum miseras Phaethonta querelas Nocte dieque vocant: adsternunturque sepulchro. Est insula, quæ appellatur Mona: complures præterea minores objectæ insulæ existimantur: de quibus insulis nonnulli scripserunt, dies continuos XXX sub bruma esse noctem. Interim nostri milites impetum hostium sustinuerunt, atque amplius horis IV fortissime pugnaverunt. Ita prœlium restitutum est, atque omnes hostes terga verterunt; neque prius fugere destiterunt, quam ad flumen Rhenum millia passuum ex eo loco circiter quinquaginta pervenerunt. Abest Italia ab Sardinia centum viginti millia passuum, Sardinia abest Africa ducenta millia passuum. Abest ab urbe quingentis millibus passuum.

Exercise 64.

Fanum Neptuni est Tænari, quod violare nefas putant Græci. Miserunt Delphos consultum quidnam facerent de rebus suis. Id ut audivit, quod non satis tutum se Argis videbat, Corcyram demigravit. Clam se a custodibus subduxit, et inde primum Elidem, deinde Thebas venit. Conon plurimum Cypri vixit, Iphicrates in Thracia, Timothe-

us Lesbi, Chares in Sigæo. Sed nos eundem potissimum Thucydidem auctorem probamus, qui illum ait Magnesiæ morbo mortuum. Nec prius absistit, quam septem ingentia victor Corpora fundit humi, et numerum cum navibus æquet. Hic duo rite mero libans carchesia Baccho, Fundit humi, duo lacte novo, duo sanguine sacro, Purpureosque jacit flores. Ille, datis vadibus, qui rure extractus in urbem est, Solos felices viventes clamat in urbe. Ducendus et unus Et comes alter, uti ne solus rusve peregreve Exirem: plures calones atque caballi Pascendi; ducenda petorrita. Mala ducis avi domum, Quam multo repetet Græcia milite, Conjurata tuas rumpere nuptias, Et regnum Priami vetus. Quidam memoratur Athenis Sordidus ac dives, populi contemnere voces Sic solitus: populus me sibilat; at mihi plaudo Ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca.

Ea habitabat Rhodi. Binas a te accepi literas Corcyræ datas. Inde Ephesum pervenit, ibique Themistoclem exponit. In Galliam ulteriorem contendit, et ad Genevam pervenit. Spartam redire nolebat, Colonas, qui locus in agro Troade est, se contulerat. Multos annos domi nostræ vixit. Alexander Babylone mortuus est. Una semper militiæ et domi fuimus. Ibo visum si domi est. Procumbit humi bos. Profectus sum ad Capuam. Regulus Carthaginem rediit. Quo factum est, ut ab Artemisio discederent, et ex adversum Athenas apud Salamina classem suam constituerent. Ejus arbitrio quadringenta et sexaginta talenta quotannis Delum sunt collata. Decessit autem fere post annum quartum quam Themistocles Athenis erat expulsus.

Exercise 65.

Interest magistratus tueri bonos, animadvertere in malos. Et tua et mea maxime interest te recte valere. Cuja interest, si cupio excurrere in Græciam? Refert omnium fugere vitium et colere virtutem. Tua quod nihil refert, percontari desinas. Cum Lysimachus rex crucem minaretur, inquit, "Theodori quidem nihil interest, humi-ne an sublime putrescat."

Magni interest mea una nos esse. Permagni nostra interest te esse Romæ. Magni interest ad decus et laudem hujus civitatis ita fieri.

Cui peccare licet, peccat minus. Omnia prius experiri quam arma, sapientem decet. Oratorem irasci minime decet, simulare non dedecet. Ibitis Italiam, portusque intrare licebit. Ille potens sui Lætusque deget, cui licet in diem Dixisse, Vixi. En erit unquam Ille dies, mihi cum liceat tua dicere facta! Quin et fatales murorum attollere moles, Saxaque subvectare humeris Trojana juvabit. Monere oportet me hunc vicinum Phaniam, Ad cœnam ut veniat. Hunc fidibus novis, Hunc Lesbio sacrare plectro, Teque tuasque decet sorores. Sanga, ita ut fortes decet Milites, domi focique fac vicissim ut memineris.

Profundat, perdat, pereat; nihil ad me attinet. Ad honestatem et gloriam tuam spectat. Ex eo oppido pons ad Helvetios pertinet.

Me meæ fortunæ non nimis pœnitet. Fratris me quidem Pudet pigetque. Num cogitat quid dicat? num facti piget? Lacrymas ex-

cussit mihi, Miseretque me ejus. Nec Trojam Ausonios gremio excepisse pigebit. Meo patri minus sum obsequens; Cujus nunc pudet me et miseret. Miseret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi. Tum vero infelix fatis exterrita Dido Mortem orat: tædet cœli convexa tueri. Stant et oves circum, nostri nec pœnitet illas; Nec te pœniteat pecoris, divine poeta. Si unquam ullum fuit tempus, mater, cum ego voluptati tibi Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obsecro Ejus ut memineris, atque inopis nunc te miserescat mei.

Quando ad prœlia ventum est, Incassum furit. Itur in antiquam sylvam, stabula alta ferarum. Ita, ancipiti prœlio, diu atque acriter pugnatum est. Diu quum esset pugnatum, impedimentis castrisque nostri potiti sunt. Quoniam ad hunc locum perventum est; non alienum esse videtur de Galliæ Germaniæque moribus proponere. Pugnatur uno tempore omnibus locis, atque omnia tentantur. Quæ minime pars firma visa est, huc concurritur. Vivitur ex rapto: non hospes ab hospite tutus, Non socer a genero: fratrum quoque gratia rara est.

Interest omnium misereri miserorum. Refert tua non credere temere. Quid mea refert? Et tua et mea interest. Sua putet interesse. Hoc illorum magis quam sua retulisse videtur. Tanti illud refert mea. Cujạ interest? Magni interest patris. Cui cum paupertate bene convenit, dives est. Illis timidis et ignavis licet esse. Expedit bonos esse vobis. Medios esse jam non licebit. Miseret me tui. Quem pœnitet peccasse pene est innocens. Pan primus calamos cera conjungere plures Instituit: Pan curat oves, oviumque magistros: Nec te pœniteat calamo trivisse labellum. Verum ego liberius altiusque processi dum me civitatis morum piget tædetque. Plura me ad te scribere pudet. Licet enim, Marce fili, apud te gloriari, ad quem et hæreditas hujus gloriæ, et factorum imitatio pertinet. At enim prætorem, Sophocle, decet, non solum manus, sed etiam oculos abstinentes habere. Inter retia ventum est. Nam hoc toto prælio, quum ab hora septima ad vesperam pugnatum sit, aversum hostem videre nemo potuit. Ad multam noctem etiam ad impedimenta pugnatum est. Ripæ non bene creditur. Non facilius indomitæ stultitiæ quam torrenti, resisitur. Curritur ad prætorium. Cognito ejus consilio, ad arma concurritur. Est in Britanniam ventum. Pugnatur una omnibus partibus.

Exercise 66.

En causa, cur dominum accusat. En tectum, en tegulas! Ecce me, qui id faciam vobis. Ubi terrarum esses, ne suspicabar quidem. O Dii immortales, ubinam gentium sumus! Is, dum hanc sequor, fit mihi obviam! Ecce autem similia omnia: omnes congruunt; Unum cognôris, omnes nôris. Sis bonus o felixque tuis! en quatuor aras, Ecce duas tibi, Daphni, duoque altaria Phœbo. Ecce autem alterum! Nescio quid de amore loquitur: o infortunatum senem! Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum ubi venimus, Concurrunt læti mihi obviam cupedinarii omnes, Cetarii, lanii, coqui. Postridie ejus diei Cæsar, præsidio utrisque castris, quod satis esse visum est, relicto, om-

nes alarios in conspectu hostium pro castris minoribus constituit. Prostridie ejus diei mane, tripartito milites equitesque in expeditionem misit; ut eos, qui fugerant, persequentur. Vota metu duplicant matres, propiusque periclo It timor, et major Martis jam apparet imago. Ecce, Sabinorum prisco de sanguine, magnum Agmen agens Clausus, magnique ipse agminis instar. Terrorum et fraudis abunde est: Stant belli causæ: pugnatur cominus armis. Quæ regio Anchisen, quis habet locus? illius ergo Venimus, et magnos Erebi tranavimus amnes. Jam satis terris nivis atque diræ Grandinis misit Pater, et rubente Dextera sacras jaculatus arces Terruit urbem. Et me Phœbus amat: Phœbo sua semper apud me Munera sunt, lauri et suave rubens hyacinthus. Pone sub curru nimium propinqui Solis, in terra domibus negata; Dulce ridentem Lalagen amabo, Dulce loquentem. Namque a principio consulatus sui, multa per Fulviam pollicendo effecerat, ut Q. Curius, de quo paullo ante memoravi, consilia Catilinæ sibi proderet. C. Cornelius, eques Rom., et cum eo L. Varguntejus senator, constituere ea nocte, paullo post cum armatis hominibus, sicuti salutatum, introire ad Ciceronem, et de improviso domi suæ imparatum confodere.

Ecce status noster. Ecce illa tempestas. Aspice vultus ecce meos. Ecce, suo comitata choro Dictynna per altum Mænalon ingrediens. Tibi lilia plenis Ecce ferunt Nymphæ calathis. Ecce manus juvenem interea post terga revinctum Pastores magno ad regem clamore trahebant Dardanidæ. En ipse capellas Protenus æger ago. En supplex venio. Miltiades, Cimonis filius, Atheniensis, cum et antiquitate generis, et gloria majorum, et sua modestia, unus omnium maxime floreret. Tali modo custodia liberatus Cimon, celeriter ad principatum pervenit. Habebat enim satis eloquentiæ, summam liberalitatem, magnam prudentiam, cum juris civilis, tum rei militaris, quod cum patre a puero in exercitu fuerat versatus. Horum imperio tanta commutatio rerum facta est, ut Lacedemonii, qui paullo ante victores viguerant, perterriti pacem peterent. Ex gente, obscura tunc temporis Persarum, Cambysi mediocri viro in matrimonium filiam tradit. Civitates, quarum paullo ante dux fuerat, diripuit. Micipsa paucis post diebus moritur. Sæpe in fuga, at post paullo spem in armis habere. Multum ante lucis adventum pervenit in locum tumulosum ab Capsa non amplius duûm millium intervallo. Speravi bene, sed evenit multo aliter. Biduo post, Ariovistus legatos ad Cæsarem mittit. Postridie ejus diei præter castra Cæsaris suas copias transduxit. Satis eloquentiæ, sapientiæ parum. Aliter evenire multo intelligit.

Exercise 67.

Concidunt venti, fugiuntque nubes. Nos patriæ fines, et dulcia linquimus arva. Multum ille et terris jactatus et alto. Is mihi vivere et frui anima videtur. Tibi res antiquæ laudis et artis Ingredior. Neve tibi ad solem vergant vineta cadentem; Neve inter vites corylum sere. Neve major, neve minor cura suscipiatur quam causa postulet. Hi neque moribus, neque lege, aut imperio cujusquam regebantur. Fortunatus et ille, Deos qui novit agrestes, Panaque, Sylvanumque senem, nymphasque sorores! Proinde, aut exeant, aut quiescant: aut, si et

in urbe, et in eadem mente permanent; ea quæ merentur, exspectent. Romulus post hos prius an quietum Pompilî regnum memorem, an superbos Tarquinî fasces, dubito, an Catonis Nobile lethum. Auditis? an me ludit amabilis Insania? Audire, et videor pios Errare per lucos, amœnæ Quos et aquæ subeunt et auræ.

Sive Romæ es, sive in Epiro. Nisi me lactasses amantem, et falsa spe produceres. Intonuere poli, et crebris micat ignibus æther. Quem vis media erue turba; Aut ob avaritiam, aut misera ambitione laborat. P. Considius, qui rei militaris peritissimus habebatur, et in exercitu L. Sullæ, et postea in M. Crassi fuerat, cum exploratoribus præmittitur.

Amici regis duo, tresve perdivites sunt. Prima luce terram attigit, omnesque incolumes naves perduxit. Nec timuit præcipitem Africam Decertantem Aquilonibus, Nec tristes Hyadas, nec rabiem Noti. Probitas laudatur et alget. Dantur opes nulli nunc nisi divitibus. Accipere præstat quam facere injuriam. Plures lingua necat, quam gladius. Confer nostram longissimam ætatem cum æternitate, et invenietur brevissima. Quisnam igitur liber? Sapiens, sibi qui imperiosus; Quem neque paupertas, neque mors, nec vincula terrent. Neque pecuniæ, neque tecta magnifica, neque opes, neque voluptates in bonis rebus numerandæ sunt. Laudat digitosque manusque, Brachiaque. Procumbit uterque Pronus humi, gelidoque pavens dedit oscula saxo. Discedite templo; Et velate caput; cinctasque resolvite vestes. Auctoritate tua nobis opus est, et consilio, et etiam gratia. In omnibus rebus magis offendit nimium quam parum.

Exercise 68.

O formose puer, nimium ne crede colori. Hic nebulo magnus est; Ne metuas. Verum ne post conferas Culpam in me. Vivitne illa cui tu dederas? Nescio. Ah te ne frigora lædant! Ah tibi ne teneras glacies secet aspera plantas! Cressa ne careat pulchra dies nota. Nescias an te generum beati Phyllidis flavæ decorent parentes. At tibi Ne vicinus Enipeus Plus justo placeat, cave. Ingratam Veneri pone superbiam; Ne currente retro funis eat rota. Surge, ne longus tibi somnus, unde Non times, detur. Tu-ne aurum ex armario tuo promere ausa es? O stultitiam-ne dicam, an impudentiam singularem? audetis-ne facere istorum hominum mentionem? Jamne vides, bellua, jamne sentis, quæ sit hominum querela frontis tuæ? Num viperinus his cruor Incoctis herbis me fefellit? An malas Canidia tractavit dapes? Quæ fuit enim causa, quamobrem isti mulieri venenum vellet dare Cœlius? ne aurum redderet? num petivit? ne crimen hæreret? num quis objecit?

Dum res maneant, verba fingant arbitratu suo. Dum vivat meminerit semper mei. Tertia dum Latio regnantem viderit æstas. Ut senior letho canentia lumina solvit. Ingemuit cari graviter genitoris amore, Ut vidit, Lausus. Ut celsas videre rates Terrentur visu subito. Credo te audîsse, ut me circumsteterint. Aspice, ut antrum Silvestri, raris sparsit labrusca racemis. Ita conturbâsti mihi Rationes omnes ut eam non possim suis, Ita ut æquum fuerat, atque ut studui, tradere,

Ut solidum parerem hoc mihi beneficium. Ut valet? Ut meminit nostri? Fidibusne Latinis Thebanos aptare modos studet, auspice Musa? Reus ut absolvatur, non peto: sed, ut ab hoc potius quam ab illo accusetur, id peto. Ut hirundines æstivo tempore, sic falsi amici sereno vitæ tempore præsto sunt; simul atque fortunæ hyemem viderint, devolant omnes. Cur me macero? Cur meam senectutem hujus sollicito amentia? An ut pro hujus peccatis ego supplicium sufferam? Sin ea est retinendi causa apud vos, Quia ægra est, te mihi injuriam facere arbitror, Phidippe, Si metuis satis ut meæ domi curetur diligenter.

Quamobrem placuit ei, ut ad Ariovistum legatos mitteret, qui ab eo postularent, ut aliquem locum medium utrisque colloquio deligeret.

Omnia honesta negligunt, dummodo potentiam consequantur. Dicam equidem, licet arma mihi mortemque minetur. Non quin æs alienum meis nominibus ex possessionibus solvere possem. Haud desinam donec perfecero. Donec eris felix, multos numerabis amicos. Dum paucos dies ad Vesontionem, rei frumentariæ commeatusque causa, moratur. Hæc quum animadvertisset Cæsar, convocato concilio, vehementer eos incusavit. Nôsti mores mulierum; Dum moliuntur, dum comantur, annus est. Hæc, dum incipias, gravia sunt, Dumque ignores, ubi cognôris, facilia. Postquam te fata tulerunt, Ipsa Pales agros, atque ipse reliquit Apollo. Perinde quasi exitus rerum, non hominum consilia legibus vindicarentur. Præcepit eis ne se ex eo loco ante moverent, quam ipse ad eos venisset. Non antea ausi capessere bellum, quam ab Roma revertissent legati. Dixit se non antea renunciaturum senatui, nisi prius sibi respondisset. C. Cæsar, cave credas, cave ignoscas, cave te fratrum pro fratris salute obsecrantium misereat. Hos clam Xerxi remisit, et cum his Gongylum Eretriensem, qui literas regi redderet, in quibus hæc fuisse scripta: Pausanias dux Spartæ, quos Byzantii ceperat, postquam propinquos tuos cognovit, tibi muneri misit; seque tecum affinitate conjugi cupit: Quare, si tibi videtur, des ei filiam tuam nuptum.

Ne fugite hospitium. Num cogitat quid dicat? Num facti piget? Num ejus color pudoris signum usquam indicat? Ne plora. Ne te afflictes. Cave ne titubes. Cave istuc verbum ex te audiam. Ne lacryma: atque istuc, quicquid est fac me ut sciam, Ne retice: ne verere: crede inquam mihi. Nonne accedam ad illos? Incertus, geniumne loci, famulumne parentis Esse putet. Vixit, dum vixit, bene. Ego hic tantisper, dum exis, te opperiar. Tityre dum redeo, brevis est via, pasce capellas. Isne est quem quæro, an non? Vereor ut possim; Perii: metuo ut substet hospes. Memoria nihil est, nisi exerceas eam. Tempora ne culpes, cum sis tibi causa doloris. Ægroto dum anima est, spes esse dicitur. Stultus es, qui huic credas. Ut sumus in Ponto, ter frigore constitit Ister. Qui scias istuc, nisi periculum feceris? Odit cum virtutem, tum literas. Valetudinem tuam velim cures diligentissime. Dum in his locis Cæsar, navium parandarum causa, moratur; ex magna parte Morinorum legati ad eum venerunt, qui se de superioris temporis consilio excusarent; quod

homines barbari, et nostræ consuetudinis imperiti, bellum populo Romano fecissent.

Exercise 69.

Defluit saxis agitatus humor. It portis delecta juventus. Rex ipse e manibus effugit. Te Glycoræ decoram Transfer in ædem. Hac copias traduxit, in Italiamque pervenit. Hac igitur ætate cum patre in Hispaniam profectus est. Undequinquagesimo die totam ad imperium populi Romani Ciliciam adjunxit. Qui sæpius cum hoste conflixit quam quisquam cum inimico concertavit. Ita nostri acriter in hostes, signo dato, impetum fecerunt. Omnes et una Dilapsus calor, atque in ventos vita recessit. Sed moriamur, ait. Sic, sic juvat ire sub umbras. Me gelidum nemus Nympharumque leves cum Satyris chori, Secernunt populo. Lacedæmonii de diutina contentione destiterunt, et sua sponte Atheniensibus imperii maritimi principatum concesserunt. Reperti sunt complures nostri milites, qui in phalangas insilirent, et scuta manibus revellerent, et desuper vulnerarent. At ille Ut puer, et vacuis ut inobservatus in herbis, Huc it; et hinc illuc: et in alludentibus undis Summa pedum, taloque tenus vestigia tingit. Dumque manu tentat trahere exitiabile telum, Altera per jugulum pennis tenus acta sagitta est. Corniger hinc taurus ruptis expellitur undis; Pectoribusque tenus molles erectus in auras, Naribus et patulo partem maris evomit ore. Optima torvæ Forma bovis, cui turpe caput, cui plurima cervix, Et crurum tenus a mento palearia pendent. Nec non et vario noctem sermone trahebat Infelix Dido, longumque bibebat amorem; Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa. Hic vir, hic est, tibi quem promitti sæpius audis, Augustus Cæsar, Divi genus: aurea condet Sæcula qui rursus Latio, regnata per arva Saturno quondam: super et Garamantas et Indos Proferet imperium.

E castris exiit. Serus in cœlum redeas. Utriusque exercitus uno prælio fugavit. Nam postquam Xerxes in Græciam descendit, sexto fere anno postquam erat expulsus, plebiscito in patriam restitutus est. Sic Hannibal, minor quinque et viginti annos natus, imperator factus proximo triennio omnes gentes Hispaniæ bello subegit. Ipse triplici instructa acie, usque ad castra hostium accessit. Tum demum necessario Germani suas copias e castris eduxerant. Crescit occulto velut arbor ævo Fama Marcelli. Nox erat, et cœlo fulgebat luna sereno Inter minora sidera. Nunquam accedo ad te, quin abs te abeam doctior. Vix me contineo, quin involem in capillum. Scripta in aliquod tempus reponantur. Quicquid sub terra est, in apricum proferet ætas. Spes prorogatur militi in alium diem. Fluctus illiduntur in littus. Pontus in scopulos undas erigit. Tunc sic Mercurium alloquitur, ac talia mandat; Vade, age, nate, voca zephyros, et labere pennis. Pisonis amor in omnes nos tantus est, ut nihil supra possit. Punicum exercitum super morbum etiam fames affecit. Hac super re scribam ad te. Super ipsa Romani scuta salierunt.

Exercise 70.

Ah! quid agis? Quo abis? O Jupiter! ubinam est fides? Jupi

ter magne! O scelestum atque audacem hominem! Pœnitet heu! sero pœnæ crudelis amantem. Heu Peleu! Peleu! magnæ tibi nuncius adsum cladis! O patria! O Divum Domus Ilium, et inclyta bello Mœnia Dardanidum! Mantua væ miseræ nimium vicina Cremonæ! Væ meum Fervens difficili bile tumet jecur. Hei mihi! quo rapior? fratres, ignoscite matri. Ah miser Quanta laboras in Charybdi, Digne puer meliore flamma? O pudor! O magna Carthago! probrosis Altior Italiæ ruinis! O fœditatem hominis flagitiosam! O impudentiam, nequitiam, libidinem non ferendam! Quæ enim res unquam, pro sancte Jupiter! non modo in hac urbe, sed in omnibus terris est gesta major? Ah! te meæ si partem animæ rapit Maturior vis, quid moror altera, Nec charus æque, nec superstes Integer?

Ah? quid agis? O miseri, quæ tanta insania, cives? Heu, quæ nunc tellus, inquit, quæ me æquora possunt Accipere? O frustra, inquit, suscepti mei labores! O spes fallaces! O cogitationes inanes meæ! Proh Jupiter, tu, homo, adigis me ad insaniam. Proh Deûm atque hominum fidem! Ah me miserum! Ah virgo infelix! Hei mihi! conclamat; medioque in pectore fixus, Tela gerit; frænisque manu moriente remissis, In latus a dextro paulatim defluit armo.

RECAPITULATORY EXERCISE.

Mortuorum corpora cremare potius quam terra obruere a rege jubebantur. Demosthenes, Atheniensis orator, pulsus patria, ob crimen accepti ab Harpalo auri, Megaris exulabat. Is aut domum tuam oppugnatum venerat, aut insidias senatui fecerat. Efficiendum autem est, ut appetitus rationi obediant, eamque neque præcurrant, nec propter pigritiam, aut ignaviam deserant: sintque tranquilli, atque omni perturbatione animi careant. Quam multas nobis imagines, non solum ad intuendum, verum etiam ad imitandum, fortissimorum virorum expressas, scriptores et Græci et Latini reliquerunt. Copias suas Cæsar in proximum collem subducit; equitatumque qui sustineret hostium impetum misit. Cæsar, necessariis rebus imperatis, ad cohortandos milites, quam in partem fors obtulit, decucurrit: et ad legionem decimam devenit. Conon plurimum Cypri vixit, Iphicrates in Thracia, Timotheus Lesbi, Chares in Sigæo. Spartam redire nolebat, Colonas, qui locus in agro Troade est, se contulerat. En erit unquam Ille dies, mihi cum liceat tua dicere facta! Fratris me quidem Pudet pigetque. Offensaque mei genus omne perosa virorum Montibus errabat studiis operata Dianæ. Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum ubi venimus, Concurrunt læti mihi obviam cupedinarii omnes, Cetarii, lanii, coqui. Proinde, aut exeant, aut quiescant: aut, si et in urbe, et in eadem mente permanent; ea quæ merentur, exspectent. O stultitiam! stultitiam-ne dicam, an impudentiam singularem? audetis-ne facere istorum hominum mentionem? Jamne vides, bellua, jamne sentis, quæ sit hominum querela frontis tuæ? Lacedæmonii de diutina contentione destiterunt, et sua sponte Atheniensibus imperii maritimi principatum concesserunt. Quæ enim res unquam, pro sancte Jupiter! non modo in hac urbe, sed in omnibus terris est gesta major?

IDIOMATIC EXERCISES.

Fabio viro optimo, et homine doctissimo familiariter utor.

Monebat quemadmodum Dario majorem turbam hominum esse, sic virorum sibi.

En illa, illa, quam sæpe optâstis, libertas.

Armorum ista et victoriæ sunt facta, non Cæsaris.

Quid tibi timendum, quum contra nescio quem accusatorem, cujus dicendi vim nemo unquam formidavit, suscipis defensionem?

Atque idem ego contendo, quum ad naturam eximiam atque illustrem accesserit ratio quædam doctrinæ, tum illud nescio quid præclarum ac singulare solere existere.

An quispiam alicubi de quo meliùs existimas?

Negas tyrannum crudeliùs, quàm quisquam inter crudelissimos unquam antea fuerit, in Syracusas se gessisse.

Ne cujusquam offensa te magnitudine animi deturbet.

Multos ipsi egregios viros, sine cujusquam suspicione, liberaverant.

Vix ullas aliis oratoribus (pace eorum loquar) quas ipsi ferant laudes reliquisti.

Darius in fugâ, quum aquam turbidam et cadaveribus inquinatam bibisset, negavit unquam se bibisse jucundiùs.

Eum exauctoraverunt, ne quis idem crimen postea impune perpetraret.

Nec medici, nec imperatores, nec oratores, quamvis artis precepta perceperint, quicquam magnâ laude dignum, sine usu et exercitatione consequi possunt.

Tres ipsos dies desideror.

Tres ipsos menses consumsi in explorandâ atque scrutandâ regione quam ad vivum depinxerunt scriptores nonnulli.

Non is sum qui mendacio fallam.

Id monstrum vidi, cui si simile unquam mihi obviàm foret, præ metu emorerer.

Eâ liberalitate utendum, quæ amicis prosit, obsit nemini.

Multi de majestate damnati sunt; ea autem fuit regis clementia, ut tres modò ultimo supplicio affecti fuerint.

Videmus enim fuisse quosdam, qui iidem ornatè ac graviter, iidem versutè et subtiliter dicerent.

Eo cibo utebatur qui et suavissimus esset et idem facillimus ad concoquendum.

Erant omnino itinera duo, quibus itineribus domo exire possent; unum per Sequanos angustum et difficile, alterum per provinciam multo facilius expeditiusque.

Regina eum benignissimè, nullâ non urbanitate et hospitio, accepit.

Qum perparum pecuniæ ad oppidum redimendum a civibus collatum esset, splendidissima quæque tecta demoliri cœperunt.

Vis scientiarum, veluti senis fasciculum, haud in singulis quibusque virgultis, omnibus autem unà colligatis, constitit.

Singulis quibusque rebus sua tempestivitas est; cujusque autem officii est suo tempore utiliter et sibi et aliis uti.

In singulis areis singulæ erant areæ.

Incertum animum mutat in horas. Minus tribus medimnis in jugerum nemo dedit.

De rebus sibi objectis, alias confessus est, alias celavit, alias ratione humanæ infirmitatis vindicavit, plurimas omnino negavit.

Procul dubio studium principum in hos, odium in illos, funesta videantur.

Alii aliud putant.

Pactum est, liberum inde invicem commercium fore, donec alter alteri princeps bellum indiceret.

Hæc agendi ratio patri, illa filio debetur: altera civi, altera alienigenæ: alia amico qui de nobis bene meritus est, alia inimico qui nos injuriâ affecit.

Cato mihi solus pro centum.

Homines qui Lucilium loco Horatii, Virgilii loco Lucretium legunt.

Tua me benignitas adeo devinxit, ut apud me loco fratris semper futurus sis.

Quomodo pugnam ineuntibus, tot simul metus laborum, dolorum, postremò mortis ipsius exciderint, nisi in eorum locum pietas et fortitudo, et honesti præsens imago successerit?

Me in locum alterius misit.

Quum se beneficiorum memorem præbere deberet, amicos omnino negligit.

Quum duram disciplinam servare deberent, hostium milites in agris dispalati vagantur.

Quum quietem, post diei laborem et opus, capere potuisset, sese in conclave recipere solebat, atque ibi plurimum noctis studio et contemplationi dabat.

Quum subter arborem se tegere posset, nudum caput vi tempestatis objicit.

Quum fugientem hostem insequi debuisset, atque ita Cannensi victoriâ uti potuisset Hannibal, majorem partem hyemis Capuæ habuit exercitum, cujus loci luxus et immodicæ voluptates ita enervaverunt corpora animosque militum, ut Marcellus verè dixisse videatur, Capuam Hannibali Cannas fuisse.

Dionysius Tyrannus, quum animum filii Dionis virtutibus et doctrinâ excolere debuisset, sic eum educari jussit, ut, quum puber admodum esset, vino epulisque jam obrueretur.

Qui rerum potiuntur, et rempublicam prudenter capessunt, artes pacis fovere deberent, non inutilibus bellis patriæ salutem in discrimen adducere.

An otio atque ignaviâ horas malè conteremus, quum eas in optimarum artium studio, animisque variâ doctrinâ et scientiâ instruendis, impendere deberemus?

Ita non superstitiosus, ut illa plurima in suâ patriâ sacrificia et fana contemneret; ita non timidus ad mortem, ut in acie sit ob rempublicam interfectus.

Tantùm abfuit a cupiditate pecuniæ, ut nullâ in re usus sit eâ, nisi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis.

Tantùm abest ut me ames, ut, quantùm in te est, me injuriâ afficias.

Mihi quidem dolor non modò non imminuitur, sed etiam augetur.

Quoniam causâ cecidisset, in eo jam erat ut fortunis everteretur.

Ab omnibus portis eruptionem fecerunt, et jam in eo erant ut rejicerentur, quum receptui signo dato, in oppidum sese receperunt.

Legitima suffragia confecerat, atque constabat id agi ut consul deligeretur.

Fidem iis dedit, se quod in aliis hostibus fecisset facturum.

Solus stationem defendit.

Omnium nationum exterarum princeps Sicilia se ad amicitiam populi Romani applicuit.

Ubii autem, qui uni ex transrhenanis ad Cæsarem legatos miserant, magnopere orabant, ut sibi auxilium ferret.

Frustra nimis effusam luxuriam vites, si in contraria curras.

Labienus, hæc quum dixisset, juravit, se, nisi victorem, in castra non reversurum.

Respondit Regina, sibi non licitum filias civium suorum matrimonio locare, nisi cum consensu parentum.

Mors istius hominis suspicione veneni apud plebem non caruit, qui semper eos, quos amant, veneno sublatos esse suspicantur.

Si Pompeius, quum apud Neapolin ægrotaret, mortuus esset, non contra socerum fuisset bello implicitus, neque arma imparatus sumsisset.

Optima quæ facimus, non sunt sine dolore, neque non gravis eorum exercitatio, si eam assidue prosequaris.

Rem, nihil diutius moratus, confecit.

Abierunt, nec opinantes profectò se intentiùs observari.

Hortum perambulat, nec tamen amœnitatem liliorum et rosarum, ambulacrorum seriem concinnatissimam, mellitissimosque avium concentus demiratur.

Quoniam nihil agit pater parvi magnive momenti, quod non mihi communicet, qnid est cur hoc me celet?

Tullium de Senectute, de Amicitiâ, de Officiis, vel Tusculanarum quæstionum libros perlegere non possum, quin pectus illud quasi divinitus afflatum venerer.

Ante tempus mori miserum est. Quod tandem tempus? Naturæne? At ea quidem dedit usuram vitæ, tanquam pecuniæ, nullâ præstitutâ die.

Non id tibi quod mihi opus est, dum tuâ sorte contentus vivis; mihi autem etiam supervacanea fiunt necessaria.

Id ei opus est, quo Hannibal, atque alii imperatores in periculis et præliis usi sunt, quod præsentis animi consilium dicitur.

Ne autem spem temerariam in re dubiâ habere videar; unde enim fas est me obsecrare abs te, qui es et amplissimæ auctoritatis et summæ sapientiæ, meque, measque fortunas tuæ omnino benignitati committo.

Quum Timoleon tantis esset opibus, ut etiam invitis imperare posset, tantum autem haberet amorem omnium Siculorum, ut nullo recusante regnum obtineret, maluit se diligi, quàm metui. Itaque quum primùm potuit, imperium deposuit, et privatus Syracusis, quod reliquum vitæ fuit, vixit.

Immodicus quidam erga amicos est amor, quem coerceamus oportet.

Quod ad res Britannicas, ex tuis literis intelligo nihil esse quod timeamus.

In maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tulliæ nostræ, de qua nihil est quod ad te plura dicam.

Quid est cur tragœdiam ex re tam levi condamus?

THE PRONOUN AND OTHER RELATIVES.

Tua mater est digna, quam ames, cui pareas, ex qua discas.

Digni estis, quorum felicitati consulatur.

Dignus fuisti, cui auscultaremus.

Digni sunt parentes mei, quibus omnis felicitas contingat.

Controversiam non de ordine, sed de nascendi felicitate referebat. Fratrem primum quidem patri, sed privato provenisse: se regi primum natum. Fratres itaque suos, qui ante geniti essent, privatum patrimonium, quod eo tempore pater habuisset, non regnum sibi vindicare posse: se esse quem primum in regno jam rex pater sustulerit.

Felix ille nauta, qui in littus se receperit, et tutò pertractus sit in siccum.

Fortunæ ingratus es, qui amara jucundis intermisceas.

Quis est puer, qui studiis incumbere possit, ubi tot obstrepunt graculi?

Nemo est qui non intelligat, corpusculum tum suavissimè affici, maximèque vegetari, quum tempestivo moderatoque somno reficitur.

Fuere qui sibi volentes reddiderint vitam breviorem: istos pejores ac nocentiores arbitror.

Sunt philosophi qui arbitrentur, tempus pretiosissimum esse.

Non sum adeo inhumanus qui tibi efflagitanti id denegem.

Ea erat ejus auctoritas, quæ neque inimicorum insidiis, nec multitudinis impetu labefactari possit.

Solus erat, inter philosophos, qui dixerit, sapientiam unicam esse ducem, quæ ad felicitatem duxerit.

Solus erat, qui dixerit hominis animum hominem esse, corpus nihil aliud esse quàm domicilium aut instrumentum.

Et mihi, ex quo te primùm vidi, atque ex aliis plurimis audivi, qua tu eruditione ac virtute esses, nihil optatius fuit, quàm ut abs te amarer.

Rogasne quem ad finem tot scientiæ, quibus artibus Barbaros mores excoluerint homines, pejora melioribus, inhonesta præclaris, et vilissima pretiosissimis permutaverint?

Misit, qui eum in urbem adducerent.

Tum ex consilio patrùm Romulus legatos circa vicinas gentes misit, qui societatem connubiumque novo populo peterent.

Non dedi tibi pecuniam, qua pro libidine uteris.

Iis præterea jussit speculatores in omnes partes mittere, qui consilia hostium et itinera discerent.

Quemadmodum ea maris tranquillitas intelligitur, quum ne minimâ quidem aurâ agitantur fluctus; ita mentem placidam et quietam dicimus, quam nullæ sollicitent perturbationes.

Neque sunt iis horologia quibus horas noscant, neque milliaria quibus locorum intervalla designent.

Quos socordes atque omnium negligentes putamus, eos somno torpere dicimus.

Qui se in liberâ civitate audacter et seditiosè gerunt, iis profectò nihil stolidius esse potest.

Quam scit uterque—eam exerceat artem.

Quæcunque morum mutatio in principibus fuerit, ea citiùs in plebem transibit.

Quæ prima solo ruptis radicibus arbos
Vellitur, huic atro liquuntur sanguine guttæ,
Et terram tabo maculant.
Quæ vos a stirpe parentum
Prima tulit tellus, eadem vos ubere læto
Accipiet reduces.

Est cui has literas des.

Est de quo periculosis hisce temporibus scribas.

Erant tunc temporis qui negabant Ciceronem de patriâ bene meritum.

Sunt quos in castris vitam agere, bellique discrimina inire juvat.

Misit, qui amicos omnes ad cœnam vocarent.

Citò discuntur literæ, si habes qui diligenter et fideliter eas docere possit.

Est sapiens, qui divitias temnit.

Quod si præ metu et formidine pedem referemus, ista omnia nobis adversa futura sunt: neque conveniens locus, neque socii quamplurimi tuebuntur, quem arma minimè potuerint.

Quales ii, qui rempublicam capessunt, tales ferè cives.

Quot oratores, tot ferè dicendi genera.

Quantò sumus superiores, tantò submissiùs nos geramus.

Sic velim existimes, quibuscunque rebus Corelliæ benignè feceris, mihi te gratissimum esse facturum.

Neque adhuc ullam causam excogitare potui, quamobrem eorum defensio illi sit suscipienda.

Quòd si nihil causæ intercedit, quare miserum calamitatibus oneratum penitus opprimatis, vobis ego auctor consilii sum, ut ei parcatur.

Permultæ erant causæ, cur adesse vellem.

Ecquam, quæso, calamitatem excogitare potes, quæ mihi non contingat?

Ecquis forum introire poterat?

Ecquando te rationem consiliorum redditurum existimabas?

Immeriti cumulantur honoribus, boni viri repulsam patiuntur; id quod in causâ est, cur non magno studio virtus ipsa colatur.

Quem verò non pudet, id quod in plerisque fieri video, hunc ego non reprehensione solùm sed etiam pœnâ dignum puto.

Notum fecisti, te in animo habere ex hac regione citiùs decedere, id quod nos acerbissimo dolore effecit.

Eâ es eruditus doctrinâ, qua si essem inctructus, me fortunatum facilè dicerem.

Toties Homerum evolvisti, quoties si ego perlegissem, mihi res magis ex voto succederent.

Tot tropæa ex hoste reportavimus, quot nulla alia gens jactare possit.

Divina judicia, quæ tua est animi duritia, in caput tandem recident.

Ipsæ civitates, sicut ceteræ res, ab infimis originem trahunt: postea quas aut sua virtus, aut numina adjuverint, sibi summas opes et præclarum nomen parant.

Unusquisque enim occultum sermonem suo cum corde habet, quem ex virtutis legibus decet imprimis componere.

Præsertim quum Senatus populusque Romanus haberet ducem, qualis si nunc esset, tibi idem, quod illis accidit, contingeret.

Quî fieri potest ut de literis sermonem habeas, qui nunquam iis navaveras operam?

Nonnullâ equidem laude dignus videor, qui cives meos catervæ sicariorum objectos esse noluerim.

Increpitare atque accusare reliquos Belgas, qui se populo Romano dedidissent, et patriam virtutem projecissent.

Haud intra eosdem fines, quibus alii homines, coercetur sapiens. Non ætas, non tempus, non locus cogitationes circumscribunt; omnia illa penetrat, et mentis acie exsuperat.

Eodem tempore quo Ædui Ambarri quoque Cæsarem certiorem faciunt, sese, depopulatis agris, non facilè ab oppidis vim hostium prohibere.

Hæc gens non tam bellicosa est quàm aliæ, nec iisdem quibus ceteræ gentes in bello telis utitur.

Semper mihi rectum consilium dedisti, cui si auscultâssem, ex felicissimis fuissem.

Amicus apud me erat, qui mihi dixit se vereri ut succederet.

Hoc ex eo quæsivi, qui quum non respondisset, facere nolui.

Nam profectò non est meum, qui in scribendo, ut soles admirari,

tantum industriæ ponam, committere, ut negligens scribendo fuisse videar: præsertim quum id non modò negligentis, sed etiam ingrati animi crimen futurum sit.

Haud profectò illius imperatoris erat, qui se ab hostibus undique circumiri nôsset, sinere milites e castris inermes exire, et in agris dispalatos passim vagari.

Cæsar, qui sciret hostes statim e castris exituros, omnes copias simul in eos eduxit.

Homo, qui et summâ gravitate, et jam id ætatis, et parens esset, obstupuit hominis improbi dicto.

Si oblaturus tuum munus ad aram, ibi recordatus fueris tuum fratrem habere quod de te queratur, relicto illic ad aram munere abeas, et priùs in gratiam cum fratre redeas, tunc autem offeras tuum munus.

Est quod te accusem, te primum amorem deseruisse.

Quid? Nonne res a Cæsare in Hispaniâ gestas rescivistis? Duos exercitus fusos? Duos imperatores divictos? Duas provincias captas? Ista omnia facta sunt quadraginta diebus quibus in hostium conspectum venerat.

Homo quem herì vidi, me tuæ calamitatis certiorem fecit.

Vicum qui vobis e regione est adeatis, abductisque inde omnibus quos comparare licebit commeatibus, sine morâ vela demus.

VERBS.

Me hortatus est ut scriberem.

Ut venias oro.

Accidit ut te viderem.

Imperavit ut venirem.

In tantum scelus et luxum sese immersit vicinus, ut deperditam ejus conditionem verba vix exprimere possint.

Spero fore ut in tuam gratiam redeat.

Non dubito fore plerosque, qui hoc genus scripturæ leve, et non satis dignum summorum virorum personis, judicent.

Nunquam fore existimavi ut respublica, quæ tam firma videbatur, tam citò in ruinam præcipitaretur.

Rogavi ut pater scriberet.

Hominem mori necesse est.

Æquum est hoc fieri.

Inde sequitur neminem ingenii expertem multùm in literis proficere posse.

Omnino cupiebat ut, copiis undique conflatis, in hostes proficisceretur.

Tot tamque gravibus ærumnis et doloribus laboravisti, ut non possim quin gaudeam te jam confirmatum esse.

Accepi domo literas, et acerbissimo dolore conficior, quòd in morbo sit pater.

Sæpe me hortatus es, ut literas colligerem, si accuratiùs possem scribere.

Me tibi tot tantisque beneficiis cumulatum devinxisti, ut non modò non ea possim rependere, verùm etiam et in vitâ et in morte ingrati animi crimen mihi objiciatur necesse sit.

Ejus doctrina et virtutes majores sunt quàm ut a me dignis laudibus efferantur, et clariores ubique quàm ut opus sit, nisi velim ut, vetus est verbum, solem lucernâ ostendere.

Quidam pueri ignaviores sunt quàm ut discant, et contumaciores, quàm ut preceptorum dicto morem gerant.

Eò rem committas, ut ne, quum omnia suppeditata sint a nobis, tute tibi defuisse videare.

Nobis etiam curandum est, ut ne per iram hoc facere videamur.

Pater me, per amorem et omnia pietatis officia, impulit ut scriberem.

Quoniam me liberali doctrinâ eruditum, *or* erudire, volunt parentes id sedulò pro viribus agam, ut discam quàm plurima.

Hominem ad hoc petendum instigavit.

Ad flumen abluturus sanguinem ivit.

Idoneus est qui hoc faciat.

Discendi omnino cupidus est frater.

Ista prælectio facillima intellectu est.

Vix fieri potest quin perdiligens homo, præstanti ingenio præditus, doctus evadat.

Vix quod fecisti reprehendere ausim, non profectò quin a te dissideam, quia autem persuasum habeo te ex optimâ sententiâ atque consilio id egisse.

Nemo est quin sciat.

Quis est quin credat?

Quin huc advolas?

Quin te armas?

Quin si juvenile robur sentimus, in equos jamjam insilimus?

Tempus est quo vel ditissimæ debent nubere; raró oblatam occasionem prætermittunt, quin spem delusam acerbissimè doleant.

Apud Epicureos nihil est, quod atomorum concursus efficere non possit.

Cæsaris pecuniarum translatio a justis dominis ad alienos, non debet liberalis videri. Nihil est enim liberale, quod non idem justum.

Quid est autem seipsum colligere, nisi dissipatas animi partes in suum locum congerere?

Hac de re, quasi ita esse nescias, taces.

Non tu homo ridiculus es, qui ex me quæras, quid in hac re faciendum putem, quasi ego quidquam sciam, quod iste nesciat?

Ita enim scribit, quasi ego ad eos, non ii ad me venire debuissent.

Quum ego sciam te optimos libros legere solitum, miror te fructus nullos ex iis percipere.

Quæ quum ita sint, nihil amplius dicam.

Inter omnium, qui unquam extitissent, celeberrimos habebatur; quum nulla profectò esset scientia, qua mens ejus non uberrimè instructa esset.

Ab omnibus ita, ut nemo magis, habebatur, nec immeritò, quippe qui, si quis unquam, summis animi dotibus instructus.

Rex eum maxime honorat, quippe cui confidere omnino possit.

Scribendo adeò indulget, ut statim inconditas cogitationes, quæ sibi in mentem veniant, mandet literis.

Sæpe accidit, ut, quos maximè amemus, ii citiùs a nobis abripiantur.

Rex omnia, quæ ad bellum necessaria essent, quàm celerrimè comparari jussit.

Scio patrem citiùs rediturum, qui nobis non scripserit.

Nihil momenti nos suscipere oportet, quod non diligenter animo perpenderimus.

Scitote autem plures esse, qui vectigal solvere recusent, quàm qui exactum velint.

Non faciliùs indomitæ stultitiæ, quàm torrenti, resistitur.

Negat sine virtute bene beatèque vivi posse. Negat in sapientem fortunam quicquam valere.

Ne Rhenos quidem patres consanguineosque nostros deterrere potuerimus, quin cum his consentirent.

Ne sit tibi impedimento quidpiam, quo minùs vota rite persolvas, neque ad supremum diem differas.

Venti apes, quò minùs pabula domum ferant, prohibent.

Cur me prohibes quò minùs meo utar.

PARTICIPLES.

Optimarum artium studio sæpe nomen paratur nunquam periturum.

Malus quum sutor, inopiâ deperditus.
Medicinam ignoto facere cœpisset loco.

Tandem aliquando, Quirites, hominem furentem audaciâ, scelus anhelantem, pestem patriæ nefariè molientem, vobis atque huic urbi ferrum flammasque minitantem, ex urbe vel ejecimus vel emisimus, vel ipsum egredientem verbis prosecuti sumus.

Et primùm Catoni, vitam ad certam rationis normam dirigenti, et diligentissimè perpendenti momenta officiorum omnium, meipsum vindicabo.

Itaque non credenti, mandat velle se cum filiis ejus consortium jungere: cum quibus non ideo se armis contendisse, quoniam eripere his regnum, sed quòd id facere sui muneris vellet.

Intranti vestibulum in ipso limine Sophonisba, uxor Syphacis, filia Asdrubalis Pœni, occurrit, et quum in medio agmine armatorum Masinissam insignem, quum armis, tum cetero habitu, conspexisset; regem esse, id quod erat, rata, genibus advoluta ejus: omnia quidem, inquit, ut posses in nos, Dii tibi dederunt, virtusque et felicitas tua.

Darius autem, hortantibus amicis ut Græciam in suam redigeret potestatem, classem quingentarum navium comparavit.

At nostris militibus cunctantibus, maximè propter altitudinem maris, qui decimæ legionis Aquilam ferebat, ante testatus Deos, ut ea res legioni feliciter eveniret, deserite, inquit, milites, si vultis, aquilam, atque hostibus prodite.

Puero dormienti caput arsisse ferunt: tumultu reginam sedato puerum moveri vetuisse, dum ipse suâ sponte experrectus esset.

Hic diffisus suæ atque omnium saluti inermis e tabernaculo prodit.

Quamobrem, si mihi unus est accusandus, propemodum manere in instituto meo videor, et non omnino a defendendis hominibus sublevandisque discedere.

Post urbem conditam multi effluxerunt anni priusquam reipublicæ administratio constituta penitus esset.

Post natos homines patria nunquam tamdiu vel tam atrociter bello vexata fuit.

Ex his delecti Delphos deliberatum missi sunt, qui consulerent Apollinem.

Fuere tamen extra conjurationem complures, qui ad Catilinam initio profecti sunt. In his erat A. Fulvius, senatoris filius, quem retractum ex itinere parens necari jussit.

Multùm ille obstitit, et maximâ audaciâ repugnavit, ut domum defenderet, interposito autem haud ita longo tempore, captus in carcerem conjicitur.

Perpauci viribus confisi transnatare contenderunt, reliquos omnes equites consecuti nostri interfecerunt.

Meliora in futurum pollicitus, oculis in cœlum sublatis, Deorum auxilium invocavit.

Ibi citò se ex manibus evasurum ratus, in confertissimos hostes incurrit, ibique pugnans confoditur.

Hoc unum te oramus, ne nos, quos pro tuâ misericordiâ servatos voluisti, armis spolies.

Est autem, quod paucis te monitum velim.

Filium mortuum nunc magis atque magis cupit.

Eum cruciatibus liberatum nollet tyrannus.

Senibus omnino cavendum, est, ne in mollitiem et inertiam solvantur.

Nan modò comparanda nobis sapientia, verùm etiam ad hominum utilitatem promovendam exercenda.

Agricolis maximè curandum est, quòd semen in humum spargant, vetus enim et effœtum semen non est serendo.

Charta emporetica non est scribendo.

Haud scio an unquam robustiorem hominem conspexerim; quodvis onus est ferendo.

In omnibus doloribus meis et laboribus incredibiliter tuâ alacritate ac studio in causâ meâ defendendâ delector.

Tuæ libertatis defendendæ semper ego princeps fui.

Quid difficilius quàm, in adversarum partium dijudicandis litibus, omnium benevolentiam sibi conciliare?

Natura nos ad virtutem amplectendam et vitium detestandum proclives fecit.

Quum satis perspectum militum animum habere videretur, tentan-

dum Cæsar existimavit, quidnam Pompeius propositi aut voluntatis ad dimicandum haberet.

Juvat, quam Petronius leviter perstrinxit disciplinam, in hoc eruditissimorum hominum conventu explicare uberiùs, præsertim quum illâ examinandâ, quam ipse viam ac rationem docendi tenendam putem, simul significare ac declarare possim.

Viri eximiâ mente præditi ex his fontibus, Gr. et Lat. literarum, omnem ingenii cultum, omnem solidiorem doctrinam, sapientiæ porro ac prudentiæ præcepta, et quod multo majus est, vitæ bene instituendæ exempla haurienda esse statuerunt.

A majoribus traditum habemus.

Animo comprehensum teneo.

Vix posses memorare quidquam, cujus ignarus essèt. Itaque ut literis consignamus, quæ monimentis mandare volumus, sic ille in animo res insculptas habebat.

Versus scripturo perlegendus Virgilius, ut ejus scribendi ratio in tuum carmen transfundatur.

Mihi ad te hanc epistolam scripturo nuntiatum est, te in Italiam profectum.

Huc veni te ex difficultatibus erepturus.

In templum confugit, Deos auxilium imploraturus, atque oraculum consulturus, quum subitò agmen sicariorum, loci, religionis atque facinoris omnino securi, in eum irruperunt, et ante aram confoderunt.

Verè mihi hoc videor esse dicturus, ex omnibus iis qui in harum artium studiis liberalissimis sint doctrinisque versati, minimam copiam poetarum egregiorum extitisse.

Non dubitabam quin hanc epistolam multi nuntii, fama denique esset ipsa suâ celeritate superatura.

TENSES.

Hæc quum animadvertisset imperator, concilium convocat; omniumque ordinum ad id concilium adhibitis centurionibus, vehementer eos incusat, primùm quòd, aut quam in partem aut quo consilio ducerentur, sibi quærendum aut cogitandum putarent.

Paucis pòst diebus quum ad Nasicam venisset Ennius, et eum in januâ quæreret, exclamat Nasica, se domi non esse.

Omnes in concione exclamare, rempublicam in summum discrimen esse adductam, hostes ad portas jam adesse; tum subitò prorumpere, fixum in animo habentes aut vincere aut fortiter pro patriâ pugnantes mori.

Homo imminentis periculi timore percitus, hæsitare, dubitare, erubescere.

In omnibus autem negotiis priusquam aggrediare, adhibenda est præparatio diligens.

Quod autem affirmatè, quasi Deo teste, promiseris, id tenendum est.

Ubique videre est homines pecuniæ avidos.
Videre etiam licet plerosque, non tam naturâ liberales, quàm quadam gloriâ inductos, ea facere, quæ potius ex ambitione quàm benevolentiâ exoriri videantur.
Licet hoc videre in reliquis sensibus : unguentis minùs diu nos delectari, summâ et acerrimâ suavitate conditis, quàm his moderatis.

Fama erat, tibi omnia ex sententiâ evenisse.
Cras profecturus eram.
Tu, si intervallum longius erit mearum literarum, ne sis admiratus : eram enim abfuturus totum mensem.
Has literas prid. id. Junii scribebam, et tabellario tradebam.

Patrem, quum venerit, quantum in discendo profeceris, certiorem faciam.
Istum librum, quum mihi miseris, patri dabo.
Si hoc feceris, maximas gratias apud me inibis.
Quodcunque statueris, mihi placebit.
Cras si e castris exierint hostes, pabulatum et finitimas regiones vastatum, imperabo delecta manus subitò erumpat, quæ, si fieri possit, frumentarios a tergo aggressa, ab exercitu intercipiat.

Tanta ejus prudentia, virtus, et rei militaris scientia, ut procul dubio seipsum ex isto periculo erepturus sit.
Ad tot fraudes confugiet, ut filium correpturus sit.
Si avari nummos in arcâ sepeliverint, mea est opinio fore ut non tantùm cogitationes, sed etiam corpora arcæ isti immineant.

Quis neget hoc ? tantùm abest ut vim infirmem ejus argumenti, ut potius tantam auctoritatem summâ observantiâ habere velim.
Facilè quis intelligit, totum sermonem eò pertinere, ut opinionem tam falsam refellat.

Dixerit aliquis, esse etiam sua virtuti præmia ; pauci autem adducentur ut virtutem, propter se ipsam, diligant, nisi simul accesserit quædam alia validior agendi ratio.
Objeceris fortasse, ad laborem natum esse hominem, otiosam igitur vitam non ei esse expectandam.

Tibi et Bruto placere malim.
Sin autem arcessendus est, quod ego minime velim, non fieri potest quin novo isto monstro perculsus sit omnino.
Rem tam facilem intellectu quis non possit intelligere ?
Quis te jam grandem ætate nuptias meditari credere possit ?

Me tuæ sortis arbitrum dicis, quasi fieri possit ut istud monus consequar.
Neque quidem existimo, ullos esse, qui de absentium amicorum fato certiores fieri non velint.

Jam nunc times, quasi nunquam adfueris, nunquam tute pepereris istas opes malè.
Nonne imprimis necesse est ut homo ipse multa priùs didicerit, quàm alios doctrinâ instruere audeat ?
Quàm temerarii, quàm impii sunt ii, qui, spe abjectâ, sæpe volunt se nunquam natos fuisse.
Sperandum est, istum de cæde nostri amici rumorem falsum fuisse.

Non fieri potest, ut ignavus in ampliori dignitatis honore sit unquam locandus.

Metuo ne pater priùs sit rediturus, quàm id fieri possit.

Non is sum, qui nunquam moriturus.

Cùm venerit pater, facias me certiorem.

Dic mihi quid faceres.

Dic mihi utrum venisses.

Velim ut vitâsses istos socios.

O memorabilem illam juvenis vocem, qui excussis desidiæ vinculis, et procul amotis voluptatum illecebris, exclamavit se, quam præmonuissent parentes, vitæ rationem servaturum !

Dixit se desiturum esse dominum ratis, nisi simul dilecti socii navigâssent.

Navem deserere noluit. Dixit se periturum, cùm amicæ opes in gurgitem abreptæ fuissent.

Dicunt se nuces pueris relicturos, cùm grandiusculi fuerint facti.

Quicunque mihi persuabedit ut mendacium edam, me demum coget ut eum impudentissimum hominem existimem.

Te, si quid fecero, certiorem faciam, neque unquam literas domum mittam, quin eas, quas tibi traditas velim, adjungam.

Erunt, qui dicant.

Erunt, qui affirment.

Pro certo habeto, me procul dubio hoc facturum, quod tu me facere velis.

Cras videbo, quid agas, quâ in domo habites.

Citò tibi dicam unde veniat, ut in offensâ sis apud me.

Cras nisi redierit pater, ne a latronibus jugulatus fuerit, timebo.

Questus fuerit forsan aliquis, te apud nos tamdiu commoratum fuisse, nullâ perceptâ utilitate.

Nisi pater citò redierit, verebor ut multis abhinc mensibus rediturus sit.

Ædes confulgebant, quasi essent aureæ.

Literas accepi, quæ me docerent quid ageres, aut ubi te visurus essem.

Quanquam ista mihi penè incredibilia visa, minimè tamen dubitabam, tuis acceptis literis, quin res ita se haberent.

Vellem equidem ut istum omnium sceleratissimum nunquam vidissem.

Pater tuus curavit ut dives haberetur.

Quamvis verum dixerim, mendacio semel palàm facto, ut mihi crederetur, nemini potuit persuaderi.

Rebus gestis Pompeius assecutus est, ut Magnus vocaretur.

Ista res mihi obviàm fuit, quò minùs id negotium citiùs perficerem.

Nunquam mihi in dubio fuit animus, quin tibi essem carissimus.

Vetuit eum intrare scholam, donec manus faciesque lotæ fuissent, et caput pexum.

Vetuit eum discedere, donec res penitus perfectæ fuissent.

In freto tam angusto prælium commisit, ut ordo navium minimè explicari potuerit.

Adeò non insolentiam ex triumpho prodidit, ut potiùs fortunas victi hostis misertus fuerit.

Tam pauca iste homo didicit, ut nunc vix legere possit.
Tuâ perfidiâ effecisti, ut nemo fidem mihi sit habiturus.

Si hæc mandata ei pertulisses, nihil obstitisset quò minùs ad nos veniret.
Si ei suasisses ut ista consilia caperet, de tuâ sententiâ omnia procul dubio gessisset.

Eo die multa verba fecimus, maximèque visi sumus Senatum commovere.
Memini summos et præstantissimos doctrinâ in republicâ extitisse viros.
At simul audivit hostes bellum indixisse, et eos intellexit igne ferroque finitimas civitates vastare.
Sapientissimi philosophi affirmaverunt unum esse Deum.

ARRANGEMENT OF WORDS.

Nos autem omnia adversa tum venientia metu augentes, tum mœrore præsentia, rerum naturam, quàm errorem nostrum, damnare malumus.

Libidinosa etenim et intemperans adolescentia effœtum corpus tradit senectuti.
Ergo nosmet ipsos hac tam salubri disciplinâ exerceri et fortasse sanari sinamus.

Tantûm abest ut hos omnes libros perlegeris, ut ne unum quidem evolveris.
Aliquando vitæ necessitatibus egent pauperes, ut ne habeant quidem quod sibi induant.
Inde sequitur, ut, nisi aliud ab alio impellatur corpus, ne tangere quidem se invicem possint.

Per mihi gratum feceris, si per te mihi licitum fuerit, quantum te amem palam indicare: velim enim quàm maximè satìs nostro amori facere.
Argento post omnia ponis.

Non est ulla res quam desiderem magis quàm te coram alloqui.
Non est ullum mihi ad te scribendi otium, neque ullus unquam adest nuntius.

Magnum opus omnino et arduum, Brute, conamur: sed nihil difficile amanti puto. Amo autem, et semper amavi ingenium, studia, mores tuos.

Scis enim me quodam tempore Metapontum venisse tecum, nec ad hospitem antè divertisse, quàm Pythagoræ ipsum illum locum, ubi vitam ediderat, sedemque viderim.
Respondebo Cæsarem, si bene eum novi, tuo priùs honori, quàm suo ipsius commodo consulturum.

Sapiens verbis priùs persuadere conabitur, quàm ad arma confugiat.

Hinc amicitia ex naturâ potiùs quàm imbecillitate nasci videtur.

Divitias parare quàm virtutem student plures.

Tyrannis boni quàm mali suspectiores sunt: semper his enim virtus formidolosa est.

Cuneus cuneum trudit.

Manus manum lavat.

Filii temeritas sapiens dictum patris comprobavit.

Quî enim citius adolescentiæ senectus, quàm pueritiæ adolescentia obrepit?

Amici amicorum societate maximè delectantur.

Civica Corona appellatur, quam civis civi, a quo servatus est in prælio, testem vitæ salutisque perceptæ, dat.

Appetis pecuniam, virtutem rejicis.

Timidos fortes reddunt desperatio et necessitas.

Majori studio alius alio patronus nostram causam defendit.

Alius aliunde trans fluvium disceptabant.

Alios pedum celeritate ad cursum, alios corporis viribus ad luctationem præstantes videmus.

Quorum alter prodidit, vendidit alter exercitum.

Sua cuique sunt pulcherrima carmina.

Usque adeo undique turbatur, ut suam quisque sortem pertimescat.

Septima quæque dies sacris dicatur.

Optimus quisque ita existimat.

Noster in te amor illustrissimus.

Hoc unum te rogo, ut et propter tuum in me amorem, et observantiam meam tui, me in Hirtii locum substituas.

Nostra eum studia maximè delectant.

Tuæ mihi literæ sunt allatæ, quum non possent non præbere maximum solatum; tua enim mihi dulcissima est amicitia.

Fama perlata est, quæ tuâ me causâ magis quàm mea effecit.

Ad discendum autem spe pulchriori, et præmiis majoribus impellimur.

Honoribus amplissimis, et muneribus gravissimis fungebatur.

Laus omnis virtutis in actione consistit; in quâ tamen nonnihil sæpe est intermissionis.

Annorum septingentorum memoriam uno libro complexus est.

Annos tres et viginti jam inde ab eo tempore regnavit.

Sæpe illos pudore fractos videmus, quos ratio nulla vincere potuisset.

Audacissimum hominum Catilinam ante oculos habetis.

Sapientissimus atque eximius vir, L. Cotta.

Hìc contra flagitiosissimum gladiatorum, nostrum collegam, Antonium pugnamus.

Ataulphus nato sibi filio, cui Theodosio nomen dedit, Romanam amplius Rempublicam amare videbatur.

Tu idem ille sceleratissimus, qui excidium civitatibus et regionibus minatus es.

Ita effecisti, ut nemo se tibi, meis sine literis, bene commendatum existimet.

Sed justitiæ primum munus est, ut ne cui quis noceat, nisi lacessitus injuriâ.

Huic vitio etiam affines sunt nonnulli ætatis nostræ philosophi, qui, quas res populari ac perspicuo sermone enunciare possent, nimiæ subtilitatis affectatione verbis exprimunt a communi usu abductis, interdum etiam novis, et a se satis inconcinnè confictis.

Est mihi filius, et ille unicus.

Pansa, et is consul, non declamare erubuit.

Copias penè innumerabiles Darii, Alexander, et idem juvenis, profligavit.

Unam tantùm, et eam perbrevem, a te accepi epistolam.

Certè demens fui, qui contra Academicum, et eum Rhetorem, disceptare voluerim.

Quò magis nobis laborandum est, quòd multi esse Latini libri dicuntur scripti, ab optimis illis quidem viris, sed non satis eruditis.

Libellum de Amicitiâ adjecimus, alterum de Senectute, atque annotatiunculas quasdam, breves quidem illas, sed ni fallor, haudquaquam incommodas.

Hoc minimè probant amici tui, optimi illi quidem, non autem in publicis rebus versati.

In montibus præ calore comburi se patiuntur.

Injuriis aliorum obstupefacti prægravari se omnino et opprimi patiuntur.

Cato scribit, exercitus alacri animo sæpe eò profectos fuisse, unde redituros se nunquam putarent.

Neque justitiam exercere neque amicitiam possunt.

Divitiæ licèt multa secum commoda afferant; si quis tamen ad rem attentior fuerit, non fieri potest quin curas sibi induxerit et solicitudines.

Adeò rei militaris peritus erat, ut prudentiâ et callidis consiliis imperatorem penitus fefellerit ac exercitum.

Hoc ipse mihi exprobro.

Sapiens, qui neque sibi ipse nec aliis prodest, irritâ pollet sapientiâ.

Eximiam sibi ipse laudem paravit.

Nihil per se ipsi sine Syllâ virtute et constantiâ animi efficere potuerunt.

Primus ille honesti locus, qui in veri cognitione consistit, maximè humanam attingit naturam: omnes enim trahimur et ducimur ad cognitionis et scientiæ cupiditatem.

Maximè autem adducuntur plerique, ut eos justitiæ capiat oblivio, cùm in imperiorum, honorum, gloriæ cupiditatem inciderint.

Principio generi animantium omni est a naturâ tributum, ut se, vitam, corpusque tueatur, declinetque ea, quæ nocitura videantur, omniaque, quæcunque ad vivendum sint necessaria, anquirat et paret, ut pastum, ut latibula, ut alia ejusdem generis.

Est verò fortunatus ille, cujus ex salute non minor penè ad omnes, quàm ad illum ventura sit, lætitia pervenerit.

Sempiterna tuorum erga me beneficiorum, et amoris nostri testimonia vigebunt.

Quorundam in nos memorabis perfidiam, dolos, et fraudem.

Sapientia ista, cujus modò mentionem fecit Fannius, non multùm mihi placet.

Amicitia et cordis conjunctio multò plus dulcedinis habent.

Præclarum facinus, et ipso per quem juravi dignum Hercule.

Est hìc, est animus lucis contemtor, et istum,
Qui vitâ bene credat emi, quò tendis, honorem.

Quid turpius quàm sapientis vitam ex insipientium sermone pendere? Quid ergo hoc loco intelligit honestum? Certè nihil, nisi quod possit ipsum propter se jure laudari. Nam si propter voluptatem; quæ est ista laus, quæ possit a macello peti?

Quo modo igitur Chrysippus? Fortitudo est, inquit, scientia perferendarum rerum.

Ennio delector, quispiam ait, quòd non discedit a communi more verborum: Pacuvio, inquit alius.

Diogenes, interroganti quotâ horâ prandendum esset: si dives, inquit, est, cùm vult: si pauper, cùm potest.

Multi iniqui atque infideles regno, pauci sunt boni, inquit Accius.

Amicitia vera est voluptas in secundis rebus; in adversis refugium, tranquillitas in mediis.

Efficit hoc philosophia; medetur animis, inanes solicitudines detrahit, cupiditatibus liberat, pellit timores.

Animæ ductu, ministerio corporis maximè utimur.

Tantam enim mansuetudinem, tam inusitatam inauditamque clementiam, tantum in summâ potestate rerum omnium modum, tacitus nullo modo præterire possum.

Non enim regnum, sed fugam, exilium, egestatem, et omnes has, quæ me premunt, ærumnas cum animâ simul amisisti.

Mihi, se quosdam libros missurum, pollicitus est frater.

In te difficilis hujus et periculosi operis onus impositum fore scio; in te enim omnium oculi convertuntur, ad te patronum, te defensorem respiciunt omnes.

Tuis criminibus ignovit pater.

Socordiæ illorum et inertiæ, per quas penè respublica interierit, turpiter assentatus es: firmitatem animi autem, quæ adversis fortissimè obluctata est, ludibrio habuisti.

Pro nostrâ amicitiâ te hoc obsecro, ut miseris opem feras.

Eximiam autem propter virtutem, eum aureâ coronâ donaveratis.

Pro nostrâ necessitudine, tuâque summâ benevolentiâ, iterum atque iterum te vehementer rogo.

Quorum, propter eximias tuas virtutes, multos amicos numeras.

Ego, præter alias tuas virtutes, benevolentiam et liberalitatem magnopere miror.

Quòd si præter hoc, quod tegere silentio pudor cogit, omnia nequitiæ istius hominis exempla proferre, aut verbis exsequi velim, vix unum enitescet facinus, quod labem æternam deleat.

Mihi, si minùs omnes, quosdam saltem libros mittas velim.

Spe citiùs.
Æquo longiùs.
Solito tristior.
Pace, quàm bello, vir longè illustrior.
Tanto est accusare, quàm defendere; tanto facere, quàm sanare vulnera, facilius.

Ad me ultro venit.
De hâc re optimè scripsit Cicero.
Istam rem parum feliciter gesserunt.

Utrùm difficilius, aut majus esset negare tibi sæpiùs idem roganti, an efficere id, quod rogares, diu multùmque, Brute, dubitavi.

Credo ego vos, judices, mirari, quid sit, quòd, quum tot summi oratores hominesque nobilissimi sedeant, ego potissimùm surrexerim.

Nulla est enim calamitas, quin nobis impendere videatur, usque adeò ubique terrarum turbatur.

Quòd si cedendum est votis amicorum, haud ampliùs amicitiæ, factiones autem vocandæ sunt.

Indignum est facinus et planè impium, sive consultò, sive inconsultò, Deos oppugnare.

Ut sæpè homines ægri morbo gravi, cùm æstu febrique jactantur, si aquam gelidam biberint, primò relevari videntur, deinde multò graviùs vehementiùsque afflictantur; sic hic morbus, qui est in republicâ, relevatus istius pœnâ, vehementiùs vivis reliquis ingravescet.

Ad vires servandas et salutem corporis, adhibeantur cibus et curatio, non ad voluptatem.

Quid tantum vos tenet desiderium legis ferendæ, quæ maximum feret dedecus, laudem omnino nullam?

Somnum denique nobis, nisi requietem corporis et medicinam quandam afferret, contra naturam putaremus datum: aufert enim sensus, actionemque tollit omnem.

Divites nunc dierum literis patronos accedere videmus nullos.

Quòd si illuc perveneris, ut Ulysses, cognatorum agnosces neminem.

Nam ut quisque antiquitatis omnis Græcarumque literarum imperitissimus est, ita priscos illos heroas petulantissimè contumeliosissimèque vexat, abjicit, deridet.

Quod enim verbum in istis literis est non plenum humanitatis, officii, benevolentiæ?

ARRANGEMENT OF CLAUSES.

Ille, ubi se converteret, non habebat.

Te, quocunque in loco fueris, venturum in potestatem hostium, in animo habe.

Ita, dum vicinos agros vastabant milites, rex ipse effugit.

Nam, quoad ejus ætas dare potuit isti suspicioni locum, fuit primùm ipsius pudore, deinde etiam patris diligentiâ disciplinâque munita.

Ego, quia ubi esses nesciebam, ad te scribere non poteram.

Quòd si, cur tanto dolore afficereris, nihil causæ esset, mirum videtur omnibus te ista imbecillis et degeneris animi signa prodidisse.

Nemo enim putabat quemquam esse, qui, cùm omnia divina atque humana jura scelere nefario polluisset, somnum statim capere potuisset: propterea quòd qui tantum facinus commiserunt, non modò sine curâ quiescere, sed ne respirare quidem sine metu possunt.

Librum, si habeas, ad me mittas velim.

Hæc magnitudo maleficii facit, ut, nisi penè manifestum parricidium proferatur, credibile non sit.

Ego, quanquam poteram, tamen id facere nollem.

Tu, quanquam satìs temporis nobis concessum fuisset ad dicendum, nihil tamen longâ oratione opus esse judicabis.

Quid sit rectum, planè constat; quid expediat, non ita planè.

Quid posset videtis; quas res gesserit audite.

De quâ re, nec quid loquar, nec quomodo sileam, compertum habeo.

Ego, tanquam si non audivissem, tacui.

Hanc cùm iste sacrorum omnium hostis religionumque prædo vidisset: quasi illâ ipsâ face percussus, ita flagrare cupiditate atque amentiâ cœpit; imperat magistratibus iste, ut eam demoliantur, et sibi dent.

Qui virtuti student, eos Deus amat.

In quibus autem major est animus, in iis pecuniæ cupiditas spectat ad opes.

Non ista, rerum in pejus augendarum causâ, dicam; quid autem ipse senserim, id tibi quàm verissimè exponam.

His temporibus difficillimis reipublicæ quidquid subveneris, id erit totum et proprium tuum.

Nam licet videre, si velis replicare memoriam temporum, qualescumque summi civitatis viri fuerunt, talem civitatem, fuisse: quæcumque mutatio morum in principes extiterit, eandem in populo secuturam.

Qualis antea fuisti, te nunc talem præbeas velim.

Quantam diligentiam in valetudinem tuam contuleris, tanti me fieri judicabo.

Tu, quot ego vidi, tot ferè libros perlegisti,

Quot nocte clarissimâ conspiciuntur stellæ, tot in cœlis humanum conspectum fugiunt.

Quoties plantas aliosque terræ fructus contemplamur, toties vix fieri potest quin divinam sapientiam admiremur.

Quoties cum hoste congressus est, toties victor evasit.

Quòd si, quàm audax est ad conandum, tam esset obscurus in agendo, fortasse aliquâ in re nos aliquando fefellisset. Verùm hoc adhuc percommodè cadit, quòd cum incredibili ejus audaciâ singularis stultitia conjuncta est.

Si homines, quantopere in corpore suo ornando laborant, tantopere mentem animumque ornare studerent, sapientiâ et virtute nil vulgarius esset.

Ut illa secunda moderatè tulimus, sic hanc non solùm adversam, sed funditùs eversam fortunam fortiter ferre debemus.

Nam ut apertus in corripiendis pecuniis fuit, sic in spe corrumpendi judicii perspicua sua consilia conatusque omnibus fecit.

Ita in patriam incolumes, incensâ urbe, redeatis, ut patri malis fracto subvenitis, et supplici præbetis aures.

Tempus est hujusmodi, ut suam quisque conditionem miserrimam putet, et ubi quisque sit, ibi esse minimè velit.

CONJUNCTIONS, &c.

Tu a me omnia et postules et speres velim.

Postridie ejus diei manè, eâdem et perfidiâ et simulatione usi Germani, frequentes ad eum venerunt in castris.

Nec idem signorum concentus est, procedente ad prælium exercitu, idem receptui carmen.

Me defensorem calamitatum suarum, me ultorem injuriarum, me cognitorem juris sui, me actorem causæ totius esse voluerunt.

Deus hominum necessitatibus, Deus commodis, Deus et conservationi consuluit.

Dolabellam, ut Tarsenses, pessimi socii, ita Laodiceni multò amentiores, ultro arcessierunt: ex quibus utrisque civitatibus, Græcorum militum numero, speciem exercitûs effecit.

Patria tuum nomen summo semper honore, summâ reverentiâ habebit, quòd res ut maximas, ita utilissimas gessisti.

Quibuscumque potui rebus tibi præsto fui, operâ, consilio; quid? quòd ne vestem quidem et pecuniam tibi unquam denegavi.

Juvenem, de quo tanta honorificè prædicabas, parum discendo profecisse, comperi: ne nomina et verba quidem accuratiùs declinare poterat.

Tuam matrem, tum piam, tum honestam mulierem novi.

Tum optimis moribus, tum eruditione eximiâ præditus adolescens.

Tum omni in studiorum genere, tum in hoc præcipuè, bona valetudo, quæque eam maximè præstat frugalitas, necessaria est.

Patrem rogavi, ut vel istos libros mitteret, vel pecuniam quâ possim emere.

Quòd si essem eâ perfidiâ, quâ sunt ii, tamen eâ stultitiâ certè non fuissem, ut aut in obscuro apertas inimicitias, aut in quo nihil nocerem, summam ostenderem voluntatem nocendi.

Urbanæ tuæ, doctæque, ac politæ literæ mihi traditæ sunt.

Non patiebatur eos, quos judicabat non posse oratores evadere, operam apud se perdere, dimittebatque, et ad quamcunque artem putabat esse aptos, ad eam impellere atque hortari solebat.

Hoc facto prælio, Cæsar neque jam sibi legatos audiendos, neque conditiones accipiendas arbitrabatur, ab his qui per dolum, atque insidias, petitâ pace, ultro bellum intulissent.

Illam partem excusationis, quâ te scribis orationis paupertate iisdem verbis epistolas sæpiùs mittere, nec nosco nec probo.

At verò hujus gloriæ, quam es paulò antè adeptus, socium habes

neminem ; totum hoc, quantumcumque est, quod certè maximum est, totum est, inquam, tuum. Nihil sibi ex istâ laude centurio, nihil præfectus, nihil cohors, nihil turma decerpit : quinetiam illa ipsa rerum humanarum Domina, Fortuna, in istius se societatem gloriæ non offert : tibi credit.

Ne scribere quidem, nedum legere didicit.

Etenim non modò accusator, sed ne objurgator quidem ferendus est is, qui, quod in altero vitium reprehendit, in eo ipse reprehenditur.

Itaque neque tu interfuisti istis rebus gerendis, et ego id semper egi, ne interessem.

Careo enim familiarissimis multis, quos aut mors eripuit nobis, aut distraxit fuga.

Nisi profectò mens humana immortalitatem præmeditaretur, neque tot se defatigaret sollicitudinibus, neque curis vexaret et vigiliis, neque pro ipsâ toties contenderet.

Quos amisimus cives, eos Martis vis perculit, non ira victoriæ ; ut dubitare debeat nemo, quin multos, si fieri posset, C. Cæsar ab inferis excitaret.

Quum quidem biduum ita jejunus fuissem ut ne aquam quidem gustarem, confectus languore et fame, magìs tuum officium desideravi, quàm abs te requiri putavi meum.

Est et alia de captivis fama, decem primos venisse : de iis cùm dubitatum in Senatu esset, admitterentur in urbem, nec ne, ita admissos esse, ne tamen iis senatus daretur.

Gravitatem ita sustineas, ne tamen in severitatem et tristitiam incidas.

Perseveraretne, an pedem referret, diu in dubio fuit Alexander.

Talem se præbuit pater, qualem si te ipsum præstare posses, inter primos homines habereris.

Quid enim est minus, non dico oratoris, sed hominis, quàm id objicere adversario, quod ille si verbo negârit, longiùs progredi non possit qui objecerit ?

Tantus in te meus amor, quantus in me si tuus esset, præclarissimè mecum agi putarem.

Tantùm abest, ut aliquam bonam gratiam mihi quæsîsse videar, ut multas etiam simultates partim obscuras, partim apertas intelligam, mihi non necessarias, vobis non inutiles suscepisse.

Tantùm abest ut Græcas literas rectè teneas, ut vix prima elementa didiceris.

Mansueta semper mihi et saluberrima consilia dedisti, quibus si auscultavissem, nemo quidem felicior esset.

Eum adivi, quem cùm invenire non possem, redii.

Neque verò mihi quidquam præstabilius videtur, quàm posse dicendo tenere hominus cœtus, mentes allicere, impellere quò velit, unde autem velit, deducere.

Neque verò nobis cupientibus atque exoptantibus, fructus otii datus est ad eas artes celebrandas interque nos recolendas.

Nam cùm ille mihi, nisi ut jurarem, permitteret ; magnâ voce jura-

vi verissimum pulcherrimumque jusjurandum, quod populus idem magnâ voce me verè jurâsse juravit.

Quid aliud est amici literis nullum dare responsum, nisi ejus amicitiam respuere?

Nihil aliud, nisi exitium et dedecus, tam longo et cruento bello paratur.

Quod Apollo Pythius oraculo edidit, Spartam nullâ re aliâ, nisi avaritiâ esse perituram, id videtur non solùm Lacedæmoniis, sed et omnibus opulentis populis prædixisse.

Neque se affuturum ampliùs grassanti in populum senatui ait; intercessurum etiam si in pristinâ sævitiâ perseveret; quod si pares se crudelitati senatorum arbitrarentur, abiturum cum militibus suis, neque civilibus discordiis interfuturum.

Quod nonnulli existimant animam olim perituram, vehementer errant.

Quod ad te attinet, nunquam hominem vidi perditiùs prodigum.

In quo admirari soleo gravitatem et justitiam et sapientiam Cæsaris. Nunquam, nisi honorificentissimè, Pompeium appellat. At in ejus personam multa fecit asperiùs. Armorum ista et Victoriæ sunt facta, non Cæsaris.

Videndum est primùm, ne cui noceat liberalitas nostra; deinde ne superet facultates; tum ut exerceatur cum dignitate; denique ut sit honestissima.

THE SIMPLE VARIATION OF WORDS.

Habeat enim satìs eloquentiæ, summam liberalitatem, magnam prudentiam, cùm juris civilis, tum militaris.

Quantæ igitur stultitiæ estis, qui, cùm vera vitæ bona et commoda possideatis, animos fictorum malorum umbrâ defatigetis: qui, cùm solidis muneribus fortunæ frui possetis, ærumnas et futuras acerbitates metuitis, quæ vos forsan sunt nunquam assecuturæ.

Sol idem lucis et caloris his omnibus gentibus diffundit.

Hoc consecutus es nobilitatis, atque id honoris semper tibi tribuam.

Modò fatearis te ab eo superatum fuisse, qui tantas pecunias, non propter inertiam laboris, sed propter magnificentiam liberalitatis, recusaverit.

Commutata tota ratio est senatûs, judiciorum, rei totius publicæ.

Si mihi nunquam amicus Cæsar fuisset, sed semper iratus, si aspernaretur amicitiam meam, seque mihi implacabilem præberet, tamen et, cùm tantas res gessisset gereretque quotidie, non amicus esse non possem.

Quum audiverunt eum indictâ causâ damnatum, se judici ad pedes projecerunt, orantes ut e furcâ redimeretur.

Amicitiæ vetustas, dignitas hominis, meæ vitæ perpetua consuetudo ad eum defendendum est adhortata. Ac vocis quidem bonitas optanda est; non est autem in nobis, sed tractatio atque usus in nobis.

Nemo Herculis fortitudini resistere potuit.

Neque ego, ea, quæ facta sunt, fore cùm dicebam, divinabam futura. Sed quod et fieri posse, et exitiosum fore, si evenisset, videbam; id ne accideret timebam.

Verùm concedo tibi, ut ea prætereas, quæ cùm taces, nulla esse concedis.

Nihil fuit, quod ad virtutes aut vitia eminentius.

Plato, quo non solertior alter aut doctior, prædicabat, istas respublicas florentissimas et felicissimas fore, quæ a sapientibus doctisque regerentur.

Nomina liberavit, quò feliciorem vitam ageret.

Linum incidimus, quò faciliùs conjuratores manifestos faceret.

Tuus frater, crede mihi, literarum studiosus, si quisquam omnino studiosus.

Crœsus dives, si quisquam omnino dives, fuit: quid tamen ista hominum multitudo, aut opes valuêre in parvam manum virorum, qui, paupertate usi, adversùs mala erant penitus durati?

Ego autem hoc miserior sum quàm tu, quæ es miserrima, quòd ipsa calamitas communis utriusque nostrûm.

Eas crede animi dotes pulcherrimis pulchriores esse, quæ ad communem utilitatem exercentur.

Unum omnium ingenio et industriâ præstantissimum dicere ausim.

Neque etiam id pollicear illi omnium sine controversiâ doctissimo atque optimo viro, quocum conjunctissimè et amantissimè vivis.

Nemo cum fratre tuo studio literarum contendere potest.

Qui sese totos artium humaniorum studio deerunt, eos nemo unquam urbanitate superare potest.

Quis unquam heros Alexandrum ambitione superavit, qui etiam lacrymâsse dicitur, quia non alius superesset orbis, quem armis vinceret?

Erat tam crudelis Nero, quàm qui tyrannorum crudelissimus.

Adeò fortiter pugnavit, ut citò hostes fuderit.

Literæ, quas ad senatum misit, tam elegantes erant quàm quæ maximè.

Æquè utilis est medendi scientia, atque utilissima.

In futurum igitur ut quisque divitiis præstiterit, ita maximè Romanis hostis videbitur.

Ut quisque perditissimus, ita erit tutissimus.

Ut quisque optimè dicit, ita maximè dicendi difficultates, variosque eventus orationis, expectationemque hominum pertimescit.

Quantum librorum habes! si ex istâ mole scientiam liceat æstimare, longè omnium doctissimus habendus es.

Eorum amorem patriæ jure laudibus efferas: quotus enim quisque sponte animam pro patriâ profundet?

Quotus enim quisque in maledicentissimâ civitate crimen effugerit?

Quotus enim quisque scientiam numerorum teneat?

Apud Xenophontem Cyrus moriens nos admonet ne animum, cùm e vitâ discesserimus, nusquam aut nullum fore, arbitremur.

Cato senex Græcas literas didicit.

Si ista res tibi ex voto successisset, tibi felici exitu gratulatus essem.

Si liberiùs dixero, juventuti ignoscatur.

Me totum ejus amicis dedam, atque ita in ejus amicitiam memet insinuabo, quâ me jamjam exclusum tenuit pudor.

Istis jam voluptatibus careo, quas mihi in more posuerant et natura et indoles et consuetudo.

Nullus dolor est quem non longinquitas temporis minuat ac molliat.

Hoc te expectare tempus, tibi turpe est, ac non ei rei sapientiâ tuâ te occurrere. Quòd si quis etiam inferis sensus est, qui illius in te amor fuit, pietasque in omnes suos, hoc certè illa te facere non vult.

Quæ ejus erat doctrina; multo meliùs fuisse scripturum, existimabatur.

Quamvis a fortunâ deserare, virtutem tamen magni fecisse et æquam mentem in rebus arduis servâsse, te felicem, tranquillâ saltem fronte, reddent.

Vides igitur quàm vili corpus faciant, qui honori omnino student.

Ingenuas didicisse fideliter artes, emollit mores.

Vix fieri potest, ut in hâc re fallar.

Frequentiùs quàm solebas scribis.

Stans in cacumine istius ædis, tantâ vertigine correptus fui, ut parum abfuerit, quin ceciderim.

Tantùm abest, ut ego magistram esse putem vitæ philosophiam, beatæque vitæ perfectricem, ut nullis magis existimem opus esse magistris vivendi, quàm plerisque qui in eâ disputando versantur.

Nullius tantum est flumen ingenii, nulla dicendi, aut scribendi tanta vis, tanta copia, quæ, non dicam, exornare, sed enarrare res tuas gestas possit.

Sed non possunt non prodigè vivere, qui nostra bona sperant, cùm effundunt sua.

Non potui quin istud consilii tibi darem.

Licèt plurimùm possit opibus, et donis fortunæ sit cumulatus; mille licèt subjectæ gentes ei blandiantur, quis privatus amicis beatam vitam ducere poterit?

Cùm promissa ejus nobis otium et securitatem jamjam conciliâssent, et placido somno post diei labores frui cœpissemus, subitò venit instructus magnâ militum multitudine, et nos in tentoriis oppressit.

In rus secessit, ubi contentus vivit atque otiosus, cum uxore, quam magnis præditam divitiis duxit.

Ita vir clarissimus ab homine deterrimo acerbissimâ morte est affectus. Et cui inimici propter dignitatem pepercerant, inventus est amicus, qui ei mortem afferret. Ego tamen ad tabernaculum ejus perrexi. Inveni quos libertos, et pauculos servos; reliquos aiebant profugisse, metu perterritos, quòd dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset.

His rebus adducti, et auctoritate Orgetorigis permoti, constituerunt ea, quæ ad proficiscendum pertinerent, comparare.

Cœnatus cubitum discessit.

Veritas, diu oppressa, tandem resurget, et splendidior effulgebit.

Te etiam mortuum memori et gratâ mente prosequar.

Hoc, tuo patre mortuo, evenit.

Hoc facto prælio, in fidem minimè recipiendos ratus est, qui per dolum atque insidias rem semper egissent.

Per maritimas civitates iter faciens, Venetos adiit; qui postquam fluvium Ligerim transîsset, apud Gallos venit, quibuscum aliquandiu commoratus, in Romanam provinciam rediit.

Senex togatus sedebat, quem maximâ reverentiâ aggressi salutavimus.

Eandem calamitatem passus, tuam sortem miserescere didici, et quantùm in me erit, opem tibi feram.

Nonnulli confestim in fidem recipiendos atque adjuvandos censebant, alii proditorum loco habendos, et auxilio penitus indignos.

Tanta cupiditas veteris infamiæ delendæ exercitum cepit, ut nemo aut tribuni aut centurionis imperio indigeret; contra ea, sibi quisque labores solito majores, supplicii loco, imponeret.

Quia noctu pro Cæsaris castris ad arma conclamatum fuerat, id loco argumenti habuerunt, non fieri posse ut se clanculum subducerent.

Quàm prudenter et expeditè rem istam perfecit!

Istum librum tam avidè perlegit, ut argumentorum helluo videretur.

Hoc verè dixerim, si tibi in mentem venerit, quantà, quàmque gravi militià perfunctus fuerit, iniquis et deviis itineribus, quàm pertinaciter etiam ab hostibus repugnatum fuerit, eum et cautè et consideratè exercitum duxisse.

Accusatores multos esse in civitate utile est, ut metu contineatur audacia. Verumtamen hoc ita utile est, ut ne planè illudamur ab accusatoribus.

Scio te omnia facturum ut nobiscum quàm primùm sis. Sed tamen ita velim, ut ne quid properes.

Homo unde venis spectatæ fidei est.

Res, unde exorsus es, omnibus adeò nota est, ut nihil sit cur in deliberationem ampliùs cadat.

Ob oculos ponere.

Gregem præ se agens, fluvium nando transierat.

Nonne audiente populo, sedens pro æde Castoris, dixit, nisi qui vicisset, victurum neminem?

Cæsar legiones pro vallo posuit.

Ab Sabinis bellum ortum, multòque id maximum fuit; nihil enim per aram aut cupiditatem actum est, nec ostenderunt bellum priùs quàm intulerunt.

Ita dixit per jocum.

Id per valetudinem facere non possum.

Celtæ ex itinere urbem Titurium magno impetu sunt adorti.

An major injuria inferri possit imperatori, tu pro tuâ prudentiâ judica.

Sapiens ille filius apud Plutarchum, qui a patre exhæredem se scriptum fore nuncianti respondit, Nihil nisi quod justum faciet pater.

Istam umbram subeamus, ut ardorem a sole vitemus.
In palatiis versantur curæ, fulgorem ab auro non timent.
A cubiculo fuit tribus deinceps regibus.
Illa non timet a nive.

Cùm ad annos quindecim natus esset.
Ad quatuor millia hominum occisi sunt.

Ab his mandatis concionem dimisit.

Secundùm quos ludos pauci tantùm dies effluxerunt.

Pro dignitate vivit.

De nostrâ sententiâ.

Ex lege omnia fecit.

Et nugatores et fraudatores qui ad voluntatem loquuntur omnia, nihil ad veritatem.

Hoc facias velim pro nostrâ amicitiâ, quâ nihil mihi antiquius.

Præ lacrymis non possum loqui.

Novos milites ad rumorem instantis belli conscribendos censuerant patres.

A me stetit.
A peditatu impetum hostium sustinuit exercitus.

Faciam id, quod est ad servitatem lenius, ad communem salutem utilius.

Novimus illum esse probum, nec rudem literarum, nihili autem ad Persium.

Plerisque hominibus Gallis, præ magnitudine corporum suorum, nostra brevitas contemptui est.

Rex, pro regiâ dignitate, et eximiâ in patriam operâ, acerbissimè acceptus est.

Liberorum educatio, pro divitiis et amplitudine parentum, pejor est.

Nondum centum et decem anni sunt, cùm de pecuniis repetundis a Lucio Pisone lata est lex.

Dionysius quidem tyrannus, Syracusis expulsus, Corinthi pueros docebat. Usque eò imperio carere non poterat.

Usque adeò ambitiosi nonnulli homines, ut magnificè quidem vixisse, nisi splendidissimè etiam efferantur, satìs non habeant.

Tot tantisque solicitudinibus excrucior, ut, nec quid sim facturus, nec quò me conversurus, sciam.

An aures tam inhumanas agrestesque habui, ut tuas preces non audiverim ?

Etsi egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum ; propterea quòd nullam rem graviùs jam diu tuli, quàm incommodum tuum : tamen te magnopere non hortor solùm, sed etiam, pro amore nostro, rogo atque oro, te colligas, virumque præbeas, et quâ conditione omnes homines, et quibus temporibus nati simus, cogites.

Quod Caius amore ductus facere studuit, id Titius odio incitatus prohibuit.

Quis enim tibi hoc concesserit, aut initio genus hominum in montibus ac sylvis dissipatum, non prudentium consiliis compulsum potiùs, quàm disertorum oratione delinitum, se oppidis mœnibusque sepsisse ?

Est igitur hæc, Judices, non scripta, sed nata lex : quam non didicimus, accepimus, legimus : verùm ex naturâ ipsâ arripuimus, hausimus, expressimus : ad quam non docti, sed facti ; non instituti, sed imbuti sumus : ut si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, si in tela aut latronum aut inimicorum incidisset ; omnis honesta ratio esset expediendæ salutis.

Pythagoreis certè moris fuit, et cùm evigilâssent, animos ad lyram excitare, quò essent ad agendum erectiores ; et cùm somnum peterent, ad eandem priùs lenire mentes, ut si quid fuisset turbidiorum cogitationum, componerent.

In Herodoto verò cùm omnia, ut ego quidem sentio, leniter fluant, tum ipsa Dialectos habeat eam jucunditatem, ut latentes etiam numeros complexa videatur.

PROSODY.

CAESURA.

1 Ipse dei clypeus terrâ cùm tollitur imâ,
Manè rubet; terrâque rubet cùm conditur imâ.

2. En, proles antiqua redit; concordia, virtus,
Cumque fide pietas altâ cervice vagantur.

3. Sol fugit, et removent subeuntia nubila cœlum,
Et gravis, effusis, decidit imber, aquis.

4. Quòd si quis monitis tardas adverterit aures,
Heu, referet quanto verba dolore mea!

5. Arte laboratæ vincuntur ab æquore puppes.
Tu tua plùs remis brachia posse putes?

6. Interea pax arva colat; pax candida primùm
Duxit araturos sub juga curva boves.
Pace bidens vomerque nitent; at tristia duri
Militis in tenebris occupat arma situs.

7. Non domus et fundus, non æris acervus et auri
Ægroto domini deduxit corpore febres,
Non animo curas. Valeat possessor oportet,
Si comportatis rebus bene cogitat uti.

ARRANGEMENT OF WORDS.

1. Non ego falsa loquar: ter acutum sustulit ensem,
Ter malè sublato recidit ense manus.

2. Sed timor et pietas crudelibus obstitit ausis,
Castaque mandatum dextra refugit opus.

3. Lite vacent aures, insanaque protinus absint
Jurgia: differ opus, livida lingua, tuum.

4. Navita non moritur fluctu, non cuspide miles:
Oppida, funerei, pollent, immunia lethi.

5. Quà se cunque furens medio tulit agmine virgo,
Hâc Aruns subit, et tacitus vestigia lustrat.

6. Paret Atlantiades dictis genitoris, et inde
Summa pedum properè plantaribus illigat alis,
Obnubitque comas, et temperat astra galero.

7. Principio, mare mirantur non reddere majus
Naturam, quò sit tantus decursus aquarum,
Omnia quò veniant ex omni flumina parte.

8. Jamque, per emeriti surgens confinia Phœbi,
Titanis, latè mundo subvecta silenti,
Roriferâ gelidum tenuaverat aëra bigâ.

9. Æquoreæ miscentur aquæ; caret ignibus æther,
Cæcaque nox premitur tenebris hyemisque suisque.
Discutiunt tamen has, præbetque micantia lumen
Fulmina: fulmineis ardescunt ignibus undæ.

10. Movit et Eoos bellorum fama recessus,
Quà colitur Ganges, toto qui solus in orbe
Ostia nascenti contraria solvere Phœbo
Audet, et adversum fluctus impellit in Eurum.

11. Hìc ver purpureum; varios hìc flumina circum
Fundit humus flores; hìc candida populus antro
Imminet; et lentæ texunt umbracula vites.
Huc ades: insani feriant sine littora fluctus.

12. Dixerat: ille novo madidantes nectare pennas
Concutit, et glebas fœcundo rore maritat.
Quàque volat, vernus sequitur color; omnis in herbas
Turget humus, medioque patent convexa sereno.

ELISION.

1. Nempe inter varias nutritur sylva columnas,
Laudaturque domus, longos quæ prospicit agros.

2. Vivite felices, memores et vivite nostri,
Sive erimus, seu nos fata fuisse volent.

3. Nullius addictus jurare in verba magistri,
Quò me cunque rapit tempestas, deferor hospes.

4. At nisi purgatum est pectus, quæ prælia nobis!
Quantæ tum scindunt hominem cupidinis acres
Solicitum curæ! quantique perinde timores!

5. Hæc certè deserta loca et taciturna querenti,
Et vacuum Zephyri possidet aura nemus.
Hìc licet occultos proferre impunè dolores,
Si modò sola queant saxa tenere fidem.

6. Nec rigidi conterret eum inclementia cœli,
Frigida nec Boreæ vis hyemisque minæ.

Axe statim verso, quin protinus exit in auras,
Veris ut instantis nuncia læta ferat.

7. Aut si fata movent, orbi generique paratur
Humano matura lues; terræne dehiscent,
Subsidentque urbes? an tollet fervidus aër
Temperiem? segetes tellus infida negabit?

8. Tune audire potes vesani murmura ponti
Fortis? et in durâ nave jacere potes?
Tu pedibus teneris positas fulcire pruinas?
Tu potes insolitas, Cynthia, ferre nives?

9. Qualis ubi Arctois Boreas erupit ab antris,
Aërios rapido perverrens turbine campos,
It cœlo ferus, et piceas toto æthere nubes
Insequitur, dant victa locum et cava nubila cedunt.

10. Jamquè oratores aderant ex urbe Latinâ,
Velati ramis oleæ, veniamque rogantes.

11. Postera vix summos spargebat lumine montes
Orta dies, cùm primùm alto se gurgite tollunt
Solis equi, lucemque elatis naribus efflant.

SYNÆRESIS, SYNCOPE, APOCOPE.

1. Rure levis verno flores apis ingerit alveo,
Compleat ut dulci sedula melle favos.

2. Quæ super ipse jacens, hirsuti more leonis,
Visceraque, et carnes, oblisisque ossa medullis,
Semanimesque artus, avidam condebat in alvum.

3. Marmora Messalæ findit caprificus, et audax
Dimidios Crispi mulio ridet equos.
At chartis nec furta nocent, et sæcula prosunt,
Solaque non nôrunt hæc monumenta mori.

4. Perpetuòque comans jam defloreseit oliva;
Fugit et ærisonam diva perosa tubam:
Fugit Io terris, et jam non ultima virgo
Creditur ad superas justa volâsse domos.

5. Saucius ille gravi venantûm vulnere pectus,
Tum demum movet arma leo; gaudetque comantes
Excutiens cervice toros, fixumque latronis
Impavidus frangit telum, et fremit ore cruento.

6. Tunc mihi vita foret dulcis; nec tristia nôssem
Arma, nec audîssem corde micante tubam.

7. Vehemens, et liquidus, puroque simillimus amni,
Fundet opes, Latiumque beabit divite linguâ.

8. Cur eget indignus quisquam, te divite? Quare
Templa ruunt antiqua deûm? Cur, improbe, caræ
Non aliquid patriæ tanto emetiris acervo?

9. Tum dextræ virgam inseruit, quâ pellere dulces
Aut suadere iterum somnos, quâ nigra subire
Tartara et exangues animare assueverat umbras.

10. Audîerant Zephyri vocem gemitusque dolentis,
Et mœstis venti congemuêre sonis :
Audîerat rivus, resonumque ad murmura murmur,
Et questum ad questus, ingeminavit aqua.

11. Vidistin' (quin sæpe vides) ut languida marcent
Lilia, quæ sævus prægravat imber aquæ ?
Lento sic periit tabo, sic palluit illa,
Ad finem extremo jam properante die.

12. Strage virûm cumulata ratis, multoque cruore
Plena, per obliquum crebros latus accipit ictus :
At postquam ruptis pelagus compagibus hausit,
Ad summos repleta foros, descendit in undas.

13. Arma procul currusque virûm miratur inanes.
Stant terrâ defixæ hastæ, passimque soluti
Per campos pascuntur equi : quæ gratia currûm
Armorumque fuit vivis, quæ cura nitentes
Pascere equos, eadem sequitur tellure repôstos.

DIÆRESIS, EPENTHESIS, & PARAGOGE.

1. Aulaï in medio lababant pocula Bacchi
Impositis auro dapibus, paterasque tenebant.

2. Illa malo est audax. Stabant cum vestibus atris
Ante toros fratrum, demisso crine, sorores :
E quibus una, trahens hærentia viscere tela,
Imposito fratri moribunda relanguit ore.

3. Atque hìc legatos Ætolâ ex urbe remissos,
Quæ referant, fari jubet ; et responsa reposcit
Ordine cuncta suo. Tum facta silentia linguis,
Et Venulus dicto parens ita farier infit.

4. Qualis ubi ad terras abrupto sidere nimbus
It mare per medium, miseris, heu, præscia longè
Horrescunt corda agricolis ; dabit ille ruinas
Arboribus stragemque satis, ruet omnia latè.
Antevolant, sonitumque ferunt ad littora venti.
Talis in adversos ductor Rhœteïus hostes.

5. Urbs quoque te et legum lassat tutela tuarum,
Et morum, similes quos cupis esse tuis.
Nec tibi contingunt, quæ gentibus otia præstas ;
Bellaque cum multis irrequieta geris.
Mirer in hoc igitur tantarum pondere rerum,
Unquam te nostros evoluisse jocos.

6. Atria cingit ebur; trabibus solidatur aëris
Culmen; et in celsas surgunt electra columnas.

7. Nox erat, et terras animalia fessa per omnes,
Alituum pecudumque genus, sopor altus habebat.

ENALLAGE OR VARIATION OF WORDS.

1. Tempora labuntur; tacitisque senescimus annis;
Et fugiunt, fræno non remorante, dies.

2. Sceptra parens Asiæ, quâ nulla beatior ora,
Finibus immensis vix obeunda, tenet.

3. Jupiter annuerat; nutu tremefactus uterque
Est polus; et cœli pondera sensit Atlas.

4. Continuit, roseoque hæc insuper addidit ore;
"Nate, quis indomitas tantus dolor excitat iras?
Quid furis; aut quònam nostri tibi cura recessit?"

5. Frangitur omne nemus; rapiunt antiqua procellæ
Brachia sylvarum; nullisque aspecta per ævum
Solibus, umbrosi patuêre æstiva Lycæi.

6. Illuc, quas mittit pinguis Panchaïa, merces,
Eoique Arabes, dives et Assyria,
Et nostri memores lacrymæ fundatur eòdem.
Sic ego componi versus in ossa velim.

7. Dicamus bona verba, venit natalis, ad aras.
Quisquis ades, linguâ, vir mulierque fave.
Urantur pia thura focis; urantur odores,
Quos tener e terrâ divite mittit Arabs.

8. Non peto divitias, nec sim tam sordidè egenus,
Nauseet ut dives tecta subire mea.
Quin mecum historiis ad largum circulus ignem
Decipere hybernæ tædia noctis amet.

9. Lætus agis secura domesticus otia; dulces
Arrident circùm, properant et ad oscula nati.

10. Rura ferunt messes, calidi cùm sideris æstu
Deponit flavas annua terra comas.

11. Mutati transversa fremunt, et vespere ab atro
Consurgunt venti; atque in nubem cogitur aër.

12. Quinetiam rami positis lugere videntur
Frondibus, et nullæ dulcè queruntur aves.

13. Mobilis, Æsonide, vernâque incertior aurâ,
Cur tua pollicito pondere verba carent?

14. Tempore item certo roseam Matuta per oras
Ætheris auroram defert, et lumina pandit.

15. Sed neque sub tecto semper, nec in urbe latemus;
Irrita nec nobis tempora veris eunt.

16. Tum niger in portâ serpentum Cerberus ore
Stridit, et æratas excubat ante fores.

17. Nec credit quòd bruma rosas innoxia servet,
Quòd gelidi rubeant alieno gramine menses,
Verna nec iratum timeant virgulta Booten.

18. Non ego divitias patrum fructusque requiro,
Quos tulit antiquo condita messis avo.
Parva seges satìs est; satìs est requiescere tecto,
Si licet, et solito membra levare toro.

19. Quare sume animum; neque enim sapientia dia
Frustrà operam impendit, neque mens arctabitur istis
Limitibus, quibus hoc periturum corpus; at exsors
Terrenæ labis viget, æternùmque vigebit.

20. Et modò tam celeres mireris currere lintres,
Et modò tam tardas funibus ire rates.

21. Denique non lapides quoque vinci cernis ab ævo;
Non altas turres ruere, et putrescere saxa?

22. Denique non monumenta virûm dilapsa videmus?
Non ruere avulsos silices a montibus altis,
Nec validas ævi vires perferre patique?

23. Jam vinctæ vites; jam falcem arbusta reponunt;
Jam canit extremos effœtus vinitor antes:
Solicitanda tamen tellus, pulvisque movendus;
Et jam maturis metuen dus Jupiter uvis.

24. Quid fraudare juvat vitem crescentibus uvis?
Et modò nata malâ vellere poma manu?

25. Hoc mihi concedat saltem non multa roganti,
Nudaque cupressi frondibus ossa tegat.

26. Omnibus invenies, quæ nunc jactantur in alto,
Navibus a portu lene fuisse fretum.

27. Aurora interea miseris mortalibus almam
Extulerat lucem, referens opera atque labores.

28. Rure etiam, teneris curam exhibitura puellis,
Molle gerit tergo lucida vellus ovis.

29. Et cùm mortales linguas in jurgia solvent
Vos contra, falsis onerantes nomina vestra
Criminibus, gaudete, ac firmo pectore ferte.

30. Jam pecudes volucresque tacent; jam somnus avaris
Inserpit curis, pronusque per aëra nutat,
Grata laboratæ referens oblivia vitæ.

31. Lucifer a Casiâ prospexit rupe, diemque
Misit in Ægyptum, primo quoque sole calentem.

32. Principio maria, ac terras, cœlumque tuere.
Una dies dabit exitio, multosque per annos
Sustentata, ruet moles et machina mundi.

33. Te nobis, trepidæ ceu sidus dulce carinæ,
Ostendêre dei, geminis quæ lapsa procellis
Tunditur, et victo trahitur jam cæca magistro.

34. Non tibi blanditias primis, mea mater, in annis,
Incerto dictas ore, puella tuli.
Non ego captavi brevibus tua colla lacertis,
Nec gremio sedi sarcina grata tuo.

35. Haud aliter leni nutantes flamine ramos
Insurgens agitat Boreas, tremulasque susurrat
Per frondes; mox buccam utramque animosior inflat,
Et validos quassat celso cum vertice truncos.

36. Pòst, ubi collectæ vires, majorque tumultus
Per totam auditur sylvam, ab radicibus imis
Sternit humi antiquas quercus, rapidamque procellam
Agglomerat, latâque implet nemus omne ruinâ.

37. Accipitrem metuens, pennis trepidantibus ales
Audet ad humanos fessa venire sinus.
Nec se vicino dubitat committere tecto,
Quæ fugit infestas, territa cerva, canes.

38. Adde quòd ingenium longâ rubigine læsum
Torpet, et est multò quàm fuit antè minus.
Fertilis, assiduo si non renovetur aratro,
Nîl nisi cum spinis gramen, habebit ager.
Tempore qui longo steterit, malè curret, et inter
Carceribus missos ultimus ibit equos.

39. Spes alit agricolas, spes sulcis credit aratis
Semina, quæ magno fœnore reddat ager.

40. Nos sedes alias, alios exquirimus orbes.
Nos ferri impavido vastum per inane volatu
Ingens urget amor. Juvat, O juvat ire per ignes
Æthereos, lustrare alti vaga lumina cœli.

41. At jam solus agros, jam pascua solus oberro,
Sicubi ramosæ densantur vallibus umbræ.
Hìc serum expecto. Supra caput imber et Eurus
Tristè sonant, fractæque agitata crepuscula sylvæ.

42. Gens frugi et prudens, operosa et provida, vitam
Quàm placidè peragunt, quàm sapienter apes!
Urbis habent inter sese consortia; cuique
Stat sua pars operum, munia cuique sua.

43. Robustis fert mundum humeris, et pondere curvus
Sudat, et ingenti mole laborat Atlas.
Quos nervos, quam cervicem, quæ brachia, crurum
Quàm validos nexus, tam grave poscit onus!
O cautè incedas, minimus nam si tibi lapsus
Offendat gressus, omnia corruimus.

44. Hìc, ubi nunc Roma est, incædua sylva virebat,
Tantaque res paucis pascua bubus erat.

45. At scelerata jacet sedes in nocte profundâ
Abdita, quam circum flumina nigra sonant.

46. Non mihi si linguæ centum sint, oraque centum,
Ferrea vox, omnes scelerum comprendere formas,
Omnia pœnarum percurrere nomina possim.

47. Nais Amalthea, Cretæâ nobilis Idâ,
  Dicitur in sylvis occuluisse Jovem.
Huic fuit hædorum mater formosa duorum,
  Inter Dictæos conspicienda greges.

48. Cornibus aëriis atque in sua terga recurvis,
  Ubere, quod nutrix posset habere Jovis,
Lac dabit illa deo; sed fregit in arbore cornu,
  Truncaque dimidâ parte decoris erat.

49. Sustulit hoc nymphe, cinctumque recentibus herbis,
  Et plenum pomis, ad Jovis ora tulit.
Ille, ubi res cœli tenuit, solioque paterno
  Sedit, et invicto nil Jove majus erat,
Sidera nutricem, nutricis fertile cornu,
  Fecit, quod dominæ nunc quoque nomen habet.

50. Poma dat autumnus; formosa est messibus æstas;
  Ver præbet flores; igne levatur hyems.

51. Scit bene venator cervis ubi retia tendat;
  Scit bene quâ frendens valle moretur aper.
Aucupibus noti frutices. Qui sustinet hamos
  Novit quæ multo pisce natentur aquæ.

52. Præfuerat templo multos ea ritè per annos,
  Invitâ peragens tristia sacra manu;
Cùm duo veliferâ juvenes venêre carinâ.
  Presseruntque suo littora nostra pede.

53. Par fuit his ætas et amor; quorum alter Orestes,
  Alter erat Pylades. Nomina fama tenet.
Protinus immitem Triviæ ducuntur ad aram,
  Evincti geminas ad sua terga manus.

54. Dumque parat sacrum, dum velat tempora vittis,
  Dum tardæ causas invenit usque moræ,
"Non ego crudelis, juvenes ignoscite," dixit;
  "Sacra suo facio barbariora loco.

55. "Ritus is est gentis. Quâ vos tamen urbe venitis?
  Quòve parum faustâ puppe petîstis iter?"
Dixit: et audito patriæ, pia, nomine, virgo
  Consortes urbis comperit esse suæ.

56. "Alter at e vobis," inquit, "cadat hostia sacris.
  Ad patrias sedes nuntius alter eat."
Ire jubet Pylades carum periturus Oresten.
  Hic negat; inque vicem pugnat uterque mori.

57. Dum peragunt pulchri juvenes certamen amoris,
  Ad fratrem scriptas exarat illa notas.
Ad fratrem mandata dabat, cuique illa dabantur,
  (Humanos casus aspice) frater erat.

58. Nec mora; de templo rapiunt simulacra Dianæ,
  Clàmque per immensas puppe feruntur aquas.
Mirus amor juvenum, quamvis abiêre tot anni,
  In Scythiâ magnum nunc quoque nomen habet

59. Nil opus invidiâ est; procul absit gloria vulgi;
Qui sapit, in tacito gaudeat ille sinu.

60. Pexatus pulchrè, rides mea, Zoile, trita.
Sunt hæc trita quidem, Zoile, sed mea sunt.

61. Hic, matura dies cùm mortis venerit, ævum
Suspicit immortale; hic, spe meliore triumphans,
Cælicolûm jam nunc prælibat gaudia votis.

62. Bos aret, aut mortem senioribus imputet annis.
Horriferum contra Borean ovis arma ministret.
Ubera dent saturæ manibus pressanda capellæ.

63. Est nitidus vitreoque magìs perlucidus amni
Fons sacer; hunc multi numen habere putant.
Quem supra ramos expandit aquatica lotos,
Una nemus; tenero cespite terra viret.

64. Accumulentur opes; ducit quò gloria quòve
Ambitio, stipatus eas examine denso
Manè salutantum. Quid multa? Huc denique eòdem
Volveris, ut clamas, "Heu, quantum in rebus inane."

65. Ipse, rudi fultus solio, nigrâque verendus
Majestate, sedet; squalent immania fœdo
Sceptra situ; sublime caput mœstissima nubes
Asperat; et diræ riget inclementia formæ.

66. Ut mare fit tremulum tenui cùm stringitur aurâ,
Ut quatitur tepido fraxina virga noto,
Sic mea vibrari pallentia membra videres;
Quassus ab imposito corpore lectus erat.

67. Non habuit tellus doctos antiqua colonos;
Lassabant agiles aspera bella viros.
Plus erat in gladio quàm curvo laudis aratro;
Neglectus domino pauca ferebat ager.

68. Sæpe rogare soles, qualis sim, Prisce, futurus,
Si fiam locuples simque repentè potens.
Quemquam posse putas mores narrare futuros?
Dic mihi, si fias tu leo, qualis eris?

69. Ille dapes laudet mensæ brevis, ille salubrem
Justitiam, legesque, et apertis otia portis.
Ille tegat commissa; deosque precetur et oret,
Ut redeat miseris, abeat fortuna superbis.

70. Sed vocat usque suum, quà populus adsita certis
Limitibus vicina refugit jurgia; tanquam
Sit proprium quidquam, puncto quod mobilis horæ,
Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte supremâ
Permutet dominos et cedat in altera jura.

ELLIPSIS.

1. Esto tibi, O libertatis pulcherrima sedes,
Sors melior, nescire et fata et crimina Romæ.
2. Populus Alcidæ gratissima, vitis Iaccho,
Formosæ myrtus Veneri, sua laurea Phœbo.
3. Me miseram! quanto planguntur littora fluctu!
Et latet, obscurâ condita nube, dies!
4. Vos ego nunc moneo: felix, quicunque dolore
Alterius disces posse carere tuo.
5. Qui monet, ut facias, quod jam facis, ille monendo
Laudat, et hortatu comprobat acta suo.
6. Hortus odoratis suberat cultissimus herbis,
Sectus humum rivo lenè sonantis aquæ.
Illic Tarquinius mandata latentia nati
Accipit, et virgâ lilia summa metit.
7. Nuncius ut rediit, decussaque lilia dixit,
Filius, "Agnosco jussa parentis," ait.
Nec mora. Principibus cæsis ex urbe Gabinâ,
Traduntur ducibus mœnia nuda suis.
8. Quò vesane ruis? Teneas utrumque licebit
Oceanum, laxet rutilos tibi Lydia fontes,
Jungantur solium Crœsi Cyrique tiara,
Nunquam dives eris, nunquam satiabere quæstu.
9. Semper inops quicunque cupit; contentus honesto
Fabricius parvo spernebat munera regum;
Sudabatque gravi consul Serranus aratro;
Et casa pugnaces Curios angusta tegebat.
10. Cùm rogo te nummos sine pignore, "Non habeo," inquis;
Idem, si pro me spondet agellus, habes.
Quod mihi non credis, veteri, Thelesine, sodali,
Credis colliculis arboribusque meis.
Ecce, reum Carus te detulit; adsit agellus.
Exilii comitem quæris? agellus eat.

EPITHETS.

1. At vos exiguo pecori, furesque lupique,
Parcite: de magno est præda petenda grege.
2. Et tenuit nostras numerosus Horatius aures,
Dum ferit Ausoniâ carmina culta lyrâ.
3. Creditur armiferæ signum cœleste Minervæ
Urbis in Iliacæ desiluisse juga.
4. Nec minùs uxores famâ celebrantur Eoæ:
Non illæ lacrymis, non fœmineo ululatu

Fata virûm plorant; verùm, mirabile dictu,
Conscenduntque rogum, flammâque vorantur eâdem.

5. Vilia qui qondam miseris alimenta negârat,
Nunc mendicato pascitur ipse cibo.
Passibus ambiguis fortuna volubilis errat,
Et manet in nullo certa tenaxque loco.

6. At non hæc virtus mala parturit: immo fatemur,
Munia si peragat sua quisque fideliter, esset
Nil potius virtute; redirent aurea jam tum
Sæcula: verùm ævo non vivere contigit aureo.

7. Nec nullas, dum vita manet, des, improbe, pœnas;
Quanquam homines fallas, haud te tamen effugis ipse;
Te Diræ ultrices agitant; te Cura remordet,
Sæva comes, memorique habitat sub pectore vindex.

8. Tempore paret equus lentis animosus habenis,
Et placido duros accipit ore lupos.
Tempore Pœnorum compescitur ira leonum,
Nec feritas animo, quæ fuit antè, manet.

9. Qualis populeâ mœrens philomela sub umbrâ
Amissos queritur fœtus, quos durus arator,
Observans nido, implumes detraxit; at illa
Flet noctem, ramoque sedens, miserabile carmen
Integrat, et mœstis latè loca questibus implet.

10. Cuncta pavet speratque nihil: sic æstuat ales,
Quæ teneros humili fœtus commiserit orno,
Allatura cibos, et plurima cogitat absens;
Ne gracilem ventus discusserit arbore nidum,
Ne furtum pateant homini, neu præda colubris.

11. Musca meam volitat circum importuna lucernam;
Alasque amburit jam prope, jamque suas.
Sæpe repello manu venientem: et "Ineptula musca,
Quæ te," inquam, "impellit tanta libido mori."
Illa tamen venit; et, quanquam servare laboro,
Instat, et in flammas exitiumque ruit.

PERIPHRASIS.

1. Sic fremit in parvis fera nobilis abdita claustris,
Et frangit rabidos præmorso carcere dentes.

2. Quò ferar? unde petam lapsis solatia rebus?
Anchora jam nostram non tenet ulla ratem.

3. Tunc et aves tutæ movêre per aëra pennas,
Et lepus impavidus mediis erravit in agris,
Nec sua credulitas piscem suspenderat hamo.

4. Hospes avis, conviva domo gratissima cuivis,
Quam bruma humanam quærere cogit opem,

Huc O, hyberni fugias ut frigora cœli,
  Confuge, et incolumis sub lare vive meo.

5. Unde tuam esuriem releves, alimenta fenestræ
  Apponam, quoties itque reditque dies;
Usu etenim edidici quòd grato alimenta rependes
  Cantu quæ dederit cunque benigna manus.

6. Vere novo, tepidæ spirant cùm molliter auræ,
  Et suus in quâvis arbore vernat honos,
Pro libitu ad lucos redeas sylvasque revisas,
  Læta quibus resonat musica parque tuæ.

7. Sin iterum, sin fortè iterum, inclementia brumæ
  Ad mea dilectam tecta reducat avem,
Esto, redux, grato memor esto rependere cantu
  Pabula, quæ dederit cunque benigna manu.

8. Securum blandi leporem fovêre Molossi,
  Vicinumque lupo præbuit agna latus;
Concordes variâ ludunt cum tigride damæ;
  Massylam cervi non timuêre jubam.

9. Nascetur vobis expers terroris Achilles,
Hostibus haud tergo sed forti pectore notus,
Qui persæpe vago victor certamine cursûs,
Flaminea prævertet celeris vestigia cervæ.

10. Mulciber in Trojam, pro Trojâ stabat Apollo:
  Æqua Venus Teucris, Pallas iniqua fuit,
Oderat Ænean proprior Saturnia Turno;
  Ille tamen Veneris numine tutus erat.
Sæpe ferox cautum petiit Neptunus Ulyssem;
  Eripuit patruo sæpe Minerva suo.

11. Utque rapax pecudem, quæ se non texit ovili,
  Per sata, per sylvas, fertque trahitque lupus,
Sic, si quem, nondum portarum sepe receptum
  Barbarus in campis repperit hostis, agit;
Aut sequitur captus, conjectaque vincula collo
  Accipit, aut telo virus habente cadit.

MISCELLANEOUS EXERCISES.

1. Per valles sociata lupo lasciviet agna,
Cumque leone petet tutus præsepe juvencus.

2. Nectareos rores alimentaque mitia cœlum
Præbeat, et tacitè fœcundos irriget imbres.

3. Unda repercussæ radiabat imagine lunæ,
  Et nitor in tacitâ nocte diurnus erat.

4. Jamque rubescebat radiis mare, et æthere ab alto
Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.

5. Gutta cavat lapidem; consumitur annulus usu,
Et teritur pressâ vomer aduncus humo.

6. Florea mansuetæ petulantes vincula tigri
Per ludum pueri injicient, at fessa colubri
Membra viatoris recreabunt frigore linguæ.

7. Sæpe sub hoc madidi luserunt arbore Fauni,
Terruit et tacitam fistula sera domum;
Dumque fugit solos nocturnum Pana per agros,
Sæpe sub hâc latuit rustica fronde Dryas.

8. Sub sepe exiguum est, nec rarò in margine ripæ,
Reptile, quod lucet nocte, dieque latet.
Ponite, vos, fastus, humiles nec spernite, magni,
Quando habet et minimum reptile, quod niteat.

9. Vere novo, gelidus canis cùm montibus humor
Liquitur, et Zephyro putris se gleba resolvit,
Depresso incipiat jam tum mihi taurus aratro
Ingemere, et sulco attritus splendescere vomer.

10. Vita feræ similis, nullos agitata per usus;
Artis adhuc expers, et rude vulgus erant.
Pro domibus frondes nôrant, pro frugibus herbas;
Nectar erat palmis hausta duabus aqua.
Nullus anhelabat sub adunco vomere taurus;
Nulla sub imperio terra colentis erat.

11. Pastor agit pecudes; teneros modò suscipit agnos,
Et gremio fotis selectas porrigit herbas;
Amissas modò quærit oves, revocatque vagantes.

12. Tertia lux gelidam cœlo dimoverat umbram,
Mœrentes altum cinerem et confusa ruebant
Ossa focis, tepidoque onerabant aggere terræ.

13. Este, procul, vigiles Curæ; procul este, Querelæ,
Invidiæque acies, transverso tortilis hirquo;
Sæva nec anguiferos extende, Calumnia, rictus.

14. Talis barbaricas fluvio de Trigride turmas
Ductor Parthus agit, gemmis, et divite cultu,
Luxurians sertis apicem regalibus ornat.

15. Per Libyæ Androcles siccas errabat arenas,
Qui vagus iratum fugerat exul herum.
Lassato tandem, fractoque labore viarum,
Ad scopuli patuit cæca caverna latus.

16. Hanc subit; et placidæ dederat vix membra quieti
Cùm subitò immanis rugit ad antra leo.
Ille, pedem attollens læsum, et miserabile murmur
Edens, quâ poterat voce, precatur opem.

17. Perculsus novitate rei, incertusque timore,
Vix tandem tremulas admovet erro manus;
Et spinam explorans, nam fixa in vulnere spina
Hærebat, cauto molliter ungue trahit.

18. Nunc iterum sylvas dumosque peragrat; et affert
Providus assiduas hospes ad antra dapes.

Juxta epulis accumbit homo, conviva leonis
Nec crudos dubitat participare cibos.

19. Quis tamen ista ferat desertæ tædia vitæ?
Vix furor ultoris tristior esset heri.
Devotum certis caput objectare perîclis,
Et patrios statuit rursus adire lares.

20. Traditur hìc, fera facturus spectacula plebi,
Accipit et miserum tristis arena reum.
Irruit e caveis fors idem, impastus et acer,
Et medicum attonito suspicit ore leo.

21. Suspicit, et, veterem agnoscens vetus hospes amicum,
Decumbit notos blandulus ante pedes,
Unius naturæ opus est: ea sola furorem
Sumere quæ jussit, ponere sola jubet.

22. Terretur minimo pennæ stridore columba,
Unguibus, accipiter, saucia facta tuis.
Nec procul a stabulis audet secedere, si quà
Excussa est avidi dentibus agna lupi.

23. Felix, qui propriis ævum transegit in arvis,
Ipsa domus puerum, quem videt, ipsa senem;
Qui baculo nitens, in quâ reptavit, arenâ,
Unius numerat sæcula longa casæ.

24. Illum non vario traxit fortuna tumultu:
Nec bibit ignotas mobilis hospes aquas;
Non freta mercator timuit, non classica miles;
Non rauci lites pertulit ille fori.

25. Ingentem meminit parvo qui germine quercum,
Æquævumque videt consenuisse nemus.
Sed tamen indomitæ vires, firmisque lacertis
Ætas robustum tertia cernit avum.

26. Regum ut laudator fiam, vitiisque minister,
Ingenium nolim prostituisse meum:
Nec, canis ut caudam submittam et blandiar instar,
Perbreve, quod morti subtraho, tempus agam.

27. Altiùs en Lebanon gaudentia culmina tollit!
En summo exultant nutantes vertice sylvæ!

28. Sic alto in cœlo tremulis se librat ut alis,
Sic sociæ accipiat forsan alauda sonos,
Devolat extemplo; clausisque ad pectora pennis,
In charæ nidum præcipitatur avis.

29. Aspice, quas Ganges interluit Indicus, oras:
Illic gens hominum medios se mittit in ignes,
Impatiens vitæ; vel ad ipsa altaria divûm
Sponte animam reddit, percussa cupidine cæcâ
Migrandi, sedes ubi fata dedêre quietas,
Ver ubi perpetuum, et soles sine nube sereni.

30. Tunc multis gravior tandem subjungitur annis,
Lustrorum numero victus: ceu lassa procellis
Ardua Caucasio nutat de vertice pinus,

Seram ponderibus pronis tractura ruinam.
Pars cadit assiduo flatu; pars, imbre peresa,
Rumpitur; abripuit partem vitiosa vetustas.

LYRIC AND DRAMATIC MEASURES.

1. Haŭd sīc | māgnī | cōndĭtŏr | ōrbīs;
Huīc ēx | āltō | cūnctă tŭ|ēntī
Nullâ | terræ | mole re|sistunt,
Non nox | atris | nubibus | obstat.

2. Grātĭŭs | āstră nĭ|tēnt, ŭbĭ | Nŏtūs
Dēsĭnĭt | īmbrĭfĕ|rōs dărĕ | sŏnōs;
Lucifer | ut tene|bras pepu|lerit,
Pulchra di|es rose|os agit | equos.

3. Sōmnōs | dăbăt hēr|bă sălū|brīs,
Pōtūm | quŏquĕ lū|brĭcŭs ām|nīs,
Umbrās | āltīs|sĭmă pī|nūs;
Nōndūm | mărĭs āl|tă sĕcā|bāt.

4. Tū nē | quæsĭĕrīs | scīrĕ, nĕfās, | quem mihi, quēm | tĭbī
Fīnēm | dī dĕdĕrīnt, | Leucŏnŏē; | nēc Băbȳlō|nĭōs
Tenta|ris numeros, | ut melius, | quidquid erit, | pati;
Seu plu|res hyemes, | seu tribuit | Jupiter ul|timam.

5. Albus ut | obscu|ro de|terget | nubila | cœlo
Sæpĕ Nŏ|tūs, nĕquĕ | pārtŭrĭt | īmbrēs
Perpetu|os, sic | tu sapi|ens fi|nire me|mento
Trīstĭtĭ|ām vī|tæquĕ lă|bōrēs.

6. Diffu|gêre ni|ves; rede|unt jam | gramina | campis,
Arbŏrĭ|būsquĕ cŏ|mæ;
Mutat | terra vi|ces; et | decres|centia | ripas
Flūmĭnă | prætĕrĕ|ūnt.

7. Mella ca|vâ ma|nant ex | ilice; | montibus | altis
Lĕvīs | crĕpān|tĕ lȳm|phă dē|sĭlīt | pĕdē.
Illic | injus|sæ veni|unt ad | mulctra ca|pellæ,
Rĕfērt|quĕ tēn|tă grēx | ămī|cŭs ū|bĕrā.

8. Hās īn|tĕr ĕpŭ|lās, ūt | jŭvāt | pāstās | ŏvēs
Vĭdē|rĕ prŏpĕ|rāntēs | dŏmūm!
Vĭdē|rĕ fēs|sōs, vō|mĕrem īn|vērsūm, | bŏvēs,
Cŏllō | trăhēn|tēs lān|guĭdō.

9. Omne hŏmĭ|nūm gĕnŭs | īn tēr|rīs
Sĭmĭlī | sūrgĭt ăb ōr|tū;
Unŭs ĕ|nīm rē|rūm pătēr | ēst,
Unūs | cūnctă mĭnīs|trāt.

10. Jām vē|rīs cŏmĭtēs, | quæ mărĕ tēm|pĕrānt,
Impēl|lūnt ănĭmæ | līntĕă Thrā|cĭæ;
Jam | nec prata rigent, | nec fluvii | strepunt
Hȳbēr|nā nĭvĕ tūr|gĭdī.

11. Cārīs | mūltă sŏdāl|ĭbūs,
Nūllī | plūră tămēn, | dīvĭdĭt ōs|cŭlā,
Quām dūl|cī Lămĭæ, | mĕmŏr
Actæ | nōn ălĭō | rēgĕ pŭēr|tĭæ.

12. Scāndĭt | æră|tās vĭtĭ|ōsă | nāvēs
Cūră, | nēc tūr|mās ĕquĭ|tūm rĕ|līnquĭt,
Ocĭ|ŏr cēr|vīs, ĕt ă|gēntĕ | nīmbŏs
Ocĭŏr | Eūrō.

13. Sōlvĭtūr |ācrĭs hȳ|ēms grā|tā vĭcĕ | vērĭs | ēt Fă|vōnī ;
Trăhūnt|quĕ sīc|cās mā|chĭnæ | cărī|nās ;
Ac nĕquĕ | jām stăbŭ|līs gau|dēt pĕcŭs, | aūt ă|rātŏr | īgnī ;
Nēc prā|tă cā|nīs āl|bĭcānt | prŭī|nīs.

14. Cūr nĕquĕ mī|lĭtārīs
Intĕr æquā|lēs ĕquĭtāt ; | Gāllĭcă nēc | lŭpātīs
Tēmpĕrăt ō|ră frænīs ?
Cūr tĭmēt flā|vūm Tĭbĕrīm | tāngĕrĕ ? cūr | ŏlīvūm ?

15. Vōs Tēm|pē tŏtĭdēm | tōllĭtĕ lau|dĭbūs,
Nātā|lēmquĕ, mărēs, | Dēlŏn ăpōl|lĭnīs,
Insīg|nēmquĕ phărē|trā
Frātēr|nāque hŭmĕrūm | lȳrā.

16. Dōctrī|nă sēd | vīm | prōmŏvĕt īn|sĭtām,
Rēctīquĕ cūl|tūs | pēctŏră rō|bŏrānt ;
Utcūn|quĕ dē|fēcē|rĕ mō|rēs,
Dēdĕcŏ|rānt bĕnĕ | nātă | cūlpæ.

17. Nobilis | ut gran|di ceci|nit Cen|taurus a|lumno,
" Invīc|tĕ mōr|tālīs, | dĕā
Nātĕ pŭ|ĕr Thĕtĭ|dē,
Te manet | Assara|ci tel|lus, quam | frigida | parvi
Fīndūnt | Scămān|drī flū|mĭnā,
Lūbrĭcŭs | ĕt Sĭmŏ|īs."

18. At | fĭdēs, | ĕt īn|gĕnī
Bĕnīg|nă vē|na ēst ; pāu|pĕrēm|quĕ dī|ves
Mē | pĕtĭt. | Nĭhīl | sŭprā
Dĕō | lăcēs|sō ; nēc | pŏtēn|tem ămīcum
Lār|gĭō||ră flā|gĭtō,
Sătīs | bĕā|tŭs ū|nĭcīs | Săbī|nis.

19. Ubi hæc | sĕvē|rūs tē | pălām | laudā|vĕrām,
Jūssŭs ă|bīrĕ dŏ|mūm,
Fĕrē|băr īn|cērtō |pĕdē
Ad nōn | ămī|cōs, hēu, | mĭhī | pōstēs, | ĕt hēu
Līmĭnă | dūră, quĭ|būs
Lūmbōs | ĕt īn|frēgī | lătŭs.

20. Quērcē|tă Fau|nī, vōs|quĕ rō|rĕ vī|nōsō
Cōllēs | bĕnīg|nī, mī|tĭs E|vāndrī | sēdēs,
Sī quĭd | sălū|brĕ vāl|lĭbūs | frōndēt | vēstrīs,
Lĕvā|mĕn æ|grō fēr|tĕ cēr|tātīm | vātī.
Sīc īl|lĕ, chār|tīs rēd|dĭtūs | rūrsūm | Mūsīs,
Vici|na dul|ci pra|ta mul|cebit cantu.

No. 1, 13.

21. Frigora | mites|cunt Zephy|ris ; ver | proterit | æstas,
Intĕrĭ|tūră sĭ|mūl ;
Pomifer | autum|nus, fru|ges ef|fuderit ; | et mox
Brūmă rĕ|cūrrĕt ĭn|ĕrs.

No. 17, 22.

22. Lābūn|tŭr āl|tīs īn|tĕrīm | rīpīs | ăquæ,
Quĕrūn|tŭr īn | sȳlvīs | ăvēs,
Fōntēs|quĕ lȳm|phīs ōb|strĕpūnt | mānān|tĭbūs ;
Sōmnōs | quŏd īn|vītēt | lĕvēs.

No. 41.

23. Quām vărĭ|īs tēr|rās ănĭ|mālĭă | pērmĕ|ānt fĭ|gūrĭs !
Namque ali|a exten|to sunt | corpore, | pulve|remque | verrunt,
Continu|umque tra|hunt vi | pectoris | inci|tata | sulcum.
Sunt quibus | ala|rum levi|tas vaga, | verbe|retque | ventos.

No. 28, 14.

24. Mōntĕ | dēcūr|rēns vĕlŭt | āmnĭs, | īmbrēs
Quem su|per no|tas alu|ĕre | ripas,
Fervet, | immen|susque ru|it pro|fundo
Pīndărŭs | ōrē.

No. 28, 35.

25. Cūm nĕ|mūs flā|tū Zĕphȳ|rī tĕ|pēntĭs
Vērnīs | īrrŭbŭīt | rŏsīs,
Spiret | insa|num nebu|losus | Auster,
Jām spī|nīs ăbĕāt | dĕcūs.

No. 41, 21.

26. Pāllĭdă | mōrs |æquō pūl|sāt pĕdĕ | paupĕ|rūm tă|bērnās
Rēgūm|quĕ tūr|rēs : ō |bĕā|tĕ Sēx|tī,
Vitæ | summa bre|vis spem | nos vetat | incho|are | longam :
Jām tē | prĕmĕt | nōx, fā|bŭlæ|quĕ mā|nēs.

No. 34, 34, 36, 35.

27. Nēc Cō|æ rĕfĕrūnt | jām tĭbĭ pūr|pŭræ,
Nec cla|ri lapides | tempora, quæ | semel
Nōtīs | cōndĭtă fās|tīs
Inclū|sīt vŏlŭcrīs | dĭēs.

No. 34, 35.

28. Pūræ | rīvŭs ăquæ, | sȳlvăquĕ jū|gĕrūm
Pauco|rum, et segetis | certa fides | meæ,
Fulgen|tem imperio | fertilis A|fricæ
Fāllīt, |sōrtĕ bĕā|tĭōr.

No. 40, 40, 23, 42.

29. Vīrtūs, | rĕclū|dēns | īmmĕrĭtīs | mŏrī
Cœlum, | nega|tâ | tentat iter | viâ ;
Cœtūs|quĕ vūl|gārēs, | ĕt ū|dām
Spērnĭt hŭ|mūm fŭgĭ|ēntĕ | pēnnâ.

No. 11, 36.

30. Quīd gĕnŭs |ĕt prŏă|vōs strĕpĭ|tis ?

Sī prī|mōrdĭă vēs|tra
Aucto|remque De|um spec|tes,
Nūllūs | dēgĕnĕr ēx|tat,
Nì viti|is pe|jora fo|vens,
Prŏprĭūm | dēsĕrăt ōr|tum.

31. Utĭnām |mŏdŏ nōs|tră rĕdī|rēnt
In mores tempora priscos!
Sed, sævior ignibus Ætnæ,
Fervens amor ardet habendi.

32. Nūnc jăcĕt | ēffœ|tō | lūmĭnĕ | mēntīs,
Et pressus gravibus colla catenis,
Declivemque gerens pondere vultum,
Cogitur, heu, stolidam cernere terram.

33. Rĕcō|gĭtā | mēcum, ănĭ|mă mĕă, | rĕcō|gĭtā,
Horrore quo perculsa, pontis videris
Imo ex sinu profunditates erutas,
Montesque fluctuum imminentes montibus

34. Nōn ēst, | ŭt ār|bĭtrā|rĭs, ē|lūsūs | mĭsēr,
Mōrs ā|tră Nōc|tīs fī|lĭā,
Erebove patre creta sive Erinnye,
Vastove nata sub Chao.

35. Ast īl|lă, cœ|lō mīs|să stēl|lātō, | Dĕī
Mēssēs | ŭbī|quĕ cōl|lĭgīt,
Animasque, mole carneâ reconditas,
In lucem et auras evocat.

36. Vĭā|tŏr, ēn | dēfēs|se, ĕt īn|frā dēs|pĭcē
Vītæ | vĭæ|quĕ tēr|mĭnūm.
Vide laboriosa quò vestigia,
Huc, ecce, tendunt omnia.

37. Hȳblă, | tōtōs | fūndĕ | flōrēs
Quīd|quĭd ān|nŭs āt|tŭlīt;
Hybla, florum sparge vestem,
Quantus Ennæ campus est.

38. Tē mă|nēnt lau|dēs, Dĕŭs, | īn Sĭōnĕ;
Hìc tibi, castis operata sacris,
Vota gens solvet tua, victimisque
Imbuet aras.

39. Quique tam præsens tibi supplicantûm
Exitus votis tribuas secundos,
Te petent gentes, sub utroque mundi
Axe jacentes.

40. Tu, potens rerum validisque pollens
Viribus, firmas stabili catenâ
Montium tractus, jugaque inquietis
Tunsa procellis.

41. Tu maris, nigris agitata ventis,
Terga componis, cohibes rebelles
Gentium motus, placidâque mutas
Pace tumultus.

42. Ultimi rerum tua signa nôrunt,
Et pavent fines, quoties, coruscis
Turgidum flammis, fremuit sonoro
Murmure cœlum.

43. Tu solum terræ, sitientis imbrem,
Lætus invisis, gravidæque nubis
De sinu fundis genitale pigros
Semen in agros.

44. Alveus, pleno tibi semper amne
Turgidus, læta novat arva fruge,
Floribus campos, nemorum virentes
Fronde recessus.

45. Rore tu leni sola contumacis
Maceras terræ, subigisque glebas;
Ebrios sulcos viridante amictu
Messis inumbras.

46. Quà feres gressus, renovabis annum,
Fertilem frugum, vegetansque fœtus,
Per cavas valles riguosque saltus
Impluet humor.

47. Gestiet pauper tugurî colonus,
Lacte distentas comitans capellas;
Mugient colles, et amica fessis,
Sylva, juvencis.

48. Spes aratoris cupidas fovebit
Fluctuans latis seges alma campis;
Ut canat festâ tibi feriatus
Carmen in umbrâ.

49. Quīd frūs|trā răbĭdī | mē pĕtĭtīs | cănēs?
Livor propositum cur premis improbum?
Sicut pastor ovem, me Dominus regit;
Nīl dē|rīt pĕnĭtūs | mĭhī.

50. Per campi viridis mitia pabula,
Quæ veris teneri pingit amœnitas,
Nunc pascor placidè, nunc saturum latus
Fessus molliter explico.

51. Puræ rivus aquæ leniter astrepens
Membris restituit robora languidis;
Et blando recreat fomite spiritus,
Solis sub face torridâ.

52. Saltus cùm peteret mens vaga devios,
Errorum teneras illecebras sequens,
Retraxit miserans denuo me bonus
Pastor justitiæ in viam.

53. Nec si per trepidas luctificâ manu
Intentet tenebras mors mihi vulnera,
Formidem, duce te, pergere; me pedo
Securum facies tuo.

54. Tu mensas epulis accumulas, merum

Tu plenis pateris sufficis; et caput
Unguento exhilaras: conficit æmulos,
Dum spectant, dolor anxius.

55. Me nunquam bonitas destituet tua,
Profususque bonis perpetuò, favor;
Et non solicitæ longa domi tuæ
Vitæ tempora transigam.

56. Tēcum āl|tă Vīr|tūs |lāurĭgĕrām | sĕdēt
Decora frontem, et filia Veritas,
Cui vūl|tŭs īm|mōrtā|lĕ fūlgēns
Pūrpŭrĕ|ō rădĭā|tūr īg|nē.

57. Vĕtĕrēs | pŏē|tæ fā|bŭlān|ūtr Prō|tĕā
Quendam fuisse, qui se in omnes verteret
Formas, nec ullis contineri vinculis
Posset, liquentes nunc in undas dum fluit
Nunc flamma stridet, nunc ferus rugit leo,
Viret arbor, horret ursus, anguis sibilat.

58. Unĭcă | gēns hŏmĭ|nūm cēl|sūm lĕvăt | āltĭ|ūs că|cūmĕn
Atque levis recto stat corpora, despicitque terras.
Hæc, nisi terrenus malè desipis, admonet figura,
Qui recto cœlum vultu petis, exerisque frontem,
In sublime feras animum quoque, ne gravata pessùm
Inferior sidat mens corpore celsius levato.

59. Vītām | quæ făcĭ|ūnt bĕ|ātĭ|ōrĕm,
Jucundissime Martialis, hæc sunt;
Non ingratus ager, focus perennis,
Lis nunquam, toga rara, mens quieta,
Vires ingenuæ, salubre corpus,
Prudens simplicitas, pares amici;

60. Convictus facilis, sine arte mensa,
Nox non ebria sed soluta curis,
Non tristis torus attamen pudicus,
Somnus, qui faciat breves tenebras,
Quod sis esse velis, nihilque malis,
Summum nec metuas diem, nec optes.

61. Pūlsāt | pēctŏră gaū|dĭō
Cōr læ|tō trĕpĭdūm; | līnguă tŭās | ăvēt
Laudēs | prōmĕrĕ; cōr|pūs tăcĭtē | spēs bŏnă rē|crĕāt
Tu vitæ reseras viam;
De vultu fluvii lætitiæ tuo
Manant; tu tribuis munificâ gaudia dexterâ.

62. Quālīs |pēr nĕmŏrūm | nīgră sĭlēn|tĭă,
Vallesque irriguas, et virides domos,
Serpit fons placidus murmure languido,
Sēcrē|tūm pĕrăgēns | ĭter;
Paulisper vagus atque exiguos agens
Mæandros, variis se sinuat modis,
Dum tandem celerem præcipitans fugam
Miscetur gremio maris;

63. Talis per tacitam devia semitam
Ætas diffugiat, non opibus gravis,
Non experta fori jurgia rauca, nec
Palmæ sanguineum decus;
Cùmque instant tenebræ, et lux brevis occidit,
Et ludo satura et fessa laboribus,
Mors lenisque sopor membra jacentia
Componant placidâ manu.

64. Quæ cănĭt | āltīs | gārrŭlă, | rāmīs,
Alēs | căvĕæ | claudĭtŭr | āntrō;
Huic licèt illita pocula melle,
Largasque dapes, dulci studio
Ludens hominum cura ministret,
Si tamen, arcto saliens tecto,
Nemorum gratas viderit umbras,
Sparsas pedibus proterit escas;
Sylvas tantùm mœsta requirit,
Sylvas dulci voce susurrat.

65. Illĕ dĕdīt Phœ|bō rădĭ|ōs;
Dĕdĭt ēt | cōrnŭă | lūnæ;
Ille homines etiam terris
Dedit, et sidera cœlo.

66 Sæpĕ |trānquīl|lō rădĭ|āt sĕ|rēnūm,
Immō|tīs, mărĕ, flūc|tĭbūs;
Sæpe ferventes Aquilo procellas,
Verso, concitat, æquore.

67. Quīsquīs | vōlēt | pĕrēn|nēm
Cāutūs | pōnĕrĕ | sēdēm,
Et, fluctibus minantem
Curat spernere pontum,
Montis cacumen alti,
Bibulas vitet arenas.

68. Illud protervus Auster
Totis viribus urget;
Hæ pendulum solutæ
Pondus ferre recusant.
Humili domum memento
Certo figere saxo.

69. Quamvis tonet, ruinis
Miscens æquora, ventus,
Tu conditus quieti
Felix robore valli,
Duces serenus ævum,
Ridens ætheris iras.

70. Quōndām | fūnĕră cōn|jŭgīs,
Vates Thrēĭciūs, gemens,
Postquam flebilibus modis
Sylvas currere, mobiles
Amnes stare, coëgerat
Junxitque intrepidum latus

Sævis cerva leonibus,
Nec visum timuit lepus,
Jam cantu placidum, canem.

71. Cùm flagrantior intima
Fervor pectoris ureret,
Nec, qui cuncta subegerant,
Mulcerent dominum modi,
Immites superos querens,
Infernas adiit domos.
Illìc, blanda sonantibus
Chordis carmina temperans,
Deflet, Tænara commovens,
Et dulci veniam prece
Umbrarum dominos rogat.

72. Stupet tergeminus, novo
Captus carmine, janitor.
Quæ, sontes, agitant mala
Ultrices scelerum, deæ
Jam mœstæ lachrymis madent.
Non Ixionium caput
Velox præcipitat rota;
Et, longâ site perditus,
Spernit flumina Tantalus.
Vultur, dum satur est modis,
Non traxit Tityi jecur.

73. Tandem, " Vincimur," arbiter
Umbrarum miserans ait,
" Donemus comitem viro,
Emptam carmine, conjugem :
Sed lex dona coërceat,
Ne, dum Tartara liquerit,
Fas sit lumina flectere."
Quis legem det amantibus?
Heu! noctis prope terminos,
Orpheus Eurydicen suam
Vidit, perdidit, occidit.

---

74. Hērcŭ|lēm dū|rī cĕlĕ|brānt lă|bōrēs:
Ille Centauros domuit superbos;
Abstulit sævo spolium leoni;
Fixit et certis volucres sagittis.

75. Poma cernenti rapuit draconi;
Cerberum traxit triplici catenâ:
Victor immitem posuisse fertur
Pabulum sævis dominum quadrigis.

76. Hydra combusto periit veneno;
Fronte turbatus, Acheloüs amnis
Ora demersit pudibunda ripis;
Stravit Antæum Libycis arenis.

77. Cacus Evandri satiavit iras;
Quosque pressurus foret altus orbis,
Setiger spumis humeros notavit;
Ultimus cœlum humeris labor fert.

---

78. Cūm mĭsĕ|rĭcōr|dĭās | rĕcōl|lĭgō, | tŭă
Paterna quas, Jehova, cura contulit,
Suspensa cogitando, mens hæret mea,
Amorne major siet an admiratio.

79. Quæ verba, quæ pietatis eloquentia
Ardore eodem gratias effabitur,
Quo pectus intus, concipit? sed gaudium,
Quod fervet intus, tu legis, tu intelligis.

80. Quos edidit, questus, meæ imbecillitas
Infantiæ, tua auris accepit statim,
Cùm mens tenella, cogitare nec potis,
Colligere nondum noverat sese in preces.

81. Quæ nullus æquat computus, solamina
Tua administravit mihi indulgentia,
Infantulum cor antequam resciverat,
A fonte quo profluxerint tot munera.

82. Cùm per juventæ lubricas decurrerem,
Incogitans, animique præceps, semitas,
Tua alma sospitavit occultè manus,
Ævumque me provexit ad maturius.

83. Per multa mortis abditæ discrimina
Aperta eunti et tuta porrecta est via
Vitiique blandimenta per fallacia,
Periculum præ cæteris ferentia.

84. Cùm morbi acutiore vi tabescerem,
Me sanitate recreâsti sæpius,
Et cùm gravarer crimine et doloribus,
Tua revocavit in salutem gratia.

85. Tuæ Jehova, largitati debeo,
Quòd sat supèrque me beârit copia,
Eamque amicus copiam consortio
Dulci quòd unus et quòd alter auxerit.

86. Pretiosa mille dona de die in diem,
Et mille millies reposcunt gratias,
Et inter illa dona cor lætabile,
Oblata quod pio accipit cum gaudio.

87. Vitæ per omne stadium, adultus et senex,
Benignitatem prædicando prosequar,
Amabilemque, hoc corpus exutus, thesin
Redintegrabo sæculorum in sæcula.

88. Natura cùm cesset nec ampliùs dies
Noctesque per vices opera monstrent tua,

Memor usque cor, quæ gratiosè feceris,
Fideliter revolvet et venerabitur.

89. Millena millies per æva canticum
Movebo tibi, Jehova, gratitudinis ;
Sed O nimis, nimis est brevis, nec laudibus
Vel tota sufficit tuis æternitas !

---

90. O quī | mĕæ | cŭlī|næ
Argutulus choraules,
Et hospes es canorus,
Quàcunque commoreris,
Felicitatis omen,
Jucundiore cantu
Si quando me salutes,
Et ipse te rependam,
Et ipse, quâ valebo,
Remunerabo musâ.

91. Dicêris innocensque
Et gratus inquilinus :
Nec victitans rapinis,
Ut sorices voraces,
Muresve curiosi,
Furumque delicatum
Vulgus domesticorum,
Sed tutus in camini
Recessibus, quiete
Contentus et calore.

92. Beatior cicadâ,
Quæ te referre formâ
Quæ voce te videtur ;
Et saltitans per herbas,
Unius, haud secundæ,
Æstatis est chorista :
Tu carmen integratum
Reponis ad Decembrem,
Lætus per universum
Incontinenter annum.

93. Te nulla lux relinquit,
Te nulla nox revisit,
Non musicæ vacantem,
Curisve non solutum ;
Quin amplies canendo,
Quin amplies fruendo,
Ætatulam, vel omni,
Quam nos homunciones
Absumimus querendo,
Ætate longiorem.

---

94. Expān|să cœ|lōrūm, | prŏfūn|dă cæ|rŭlā,
Et arcuati quà patet spatium ætheris,
Convexa stellis plena, splendens fabrica,
Sui decoris indicant originem.

Lætus diurnum, sol, iter decurrere,
Quis ille fons declarat et lucis parens,
Et cuique terræ, quam revisit, nunciat
Quàm sancta se potensque formârit manus.

95. Absente sole, cùm statim vesper suas
Reducit umbras, luna carmen excipit,
Et singulis, ut eunt renarrat noctibus,
Sui quis ille magnus auctor luminis ;
Quod et planetæ per vices, quod ignium
Pro se minorum totus affirmat chorus,
Et dum movetur quisque certis legibus,
Utrumque veritate pervadit polum.

96. Solenniore quamlibet silentio
Circum hunc opacum orbem feruntur omnia,
Nec ulla clarè vox ab extrà, nec sonus
Tot lucidos auditur inter ordines,
Auditur intus, quàm canoris vocibus,
Quibusque cœlum ferveat concentibus,
Ut hunc in hymnum concinat frequentia,
" Divinus est, qui nos creavit, artifex."

THE END.

